GRAZIA DELEDDA

MURGRÖNAN

MED INLEDNING AV
ANDERS ÖSTERLING

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GRAZIA DELEDDA

MURGRÖNAN

MURGRÖNAN

ROMAN

AV

GRAZIA DELEDDA

ÖVERSÄTTNING FRÅN ITALIENSKAN AV

ERNST LUNDQUIST

MED FÖRORD AV

ANDERS ÖSTERLING

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1927

Av Grazia Deleddas romaner ha visserligen några redan tidigt översatts till svenska. Men hennes författarskap har giltiga krav på att bli bättre känt även i vårt land, liksom hennes position i Italiens litteratur med åren blivit allt starkare. Den italienska kritiken är numera ganska enhällig i uppskattningen och ser i Deleddas allvarliga, osensationella berättarkonst en av den nationella epikens säkraste tillgångar.

Född och uppvuxen i den lilla bergsstaden Nuoro på Sardinien, där hon bodde kvar till tjugufem års ålder, tillägnade hon sig ett som det synes outtömligt förråd av karakteristiska typer, händelser och landskapssyner. Fastän hon började skriva och trycka noveller med sardiska folkmotiv redan som helt ung flicka vid 90-talets början, har hon i det hela undgått faran av monoton upprepning. Hennes talang, som från början helt och hållet levde på en impressionistisk och improvisatorisk friskhet, i släkt med det sydländska byskvallret, förnyades genom andliga erfarenheter och vaksam självdisciplin. Deledda har på senare år skrivit psykologiska romaner, där skådeplatsen icke längre är Sardinien, och där den yttre miljön överhuvud träder tillbaka för den inre synen; den enkla känslofulla berätterskan har stegvis förvandlats till en mogen, reflekterande konstnärinna.

Det är lidelsens dramer, som hon framför allt pejlar, och den mystiskt stegrade medkänslan med allt levande går där ovanligt väl samman med plastisk klarhet i teckning av gestalter och scener.

Men genuinast är den italienska författarinnan alltjämt, när hon skildrar sitt Sardinien. Liksom den lilla trofasta tjänarinnan Annesa, hjältinnan i föreliggande berättelse, kan även Deleddas berättarnatur liknas vid murgrönan, som kräver en stam att slingra sig om, och som icke kan flyttas från roten. L'Edera utkom år 1904 och är kanske den av hennes romaner, som i Italien vunnit mest ynnest. Den representerar vackert hennes förmåga att samla människor och bygd i ett episkt grepp.

Anders Österling.

I.

Det var en lördagsafton, kvällen före festen för den helige Basilio, byn Barunèis skyddshelgon. På avstånd hördes otydligt larm, fräsandet av en raket, en trumvirvel, barnskrik, men på den smala, sluttande, stenlagda gatan, som ännu låg i den rosenröda skymningens ljus, hördes endast don Simone Decherchis snörvlande röst.

— Gossen är emellertid försvunnen, sade den gamle ädlingen, som satt utanför porten till sitt hus och samtalade med en annan gubbe, ziu Cosimu Damianu, morfar till don Simones brorson. Vem har sett honom? Vart har han tagit vägen? Det vet ingen. Folk tror att fadern har tagit livet av honom. Och allt detta emedan det inte längre finns någon gudsfruktan eller heder. På min tid vågade folk inte tänka sig att en far skulle kunna ta livet av sin son.

— Nej, någon gudsfruktan finns inte längre hos människorna, medgav ziu Cosimu, vars röst påminde om don Simones, men det bevisar ingenting. Till och med i bibliska historien finns det exempel på ohyggligt förtal mot stackars oskyldiga. Och den försvunne gossen, son till herden Santus, var en riktig satunge. Fastän han bara var tretton år stal han som en

gammal tjuv, och Santus hade ingen makt över honom. Han pryglade honom, och han försvann, gav sig ut i världen. Innan han gick lär han ha sagt till den gamle herden, som är faderns kamrat: »Jag driver i väg som en fjäder i luften, och ni ser mig aldrig mera.»

Don Simone skakade misstroget på huvudet och tittade uppåt gatan. Där närmade sig en mörk skepnad, som höll sig tätt intill de låga, gråsvarta husens väggar.

En liten bondflicka stod inne i en gulaktigt upplyst farstu och tycktes höra på vad de båda gubbarna talade om.

Genom don Simones vidöppna port såg man en portgång och längst bort på gården en annan port mot en bakgrund av träd.

Familjen Decherchis hus var gammalt, kanske från medeltiden; den stora, svarta spetsbågsporten, kornischen och de båda fallfärdiga järnbalkongerna gjorde det helt olikt byns andra tarvliga små hus. Det såg ut som ett sargat och sjukt hus, men som ännu hade en viss prägel av förnämitet till och med. Dessa väggar med avfallen rappning, varunder man såg det frätta teglet, denna maskstungna svarta port, som skröt med sin spetsbåge liksom en avsigkommen adelsman med sin titel, denna kornisch där det växte ogräs, detta blanknötta sängtäcke av gammal grönaktig damast som hängde melankoliskt ner från en liten balkong i övre våningen, hade någonting vemodigt och högdraget, till och med hemlighetsfullt, och väckte beundran hos byborna, som vant sig

att betrakta familjen Decherchi som traktens äldsta och förnämsta.

Don Simone var lik sitt hus; han var klädd som herreman, men hade sardmössa och guldknappar i skjortans halslinning; även han var lutande och högdragen, reslig och krokig, tandlös och med blanka svarta ögon. Det snövita, tjocka håret och det kortklippta vita skägget gåvo hans olivbruna ansikte med den stora näsan och de utstående kindknotorna en karakteristisk prägel.

Och ziu Cosimu Damianu, som bodde tillsammans med Decherchis, var lik don Simone. Samma växt, samma vita hår, samma drag, samma röst, men någonting visst simpelt, okultiverat och den lantliga dräkten röjde den gamle plebejen, den ringe, undergivne arbetaren, på vilken ett långt samliv med en högre ställd man som don Simone hade utövat ett slags yttre och inre påverkan.

— Det gick tio dagar, och pojken kom inte tillbaka, fortfor ziu Cosimu att berätta. Då gav fadern sig ut, gick till Ozieri, gick till Gallura. Mötte en herde och frågade honom: »Har du händelsevis sett en pojke med blå ögon och ett födelsemärke i pannan?» — »Visst har jag sett honom, han är drängpojke hos en boskapshandlare i Gallura», svarade herden. Då blev Santus lugnad och vände om hem. Men nu prata de dumma människorna förskräckliga saker, och polisen hör på käringprat, och alla hacka på den stackars fadern. Nu sägs det att han återigen har givit sig ut för att leta efter sonen. Kan man tänka sig något fånigare?

Don Simone skakade åter på huvudet och smålog litet ironiskt; ziu Cosimu hade alltid varit lättrogen. Men utan att stöta sig på den gamle herrns tydliga ironi frågade gubben ivrigt:

— Men herregud, varför envisas du att alltid tänka illa om din nästa?

Den andre smålog ej längre, han blev allvarsam, nästan dyster.

— Det är onda tider. Det finns ingen gudsfruktan, och då är allting möjligt. De unga tro inte på Gud, och vi gamla... vi äro som lös deg... så här — han låtsades med handen tänja ut något mjukt och slankigt. — Vi låta udda vara jämnt, och så går allt på tok.

— Ja, det kanske du har rätt i, utbrast ziu Cosimu; han började knacka med sin käpp mot en gatsten och sade ingenting vidare. Don Simone såg på honom och smålog åter.

— Jag är som polisen, jag tänker alltid det värsta, och ofta gissar jag rätt. Vi få väl se, vi få väl se, Cosimu Damià!

Den andre fortfor att knacka med sin käpp; den ene var bedrövad, den andre smålog, och bägge tänkte på samma sak eller, rättare sagt, på samma person.

En litet äldre svartklädd kvinna, insvept i en lång, svart, broderad schal med fransar, hade emellertid kommit gående uppför gatan och stannade framför de båda gubbarna.

— Var är Rosa? frågade hon och öppnade litet på schalen.

— Hon är väl på gården tillsammans med Annesa, svarade ziu Cosimu.

— Herregud, så varmt, i kyrkan var det kvävande, sade kvinnan, som var lång och vaxblek, med smal näsa, svarta, mörkrandade ögon och det släta, sammetsgråa håret nedkammat över tinningarna.

Ziu Cosimu såg på henne och skakade på huvudet. Hans älskade dotter, den resliga, vaxgula kvinnan, såg ut som själva De sju smärtornas madonna.

— Är det så kvavt i kyrkan? sade han litet förebrående. Är det därför du inte går dit? Vad hade du då där att göra?

— Jag biktade mig; i morgon blir det allmän nattvardsgång, svarade kvinnan helt lugnt; sedan ämnade hon gå in, men då hon kom in i porten vände hon sig om och sade: Har inte Paulu kommit hem? Om han inte är hemma nu, kommer han inte i kväll. Nu ska vi laga middagen.

— Vad få vi till mat, Rachele? frågade morfadern och gäspade.

— Ännu ha vi foreller, far, och så ska vi steka ägg. Lyckligtvis ha vi inga gäster.

— Å, de kunna komma än! utbrast ziu Cosimu, inte utan bitterhet. Det är ett tarvligt hotell, men det är ändå välkommet för dem som inte vilja betala.

— Vi hade foreller, det glömde jag! utropade don Simone och gladde sig som ett barn, då han tänkte på den lilla goda middagen. Och om det kommer gäster, räcker det åt dem också. Jag minns nog att vi bruka ha många gäster vid den här helgon-

festen; för ett år sedan hade vi tio, tolv. Nu kommer det aldrig folk till högtiderna, de vilja inte höra talas om helgonen...

— Folket är fattigt nuförtiden, kära Simone, och det kan leva utan fester.

— Även haren skuttar ständigt omkring, fastän han inte går i kyrkan, sade den gamle herrn, som började reta sig på ziu Cosimus motsägelser.

Medan de båda gubbarna fortforo att diskutera gick donna Rachele inåt farstun och steg in i rummet längst in bredvid köket.

Skymningens sista dagsljus trängde ännu in genom fönstret, som vette åt trädgården. Medan donna Rachele avtog och vek ihop schalen, sade en retlig röst:

— Du skulle väl kunna tända ett ljus, Rachele! Ni lämna mig ensam, ni låta mig vara i mörkret som en död...

— Det är dager än, zio, och det är svalare utan ljus, svarade hon med sin milda röst och sitt långsamma tal. Men nu skall jag genast tända. Annesa, sade hon sedan och tittade ut genom köksdörren, håller du ännu på med att sålla mjöl? Låt bli det, det är sent. Var är Rosa?

— Hon är ute på gården, svarade en beslöjad och nästan gråtfärdig röst. Nu slutar jag strax.

Donna Rachele tände ljuset och ställde det på det stora, mörka ekbordet som stod längst in i rummet, mellan fönstret och farstudörren. Och det stora, litet låga och nedrökta rummet, med sitt trätak uppburet av grova bjälkar, föreföll ännu dystrare i

oljelampans gulaktiga sken. Även där inne var allting gammalt och fallfärdigt, men den antika soffan med sitt trasiga tyg, ekbordet, det maskstungna klädskåpet, nystfoten, den skulpterade kistbänken, med ett ord alla möblerna hade i all sin fattigdom och ålderstigenhet någonting förnämt och distingerat. På en säng längst in i rummet satt, lutad mot de rödrutiga kuddarna, en astmatisk gubbe som andades med svårighet.

— Det är svalare, ja, det är svalare, mumlade han med flämtande och retlig röst, om jag åtminstone kunde ha det svalt! Annesa, din sate, om du åtminstone kunde bära in litet vatten åt mig!

— Annesa, gå in till zio Zua med litet vatten, bad donna Rachele, då hon gick igenom köket, som var ännu större och mera nedrökt än rummet.

Tjänarinnan, som satt ifrån sig mjölkorgen vid dörren, reste sig, skakade sin klänning, gick till vattenkrukan och slog i ett glas.

— Kommer du med vattnet eller inte, Annesa? sade den astmatiske gubben nästan skrikande.

Annesa steg in och gick fram till sängen. Gubben drack, och kvinnan såg på honom. Aldrig ha två människoansikten varit så olika.

Hon var liten och spenslig; hon såg ut som ett barn. Lampskenet bredde en gyllene bronston över hennes olivbruna och runda ansikte, vars nästan barnsliga behag ökades av gropen i hakan. Men den litet stora munnen med vita, jämna och tätt sittande tänder hade ett visst uttryck av grymt hån. Men de blå ögonen under sina tunga ögonlock voro

milda och sorgsna. Det fanns något på en gång spefullt och blitt, en elak gummas småleende och en sorgsen liten flickas blick, i ansiktet på denna tystlåtna och sjukliga tjänarinna, vars huvud liksom drogs bakåt av den tunga, blonda hårkorgen. Den långa halsen, som var mindre brun än ansiktet, reste sig ur det urringade linnet; den lantliga korsetten var hopsnörd om en låg barm, och allt var behagfullt, smidigt, ungdomligt, tilldragande hos denna kvinna, hos vilken endast de långa, magra händerna förrådde att hon hunnit till mogen ålder.

Den gamle astmatikern såg däremot ut som en gammal eremit som höll på att dö i en grotta.

Hans av svåra plågor fårade ansikte påminde om en mask av pergament. Allt var gulnat och liksom inrökt i detta sorgsna och mörka ansikte, och det ludna, flämtande bröstet som den öppna skjortan blottade, det rufsiga håret, det gulaktiga skägget, de knotiga händerna och alla hans skelettmagra lemmar som avtecknade sig under lakanet, skälvde av ångest.

Han sade alltid:

— Jag lever bara för att darra av värk.

Allt plågade honom, och han var till stor plåga för alla och tycktes endast leva för att låta sitt lidande vila som ett tungt tryck över alla.

— Annesa, kved han, medan hon avlägsnade sig med det tomma glaset i handen, stäng fönstret. Ser du inte så mycket mygg det kommer in? Måtte djävlarna sticka dig som myggorna sticka mig.

Men Annesa svarade ej, stängde icke fönstret, åter-

vände till sitt kök, satte ner glaset bredvid vattenkrukan, gick sedan ut på gården och tände upp eld i ett hörn under vagnsskjulets tak. För att hettan och röken ej skulle tränga in i rummet där den astmatiske gubben låg, lagade hon om sommaren maten i detta hörn av skjulet, som förvandlats till kök.

Det rådde en dyster tystnad på den långa och smala gården, som till stor del var belamrad med en vedtrave. Nymånen, som hängde på den ännu ljusa himlen bakom den vittrade gårdsmuren, lyste in i hörnet av skjulet. Man hörde avlägsna röster, knattrande av raketer och ett hest och trevande blåsinstrument som försökte sig på en högtidlig melodi:

Flyg, tanke, på gyllene vingar...

Annesa satte den svarta trefoten över elden, och medan donna Rachele gick in i skafferiet för att hälla olja i pannan, visade sig en liten flicka på sex, sju år, med ett ofantligt huvud betäckt av glest ljust hår, i den halvöppna trädgårdsgrinden.

— Annesa, Annesa, kom, här ser man raketerna bra, ropade hon med en tandlös gummas svaga röst.

— Gå du hellre in i stället, Rosa; det är sent, en ödla kan bita dig i benet...

— Det är inte sant, fortfor den svaga rösten litet darrande. Kom, Annesa, kom...

— Nej, säger jag. Gå in. Det finns grodor också, det vet du nog...

Flickan steg in, gick med rädd min bort till skjulet. En klumpigt tillskuren röd klänning garnerad med gula spetsar gjorde hennes lilla vanskapliga kropp

ännu mera disgraciös och hennes bleka ansikte à la tandlös gumma ännu fulare; från den ofantliga utskjutande pannan med sin vattusiktiga hjärna sluttade alla hennes drag inåt.

— Sätt dig där, sade Annesa. Även härifrån ser man raketerna.

En och annan raket gled verkligen som ett guldrep över den bleka himlen och tycktes vilja fånga månen; plötsligt exploderade den och delade sig i tusen röda, blå och violetta gnistor.

Rosa, som satt på en sardisk kärra mittpå gården, darrade av förtjusning och böjde ner huvudet; hon både fruktade och hoppades att detta underbara regn skulle dråsa ner över henne.

— Åtminstone en av de där gnistorna, ropade hon, i det hon böjde ner sin ofantliga panna och sträckte ut den lilla handen. Jag vill ha en! Den där guldgula; det är visst en stjärna.

— Morgonstjärnan, sade farmodern, som kom tillbaka med pannan full av olja.

Annesa satte pannan på trefoten, och adelsdamen gick in för att duka.

— Falla de ner mycket långt bort? fortfor flickan. Säg? I skogen? Där ödlorna äro?

— Å, ännu längre bort, svarade tjänstflickan, som hade börjat steka forellerna.

— Var, längre bort? På stora landsvägen? Tänk om någon föll ner nära min pappa? Eller om den faller på honom, för han är ju ute och reser?

— Vem vet? sade Annesa tankfullt. Tror du, Rosa, att han kan komma hem i kväll?

— Ja, det tror jag visst det! utropade flickan ivrigt. Än du då, Annesa?

— Jag vet inte, sade Annesa, som redan ångrade sig att hon sagt något. Han kommer hem när han vill.

— Ja, han är ju husbonde? Han är så stark, han kan ju befalla över alla? frågade Rosa, men i en ton som ej medgav något nekande svar. Han kan göra vad han vill, han kan också vara elak, eller hur? Ingen kan ju straffa honom?

— Nej, det är sant, medgav tjänarinnan i allvarlig ton.

Sedan tego de bägge och blevo tankfulla, flickan på kärran och Annesa framför elden.

— Annesa, utbrast Rosa plötsligt, där är han, han kommer! Jag hör hovslagen.

Men den andra skakade på huvudet. Nej, det var inte Paulu Decherchis häst. Hon kände mycket väl till de litet dröjande hovslagen av hästen som kommer tillbaka trött efter en lång ritt. Men de hovslag Rosa hört stannade verkligen utanför porten.

— Jag tror att det är en gäst, sade Annesa misslynt. Vi ska väl hoppas att det är den förste och siste.

Men donna Rachele kom åter ut på gården, lämnade Annesa några ägg, som hon bar i förklädet, och sade belåtet:

— Jag sade ju att allt hopp inte är ute än. Här kommer främmande.

— Skön nyhet, replikerade den andra.

— Öppna porten, Annesa. En helgonfest är inte lyckad, om man inte har en gäst i huset.

Tjänarinnan lade ner äggen bredvid elden och gick och öppnade.

En kortväxt och grovlemmad bonde med tjockt brunt skägg hade stigit av hästen och hälsade på gubbarna, som ännu sutto utanför porten.

— Sant Anna vare med er, hur står det till?

— Utmärkt, svarade don Simone. Ser du inte att vi se ut som två ungdomar som nyss ha fått skägg?

— Och Paulu, Paulu, var är han?

— Paulu kommer kanske hem i morgon bittida; han har ridit till Nuoro i affärer.

— Hur står det till, donna Rachele? Är det du, Annesa? sade gästen sedan, i det han kom in på gården och ledde hästen efter sig. Jaså, du är inte gift än? Var ska vi binda hästen? Här i skjulet?

— Ja, sköt dig själv, svarade donna Rachele. Gör dig hemmastadd, som om du vore hemma hos dig. Bind hästen i skjulet, för stallet är fullt med halmsäckar.

Annesa nästan njöt av att höra donna Rachele narras.

— Ja, tänkte hon bittert, festen är inte lyckad utan gäster, men till och med helgon måste ljuga ibland, för stalltaket är uppruttet, och man har inte råd att laga det...

— Hur står det till med dina systrar? frågade donna Rachele och hjälpte gästen att binda hästen. Och din mor?

— Allesammans må bra, de blomstra som rosor,

sade mannen, i det han tog fram en korg ur sadelpåsen. Se här, den är från min mor.

— Å, det är då alldeles för mycket, sade donna Rachele och tog korgen.

Hon gick in i köket, åtföljd av gästen, medan Annesa, nedstämd och ironisk, lutade sig fram över elden och knackade ett ägg mot stenen som utgjorde härd.

Rosa klättrade ovigt ner från kärran och gick också in, nyfiken att få veta vad korgen innehöll.

I den astmatiske gubbens rum, som även användes till matrum, var bordet dukat för fyra; donna Rachele satte fram ett kuvert till, och gästen gick fram till zio Zua.

— Hur står det till? frågade han och betraktade honom nyfiket.

Gubben flämtade och trevade med handen på bröstet, där han hade en medalj för tapperhet i fält hängande på ett flottigt snöre.

— Illa, illa, svarade han och betraktade envist gästen, som han ej genast känt igen. Jaså, är det du, Ballore Spanu? Nu känner jag mycket väl igen dig. Är dina båda systrar gifta nu?

— Inte ännu, svarade mannen, litet förargad över denna fråga.

I detta ögonblick inträdde de båda gubbarna, släpande på sina stolar, och satte sig till bords jämte gästen, donna Rachele och den lilla flickan.

— Är det Paulus dotter? frågade mannen och såg på Rosa. Har han bara den där flickan? Tänker han inte på att gifta om sig?

— Nej, för all del, svarade donna Rachele med ett sorgset småleende. Han hade alldeles för stor otur första gången, och nu har han ingen tanke på giftermål. Ja, det här är hans enda lilla flicka. Men tag för dig, Ballore, du äter ju ingenting. Tag den här forellen... ser du, den här!

— Lever er kyrkoherde än, den där gamla prästen som blev rånad en gång? frågade ziu Cosimu.

— Lever, tror jag det! Han är kry och duktig...

Medan de pratade hörde de att det knackade på porten.

— Det är säkert en ny gäst, sade donna Rachele. Jag hörde hästtramp.

— Det är kanske far, utbrast Rosa, som reste sig från stolen och sprang för att se efter.

En ny gäst parlamenterade med Annesa utanför porten. Det var en mager och mörkhyllt man, fattigt klädd. Tjänarinnan kände honom ej och betraktade honom med tydlig fientlighet.

— Är det här som don Simone Decherchi bor? sade den främmande. Jag är från Aritzu, jag heter Melchiorre Obinu och är gudson till Pasquale Sole, don Simones gode vän. Min gudfar har skickat med mig ett brev till sin vän.

— Värdshuset är öppet, mumlade Annesa, men gick för att underrätta don Simone att hans väns gudson bad om gästfrihet, och den gamle herrns enda svar var att man skulle sätta fram ett nytt kuvert.

Men den nye gästen ville stanna i köket, och så snart Annesa hade satt fram åt honom en brödkorg,

ost och skinka, började han äta glupskt. Han var säkert mycket fattig; han var nästan uselt klädd, och hans stora sorgsna ögon voro en trött sjuklings. Annesa betraktade honom och kände sitt missnöje ge med sig. Eftersom Decherchis envisades att ta emot alla människor, var det ju bättre att ge mat åt de fattiga än åt rika snålvargar som den där Ballore Spanu.

— Se här, ät den här forellen, sade tjänarinnan och räckte den fattige gästen en del av sin måltid. Jag skall strax ge dig något att dricka.

— Gud löne dig, min syster, svarade den andre och fortfor att äta.

— Kommer du till festen?

— Ja, jag kommer för att sälja sporrar och tömmar.

Hon slog i hans glas.

— Gud löne dig, min syster.

Han drack, betraktade henne och tycktes nu först få sikte på henne. Hennes hår tilldrog sig i synnerhet hans uppmärksamhet.

— Är du piga här? frågade han.

— Ja.

— Men är du härifrån trakten? Du ser inte så ut.

— Det är jag inte heller.

— Är du främling?

— Ja.

— Varifrån är du?

— Från en by någonstans i världen...

Hon gick in i rummet, sedan ut på gården och kom tillbaka.

Den fattige gästen passade på medan hon var ute och slog i ännu ett glas vin åt sig och blev munter, nästan närgången.

— Är du förlovad? frågade han Annesa, då hon kom tillbaka. Se annars efter om jag passar för dig. Jag har kommit för att sälja sporrar och tömmar och söka mig en hustru.

Men detta skämt behagade ej Annesa, som åter blev nedstämd och ironisk.

— Du kan ju lägga en av dina tömmar om halsen på någon kvinna och släpa henne med dig hem till dig.

— Nej, envisades den andre, säg mig om du har fästman eller inte. Av ditt kärva sätt att tala till mig låter det som om du inte hade någon, eller också är han mycket ful.

— Du misstar dig, kära bror; min fästman är mycket vackrare än du.

— Låt mig få bli bekant med honom.

— Varför inte? Vänta.

Hon gick in i matsalen igen, och efter forellerna serverade hon stekta ägg med lök och satte till sist fram en kaka av makaroni och färsk ost.

— Vi väntade inte gäster, ursäktade sig donna Rachele, i det hon med tydlig blygsel vände sig till Ballore Spanu. Ursäkta alltså, Ballore, om vi undfägna dig dåligt.

— Ni undfägna mig som en prins, svarade gästen, som åt och drack med förtjusning.

Även de båda gubbarna skämtade. Don Simone var eller föreföll glad och lugn, som Ballore alltid

hade känt honom, men ziu Cosimus skratt hade en vemodig biton, och även den astmatiske gubben, som långsamt tuggade en forells skära och saftiga kött, deltog i samtalet och smålog ironiskt, då gästen talade om Paulu.

— Det kan inte nekas, att vi voro två vildbasare, jag och er son, donna Rachele! sade Ballore Spanu. Jag minns att Paulu en gång kom och hälsade på mig i min by, och i en månad hörde våra familjer inte av oss. Vi foro från fest till fest, från by till by, alltid till häst. Gud, sådana vildhjärnor! Vad man är tokig i ungdomen!

— Durkdrivna krabater, mumlade astmatikern.

— Ja, jag minns, svarade donna Rachele. Och vad vi voro ängsliga! Vi trodde att ni hade blivit arresterade.

— Varför det? utbrast gästen nästan stött. Kommer inte i fråga! Vi voro två vildbasare, men ändå hederspojkar. Det kan vi då säga så alla hör det. Men det måste jag tillstå, att vi gjorde av med mycket pengar...

— Just därför... började den astmatiske gubben i sin retliga ton, men i detsamma räckte Annesa honom hans glas och såg skarpt på honom, och han vågade inte fortsätta. För övrigt visste Ballore Spanu mycket väl att Paulus ungdomsdårskaper till sist ruinerat familjen, så att det behövde inte sägas omigen.

Men det gick en skugga över donna Racheles vaxbleka ansikte, och ziu Cosimu sade:

— Paulu är snäll, god som bröd, men han har

alltid varit för glad och tanklös. Han har aldrig fruktat Gud, han har alltid roat sig och njutit av livet på alla möjliga sätt.

— Ja, nog märks det att han inte är född till munk, sade gästen. Men man skall väl roa sig så länge man är ung...

— Ursäkta, jag har roligt ännu fastän jag är gammal, anmärkte don Simone i gycklande ton. Han tyckte inte om att man talade illa om dottersonen i främmandes närvaro, och han försökte byta om samtalsämne.

— Zua Dechè, sade han och vände sig till den sjuke, är det inte sant att de unga nuförtiden äro stadigare än de gamla?

Gubben pustade, försökte sätta sig upp och utbrast förargad:

— Ungdomen? Jag har varit ung, men jag var alltid allvarsam. På Krim var jag bekant med en fransk kapten, som alltid sade till mig: »Ni, sardinare, är hundra år!» Och... och... La Marmora sade efter slaget vid...

Ett hostanfall hindrade honom att fortsätta; donna Rachele gick bort till honom, lyfte upp hans huvud och gav honom en vink att lugna sig.

— Människobarn, sade ziu Cosimu och slog ut med händerna, varför blir du så ond? Ser du inte att det bekommer dig illa?

Men den astmatiske envisades att tala, men kunde icke, och endast något ord kunde urskiljas i det han väsande stönade fram:

— Jag... Vittorio Emmanuele... medaljen... Ba-

faclava... jag har alltid arbetet... jaha... men de andra...

Annesa kom och gick. Hon hade blivit mycket blek och betraktade den gamle med en hatfull blick, men hon bet ihop tänderna liksom för att inte fara ut mot honom.

Då hon kom ut i köket igen sökte den fattige främlingen förgäves skämta och få henne att prata, men hon teg och gick plötsligt ut på gården och stannade där en lång stund.

Då slog han i ännu ett glas vin åt sig och såg sig omkring efter en halmmatta att lägga sig på; sedan tyckte han sig höra Annesa tala med en man ute på gården och spetsade öronen.

— Han talar illa om don Paulu, sade tjänarinnan, och de andra låta honom prata. Å, om jag kunde, skulle jag vräka ner honom ur sängen...

— Låt honom prata, svarade en mansröst. Vem ser inte att han är barn på nytt?

Sedan tystnade rösterna. Främlingen tyckte sig höra smällen av en kyss och ryckte till då han tänkte på Annesas vackra mun.

En ung dräng, med svart hår benat i pannan, skägglöst, mörkhyllt ansikte, milda ögon och fin mun, kom in i köket.

— God afton, främling, sade han och slog sig ner vid matbordet.

— God afton, svarade den andre och såg illvilligt på honom. Är du drängen?

— Ja, jag är drängen. Annesa, vill du ge mig mat? Jag kommer sent, för jag har varit ute och sett på

fyrverkeriet. Vad det var vackert! Det såg ut som om alla himlens stjärnor hade regnat ner över jorden. Om de åtminstone dugt att äta!

Han skrattade som ett barn, plirade med sina vackra bruna ögon och visade två rader små bländvita tänder.

Men Annesa var vid dåligt lynne, hon satte fram mat åt honom och gick ut.

— En sådan allvarsam flicka! sade främlingen och följde henne med ögonen. Vacker, men allvarsam.

— Ja, det tjänar till ingenting att du tittar efter henne! utbrast drängen, som var litet drucken. Hon är ingenting för dig.

— Jag vet det; hon är din fästmö.

— Hur vet du det?

— Det har hon sagt mig. Och jag hörde ju hur ni kysstes!

— Jaså, har hon sagt dig det? frågade den andre förtjust. Det är sant, vi ä fästfolk. Hon och jag ä mera medlemmar av familjen här än tjänare. Ja, Annesa är fosterdotter hos familjen Decherchi.

Och som den fattige främlingen intresserade sig livligt för hans prat, fortfor drängen skrytsamt:

— Du må tro att don Simone har nästan alltid varit sindaco i den här byn. Man kan inte räkna alla de goda gärningar han har gjort. Alla fattiga kunde kalla sig hans barn, så hjälpte och älskade han dem. Men för många år sedan — jag kunde då ännu inte tugga bröd — kom till festen en gammal, gammal tiggare åtföljd av en liten tre års flicka. Rätt som det var fann man den mannen död

bakom kyrkan. Flickan grät, men kunde inte säga vem hon var. Då tog don Simone henne med sig, förde henne hit och lät henne växa upp inom familjen. Många påstå att Annesa är från fastlandet, andra tro att den gamle tiggaren hade rövat bort henne...

Främlingen hörde nyfiket på, men drängens sista ord kommo honom att dra på munnen.

— Vem vet, sade han ironiskt, hon är kanske dotter till kungen!

— Håll mun! sade Gantine. Mina tre gamla husbönder kallas de Tre kungarna.

— Varför det?

— Emedan de ä tre och ä gamla.

— En är ju sjuk? Är han bror till don Simone?

— Visst inte, protesterade Gantine och sköt föraktfullt ut läppen. Det är en släkting. Det är en man som har varit med i kriget och har mycket pengar. Men snål! Ser du, här dör han med knutna händer. Han har bott här i två år och har gjort testamente till förmån för Rosa, don Paulus dotter.

— Är don Paulu son till don Simone?

— Nej, han är hans brorson; han är son till don Priamu, som nu är död.

— Ditt husbondfolk ä väl mycket rika?

— Ja, narrades drängen, de äro ännu rika, men förr voro de ännu rikare.

I detta ögonblick kom Annesa in igen, och den unge pratmakaren bytte om samtalsämne.

— Anna, du med ljusa håret, den här karlen vill inte tro på att vi två ska gifta oss nästa år. Är

det inte sant att vi ha växt upp här i huset som släktingar?

— Låt oss då dricka en skål för er välgång, sade främlingen och drack litet vin som han hade kvar i sitt glas.

— Kan du inte gå efter en butelj till åt oss, Annesa? Ja, gör det! bad Gantine och räckte henne den tomma buteljen, men Annesa vände dem ryggen och ville gå in i rummet, där det gamla husbondfolket och den rike gästen pratade och skrattade.

Men medan hon gick utför trappstegen hördes taktmässigt hästtramp på den öde gatan; hon stannade, lyssnade och sade:

— Det är don Paulu! — Hon sprang över köket och glömde till och med att sätta ifrån sig en tallrik, som hon höll i handen.

Strax därefter inträdde i köket en ännu ung man, lång och smärt, svartklädd som en herreman, med en styv filthatt på huvudet.

Gantine reste sig hastigt.

— Nej, sade Paulu sedan han hälsat på främlingen med en nick, sadla inte av hästen, han är alldeles genomsvettig. Låt honom pusta ut en stund, gå sedan till ziu Castigu med honom och släpp honom på bete i morgon bittida.

Han satte upp foten på en pall och böjde sig fram för att ta av sig sporren.

Den fattige främlingen betraktade honom nyfiket, och han tyckte att drängen och husbonden voro lika. Samma brunhyade ansikte, stora, milda ögon, samma mun med utskjutande läppar och gropen i hakan.

Men Paulu var ett huvud längre än drängen och såg ledsen och tankfull ut, medan Gantine föreföll munter och tanklös. Den unge drängens mun var röd och leende, medan Paulus läppar under de svarta mustascherna voro bleka, nästan grå.

— Ja, tänkte tömhandlaren, nu minns jag: min gudfar Pascale Sole sa en dag att Decherchis hade tagit i huset som dräng en oäkta son till en av dem. Don Paulu och Gantine äro förmodligen bröder.

— Se här, sade änklingen och räckte Gantine sporren, häng upp den på väggen!

Han gick in i nästa rum, där den rike gästen tog emot honom med ett utrop av glädje. Paulu trycktc hans hand och tycktes glädja sig åt att få återse sin gamle kamrat i äventyren, men donna Rachele och gubbarna betraktade änklingen och märkte genast att han inte kom hem med goda nyheter.

II.

Även Annesa hade blivit sorgsnare och tystlåtnare än vanligt.

Efter måltiden uppmanade Gantine den fattige främlingen att följa med ut.

— Nu ska vi leda hästen till ziu Castigu, och sedan ska vi gå ett slag genom byn. Låt porten stå på glänt, sade han till Annesa.

— Visst inte! svarade hon häftigt. Du kanske är ute hela natten. Jag stänger porten, och du kan gärna ta nyckeln.

— Det är bra, god natt, sade Gantine och lade armen om hennes liv. Jag kommer snart igen, det kan du lita på.

— Som du vill, svarade hon och sköt honom ovänligt ifrån sig.

Utom Paulus häst förde de båda unga männen även bort tömhandlarens sto, emedan det endast fanns rum för en häst i skjulet. De ledde de båda djuren till stallet hos en herde som i många år hade tjänat hos Decherchis, sedan gingo de till en vinstuga och drucko sig fulla.

Även Paulu gick ut med sin vän; donna Rachele

och flickan gingo till sängs, de båda gubbarna pratade ännu en stund, Annesa gjorde i ordning i rummet och köket och bäddade åt sig.

Hon sov på soffan i matrummet för att kunna vara till hands då den sjuke ropade. Då Gantine var hemma bad donna Rachele, för att de båda förlovade ej skulle få tillfälle till ett farligt nattligt samtal, Paulu eller ziu Cosimu att ersätta Annesa, och då sov hon i ett av de inre rummen, men den natten skulle den fattige främlingen sova i köket tillsammans med Gantine, så att faran var förebyggd.

Tjänarinnan bäddade åt drängen och gästen, stängde porten, stängde dörren som ledde till trädgården och tog ur nyckeln; till sist stängde hon sovrummets dörr med kedjan. Då Gantine kom hem kunde han endast komma in köksvägen, över gården.

De båda gubbarna drogo sig tillbaka, zio Zua somnade. Då släckte Annesa ljuset och tände nattlampan, men lade sig icke. Hon var icke sömnig, föreföll till och med ovanligt vaken, och hennes ögon lyste, nu då ingen såg henne, av en mörk glöd.

Hon gick ut i farstun, öppnade dörren ut till trädgården och satte sig på stentrappan.

Natten var varm och stilla, svagt belyst av Vintergatans vita slöja och de klara stjärnorna. Framför Annesa låg trädgården, mörk och tyst, och utsände en stark lukt av tomater och kryddväxter; doften av rosmarin och vinruta påminde om bergen, de oodlade vidderna, de jungfruliga, med träd och buskar beväxta dalar, som omgåvo byn. Bortom trädgården började skogen, varur berget reste sig med sin väl-

diga profil, påminnande om en människorygg utsträckt under den stjärnströdda himlen. De höga svarta träden längst bort i trädgården voro så orörliga och högtidliga att de sågo ut som mörka klippor.

Men friden, tystnaden, nattens mörker, alltings orörlighet tyngde som en hemlighet på Annesas hjärta. Ibland tyckte hon att hon ville kvävas och andades med samma svårighet som den astmatiske gubben.

Även hon hade förstått: Paulu hade kommit tillbaka från Nuoro utan de pengar som han i tre månader förtvivlat sökt anskaffa i alla traktens orter. Ruin hotade.

— Huset och trädgården, jorden, hästen, möblerna, allt skall gå på auktion, suckade hon där hon satt nedlutad så att bröstet nästan rörde vid knäna. De ska köra bort oss som utsvultna hundar, och familjen Decherchi skall bli den fattigaste i hela byn. Vi måste ge oss av... liksom tiggare som gå från by till by... från marknad till marknad... ah!

Hon suckade djupt, då hon erinrade sig sin härkomst.

— Det hade varit bättre att de låtit mig vara. Då hade jag inte lidit så här, då hade jag inte sett vad jag har sett och vad jag skall komma att se. Hur skall det gå? Vad skall det bli av oss? Donna Rachele kommer att dö av sorg. H a n? H a n? Han har redan sagt hur han skall sluta... nej, nej, hellre då...

Hon reste sig och ryste.

Paulu hade hotat att ta livet av sig, och den där

fixa idén, tanken på att astmagubben hade en hel packe obligationer under sin huvudkudde och av snålhet, av agg till den unge änklingen, envisades att inte ge ut en soldo för att rädda familjen från fullständig ruin, vållade Annesa en feber av ångest och hat.

— Gamla skorpion, mumlade hon för sig själv, jag skall reta livet ur dig, jag skall låta dig dö av hunger och törst. Ve dig, om det jag förutser inträffar... ve dig! Du låter oss leva i dödsångest, men jag...

Hon tänkte ej sin tanke till slut; någon öppnade gatporten.

Hon sprang upp, vände sig om och väntade oroligt. Paulu kom in, fick se henne, stängde porten, närmade sig sedan på tå och tittade in genom dörren till sovrummet, som matt upplystes av nattlampan. Gubben halvlåg stödd mot kuddarna med slutna ögon och huvudet bakåtböjt, och även under sömnen andades han med svårighet.

Efter att ha förvissat sig om att zio Zua sov gick Paulu fram till Annesa, slog armen om hennes liv och tryckte henne lidelsefullt intill sig. Hon darrade i hela kroppen; med slappt nedhängande armar och slutna ögon tycktes hon vara nära att svimma, och hon lät av Paulu draga sig längst in i trädgården, åt skogen till.

Men då de voro där borta, under det svarta och orörliga trädet, vars skugga kände till deras kärlek, ryckte hon till, lyfte upp armarna och hakade sig förtvivlat fast vid Paulu.

— Jag trodde att du inte skulle komma tillbaka, viskade hon. Jag såg att du var så dyster, så mörk i hågen. Men du har kommit... du har kommit... du är här! Jag tror att jag drömmer. Säg mig... säg mig...

— Jag gjorde mig av med vår gäst, jag lämnade honom hos prästen Virdis, där jag skall gå och hämta honom. Har Gantine nyckeln?

— Ja, jag har stängt överallt, sade Annesa med beslöjad röst. Men säg mig... säg mig...?

— Ännu ingenting, sade han. Men låt oss inte tänka på detta.

Och han kysste henne. Deras läppar brändes, men hans kyss hade en bitter glöd, en förtvivlan, som om han på hennes läppar sökt glömska för sina bekymmer och sin dysterhet. Annesa var klok och förstod Paulus känslor; hon lät kyssa sig utan att envisas med sina frågor, men hon började gråta.

En doft liksom av mogna päron blandade sig med trädgårdens fuktiga luft; på avstånd, djupt inne i skogens mörker, glimmade då och då en röd liten låga; det var som om ett öga öppnat sig då och då för att spionera på de älskande. Och en avlägsen röst, ungdomlig och klingande men litet beskänkt — kanske Gantines röst — sjöng en kärleksvisa:

God afton, du som är så rik på skönhet.
Hur mår du, som är rikare än havet?

Men Annesa varken hörde eller såg, hon visste

endast att hon var hos Paulu, och hon grät av ångest och lycka.

— Annesa, sade han slutligen liksom förargad, sluta då! Du vet ju att jag inte tycker om att se människor ledsna.

— Är du kanske glad, du?

— Jag kanske inte är glad, men inte är jag förtvivlad. Om våra ägodelar ska säljas som en hängd brottslings, blir skammen mera hans än vår. Alla veta att han skulle kunna rädda oss. Gamla skorpion, förbannade girigbuk! Då jag ser honom känner jag blodet rusa åt huvudet på mig. Om jag vore en annan människa, skulle jag strypa honom...

Paulu blev häftig, gestikulerade, knöt händerna, som om han höll på att strypa någon. Annesa ryckte till, torkade bort tårarna och sade i klagande ton:

— Om han åtminstone dog en gång! Men han dör inte. Han har sju liv, liksom katterna...

— Jag har varit i Nuoro, berättade den unge mannen sedan. Jag har sökt pengar i alla hål och vrår. De visade mig till en procentare, en tjock gubbe svart och pussig som en vinlägel. Jag förödmjukade mig, jag bad, jag förnedrade mig ända till att tigga och be den där snuskiga gubben, den där usla, gemena ockraren, som om han varit ett helgon. Men det blev ingenting! Han fordrade Zua Decherchis borgen. Sedan gick jag till en husägare i Nuoro, som såg på mig, småskrattade och sade: »Jag minns då du gick på seminariet i Nuoro, du var en mycket lovande gosse!» Och så lät han mig gå utan pengarna. Sedan... men vad tjänar det till att

tala om detta? Jag har utan resultat underkastat mig alla förödmjukelser, jag, Paulu Decherchi, jag... och jag har måst kröka rygg som en tiggare.

Annesa böjde ner huvudet, även hon förödmjukad och krossad.

— De lita inte längre på dig, sade hon skyggt. Zio Zua har också satt ner ditt anseende genom att sprida ut att det är du som har förorsakat din familjs ruin. Men om don Simone gav sig ut... skulle han kanske kunna skaffa pengar...

Paulu lät henne icke fortsätta. Han kramade hårt hennes hand och sade med hög röst:

— Jag förlåter dig, Anna, för du vet inte vad du säger. Så länge jag lever skall ingen annan av min familj förödmjuka sig...

Hon teg, sökte efter Paulus andra hand, förde den till sina läppar och kysste den.

— Varför, viskade hon, som om hon talat till denna slappa och kalla hand, varför försöker du inte ännu en gång övertala zio Zua?

— Det tjänar till ingenting, svarade han i modlös ton. Han skulle bara förolämpa mig ännu en gång. Du vet ju vad han alltid säger. Det vet du mycket väl, Annesa. Han säger att vi vilja ruinera honom, mörda honom.

— Å, suckade hon, så många gånger jag har varit frestad att ta ifrån honom obligationerna under kudden. Det måste vi göra...

— Han är i stånd att låta arrestera oss alla, Anna! Och jag är ingen tjuv. Hellre tar jag livet av mig!

Hon hakade sig åter fast vid honom, förskräckt och klagande:

— Börjar du nu återigen tala så där! Paulu, Paulu, ser du inte hur du skrämmer mig? Säg inte så, tala inte som dårarna tala. Men sådan är du! Låt mig tala, det har jag också rätt till. Kom ihåg, Paulu, du har gjort de gamla och din fromma mor så mycket sorg, och nu vill du låta dem dö av blygsel och förtvivlan. Säg inte om det där förfärliga, hör du... nämn det aldrig mera...

— Ja, var tyst då. Låt oss inte vidare tala om det där.

— Hör noga på mig, fortfor hon alltmera upprörd. Jag vill säga dig en sak. Kom ihåg, Paulu, kom ihåg då dina föräldrar ville att du skulle gifta dig med Caderina Majule. Hon var rik och av god familj, men du ville inte ha henne för att hon inte var vacker. Nu ha många år gått, och du är inte längre en självsvåldig pojke. Caderina Majule har inte gift sig, och hon vill ännu ha dig. Gift dig med henne, Paulu, då blir allt bra. Gift dig med henne, Paulu. Om jag vore som du, skulle jag gifta mig med henne...

Hon talade liksom i yrsel, och hennes flämtande andedräkt fläktade honom i ansiktet. Nu var det han som satt med slappt hängande armar, nedböjt huvud och nedslagna ögon. Han tyckte att han var nära att svimma, att kvävas, att aldrig mera kunna komma ur det svarta och kvava mörker som omgav honom.

— Svara, fortfor hon och skakade honom med sina smala armar, som tycktes vara av stål. Svara ja. Du

har ju tänkt på det där? Var inte orolig för mig, Paulu. Jag skall gifta mig med Gantine, om du vill, och han och jag ska flytta långt bort, och dig ska vi aldrig mera se. Ser du, jag vet så väl att jag är född till olycka. Ödet hatar mig och har slängt in mig i världen av förakt, liksom en drucken karnevalsmask slänger en trasa på gatan. Vem är jag? En trasa, en tingest som inte duger till något. Tänk inte på mig, Paulu. Vem är jag?

Paulu hörde på henne och teg. Hon väckte hans medlidande och ovilja. Och plötsligt stötte han henne ifrån sig och sade grymma ord:

— Jag har aldrig trott att jag var till salu, Annesa! Men kanske det nu är dags att tänka på det, efter det inte finns någon annan utväg. Vem vet? Kanske jag lyder ditt råd...

Då teg hon förfärad. Han stötte henne ifrån sig, men hon höll sig fast vid honom, och först då han uttalat de sista orden släppte hon taget och föll till marken som en klängväxt berövad sitt stöd. Han trodde att hon hade svimmat och lutade sig över henne.

— Hur är det, Anna?

Hon kved.

— Ser du det? sade han förebrående och sarkastiskt, i det han lyfte upp henne och strök henne över kinden som ett barn. Nu ser du själv hur dumt det är av dig att tala med mig om det där. Du förödmjukar mig alltid, och om det inte vore du som talade så där, vet jag inte vad jag skulle göra...

— Var tyst, var tyst, snyftade hon. Jag gör det för ditt eget bästa. Jag är din tjänarinna, och jag borde inte göra annat än tiga och åhöra dig på knä. Du har rätt, Paulu, jag är dum, jag är dum... jag är tokig. Ibland har jag underliga idéer, som då man har feber; jag skulle vilja ge mig ut i världen barfotad, som en tiggerska, för att skaffa pengar åt dig... åt er. Banna mig inte, älskade Paulu, du mitt hjärta, banna mig inte. Du sade mig ju en gång att jag är som murgrönan, som hakar sig fast vid muren och inte släpper den förrän hon vissnar bort...

— Eller muren ramlar, mumlade han i dyster och hånfull ton. Nog nu, låt oss inte tala mera om det här. Caderina Majule får väl gifta sig med någon gammal svinuppköpare, om hon inte har kunnat få någon annan. Jag har min lilla Anna och... ja. Nu går jag och talar med Ballore Spani. Han är rik, som du vet, kanske han lånar mig pengar så att vi slippa sälja bort allt vad vi äga. Jag skall försöka. Ge mig nu en kyss till och var glad...

Hon räckte honom sina skälvande läppar, fuktade av tårar, och han tog dem mellan sina som en daggig frukt, och ännu en stund glömde de alla de bekymmer, svårigheter och förseelser som skilde dem åt.

Sedan gick han ut igen, och hon satte sig åter utanför dörren.

Hon var icke sömnig, och hon nästan fasade för tanken att stänga in sig i kammaren där man oupphörligt hörde astmapatientens stönande. Men i hennes oro och sorg blandade sig ett slags berusande

glädje; hon kände ännu Paulus kyss, och framför sig såg hon endast hans dystra, gäckande och njutningslystna ansikte. Detta ansikte hade hon för övrigt alltjämt för sig, det följde henne vart hon gick som hennes skugga.

I åratal hade hon levat tillsammans med denna fantasibild, som endast Paulus verkliga närvaro kunde hålla på avstånd. Hon var ingen obildad och tanketom varelse, hon hade gått igenom fyra klasser i skolan och sedan hade hon läst åtskilliga böcker, alla böcker som Paulu hade. Och han hade varit hennes bäste lärare. Han hade lärt henne allt vad hon visste eller trodde sig veta. Han hade utpekat stjärnbilderna för henne, hade förklarat för henne människosläktets uppkomst och åskans mysterium, han hade eggat henne genom att låta henne läsa kärleksromaner, och han hade till sist övertygat henne att det inte fanns någon gud.

Hon hade kvar ett par av de romaner hon läst i sin första ungdom, förvarade dem bland sina käraste tillhörigheter, gulnade och trasiga som andaktsböcker lästa av flera generationer. Och hon kunde nästan utantill dessa historier om kärlek och sorg, som om de varit hennes egna familjelegender.

Under denna hennes avlägsna uppväxttid hade familjen varit rik och mäktig. Manliga och kvinnliga tjänare, tiggare, fattiga barn och kvinnor, gäster från grannbyarna, hästar, hundar, tamda vildsvin och sardiniska vildfår satte liv i huset. En forellfiskare kom varje dag och avlämnade sin fångst.

Presenter gåvos och mottogos; en och annan gäst

stannade fyra, fem dagar i casa Decherchi, och bordet stod alltid dukat. Medan gården alltid var full av tiggare, gömde sig någon povero vergognoso i köket, det vill säga någon individ som tiggde i smyg och som donna Rachele så gärna gav allmosor.

Annesa uppassades och respekterades då av tjänarna som en signorina, betraktades mera som donna Racheles verkliga dotter än som fosterdotter, och hon hade nycklarna i sin ficka och fick till och med öppna skrinet där don Simone förvarade pengarna, som det då fanns gott om.

Hon mindes allt så väl. Och hur ofta hade hon ej ångrat sig att hon inte lagt av en summa varmed hon nu skulle ha kunnat hjälpa sina välgörare, sedan de råkat i fattigdom.

Hon hade deltagit i alla familjens upplevelser i detta hus där ödet hade slungat henne in liksom marsvinden låter ett frö hamna på klippan under ett träd som hotar att falla. Och så hade hon växt upp likt murgrönan, som slingrar sig om den gamla stammen, och stormen som splittrade den rev och slet även i henne.

*

Där hon satt utanför dörren, en skugga omgiven av skuggor, överväldigades hon av sina minnen, och de voro dystra och hade ett dunkelt och melankoliskt perspektiv liksom natthimlen, som dök ner framför henne bakom de sovande bergen.

Ett och annat minne lyste klarare än de andra och lösgjorde sig från denna mörka bakgrund liksom stjärn-

skott, som då och då tyckas rycka sig lösa från himlen, trötta på den enformiga stillheten där uppe i höjden, för att falla ner på jorden, där man älskar och dör.

Ja, en gång hade Paulu kommit tillbaka från Nuoro och Anna kände icke igen honom, så lång och vacker hade han blivit. En dag under dessa ferier, medan det åskade, hade han förklarat för henne — bättre än skollärarinnan i tredje klassen — varför luften dånade sedan blixten skurit igenom den.

— Jag trodde att åskdundret var Guds röst, sade hon halvt på skämt, halvt på allvar.

— Din toka, Gud finns inte! sade han och såg sig omkring, rädd att gubbarna skulle höra honom.

— Vad säger du, Paulu? viskade Annesa förskräckt. Om don Simone hörde dig! Om prästen Virdis hörde dig!

— Prästen Virdis är en pratmakare, en syndare som alla andra människor! Gud finns inte, nej, Annesa. Om Gud funnes, fortfor han, skulle han inte tillåta att vissa saker tilldroge sig i världen. Förutom det där gamla vanliga om rika och fattiga, som födas till det utan förtjänst eller förvållande, finns det så många andra orättvisor i världen. Du till exempel, varför är du utan far och mor, varför vet du inte ens vem du är? Ser du, om jag ville gifta mig med dig, skulle jag inte kunna det...

Annesa bleknade, fastän hon aldrig ens i drömmen hade haft en tanke på att gifta sig med sonen till sina välgörare.

Sedan gingo åren. En dag hände något förskräck-

ligt i casa Decherchi. Don Paulus far stupade på gården, som om han snavat, och steg aldrig mera upp. Hans sista ord voro riktade till hustrun:

— Rachele, tag hand om den där pojken...

Och Gantine, gossen som allmänt påstods vara son till den avlidne, upptogs i huset som drängpojke. Som Gantine ännu nästan var ett litet barn och inte ens dugde till att flå ett får, gjorde de andra tjänarna narr av honom och bemötte honom illa; han beklagade sig för donna Rachele.

— Min lilla gosse, sade den fromma änkan till honom, ge dig till tåls. Säg dem att du skall växa och bli duktigare än de.

Och zio Cosimu Damianu, donna Racheles far, tillade:

— Ja, säg till dem du, Sant Antonios son:

Munkar komma, munkar gå,
klostret det står kvar ändå.

Ni ä löshjon, ni komma och gå, men jag stannar ständigt kvar i klostret.

Donna Rachele bannade sin far, ty »Sant' Antonios son» betyder oäkting, och hon ville inte att tjänarna skulle dra några slutsatser av det svar gubben tillrått Gantine att ge dem.

Men don Simone lade sig emellan, småleende och lugn som vanligt:

— Låt udda vara jämnt, låt dem säga vad de vilja, människorna bli ändå aldrig nöjda.

Och så blev det åter lugnt i familjen.

Men vid den tiden började tjänarna flytta, först en,

sedan en till och så alla. Kvar stannade endast Gantine och en herde som kallades zio Castigu (»Straff») emedan han var litet dum. Sedan blev även denne avskedad. Familjen var ruinerad, det gick allt fortare utför med dem.

Tre generationers skulder, de trehundra scudi don Simone hade lånat av Lantmannabanken, don Pilimus växlar, tvåhundra procents räntor på Paulus skulder, allt detta slukade inom några få år hela familjens jordägor, vingårdar, hjordar och hästar. Donna Rachele grät och sade:

— Se, det är som med den indiska kaktusen, av ett blad har det blivit tusen.

I början gräto och kivades även don Simone och zio Cosimu Damianu men med tiden vande de sig vid fattigdomen, don Simone blev åter lugn och glad och upprepade sitt stoiska ordstäv: Låt udda vara jämnt.

Efter att ha blivit relegerad från seminariet i Nuoro ville Paulu ej fortsätta att studera; han roade sig på samma sätt som många andra sardiska mindre godsägare, strövade omkring från by till by, då där var fest. Alla tiggare i Sardinien, vilka just driva omkring från fest till fest, kände honom. Även de blinda sade: — Det är den där herrn från Barunèi, don Paulu Decherchi, en rik knös som lever livets glada dagar.

I byarna lånade han pengar av ockrare och förstörde dem i festligt lag. Han tycktes vara full av hejdlös levnadslust. Ibland var han snäll och glad, ibland elak och ondsint.

Annesa grävde i sina minnen. Nu hade Paulu blivit foglig och saktmodig, åren och olyckorna hade tämt honom som en fåle, men då! Hur många gånger hade han inte slagit henne för att hon lät uppvakta sig av Gantine.

— Skäms du inte, din fräcka varelse! Han är dräng, han är en oäkting.

— Och är inte jag piga? svarade hon gråtande. Är inte jag också dotter till okända föräldrar?

— Han är tio år yngre än du!

— Åren räknas inte; det unga trädet slingrar in sina grenar i det gamlas.

Paulus ögon gnistrade som en vildkatts.

— Otacksamma, fräcka varelse, som vi tagit upp av barmhärtighet!

Hon, som tyckte om Gantine emedan han var lik Paulu, liksom man älskar elden emedan den påminner om solen, grät, teg och arbetade. Hon hade verkligen blivit husets piga, men även donna Rachele arbetade, grät och teg.

Vid den tiden gifte Paulu sig. Hustrun var av förnäm börd, vacker men fattig och sjuklig. I ett år levde de båda makarna lyckliga; donna Kallina var snäll och gjorde hela sin omgivning snäll. Mannen tycktes bli en annan människa, men sedan en liten flicka med ofantligt huvud kommit till världen, blev den unga hustrun allvarligt sjuk.

Don Paulu reste med henne till Cagliari, till Sassari, till fastlandet, men donna Kallina dog och en ny utgård såldes.

Huset blev tyst och ödsligt; tiggarna voro ej

så enträgna att begära allmosor som förr, och gästerna blevo alltmera sällsynta.

Don Simone smålog ännu, men vemodigt, upprepade att man måste finna sig och låta udda vara jämnt, men knotade emedan människorna ej längre trodde på Gud och därför begingo onda gärningar.

Zio Cosimu Damianu med lilla Rosa i sina armar erkände att gudsfruktan är en stark tygel mot det onda, men försvarade de mänskliga villfarelserna och svagheterna: människorna äro födda till synd. Och flickan, ett levande resultat av många mänskliga villfarelser och svagheter, lutade sitt ofantliga huvud mot gubbens axel och gjorde inga invändningar.

Annesa hade emellertid förlovat sig med Gantine efter att ha begärt sina välgörares samtycke. Hon var över trettio år, varför skulle hon vänta längre? Gantine var fattig, men en duktig arbetare. De skulle gifta sig så snart Decherchis utbetalat till honom litet av de pengar de voro skyldiga honom, men tiden gick, och pengarna hördes ej av.

Den unge fästmannen var glad, snäll och lugn som don Simone. Han hade två namn på Annesa: Ljuslock, då hon visade sig öm och gladlynt, och Tunghäfta, då hon teg hela dagar, nedstämd och mörk i hågen.

— Du son till S. Antonio, sade zio Cosimu Damianu, du känner till det sardiska ordspråket: Tyst flod har djupt vatten.

Vid den tiden började Annesa ej längre tro på Gud, emedan hennes välgörares familj blev allt mer och mer ruinerad. Var det möjligt att en så elak

Gud kunde finnas till? Decherchis hade ej gjort annat i sitt liv än fruktat, dyrkat och lytt honom, och nu lönade han dem med att sända dem de svåraste olyckor.

Men plötsligt tycktes Herren fatta medlidande med den så länge och hårt prövade familjen. Zio Zua, en gammal girig släkting, som hade varit med i Krimkriget, där han förlorat ett ben, föreslog Decherchis att ta honom i huset. Han skulle betala så och så mycket i månaden och sedan skulle han göra testamente till förmån för Rosa. Han var gammal, led av astma, var rädd för att bli bestulen. Paulu tyckte ej om den gamle astmatikern, till vilken han ofta vänt sig förgäves för att få låna pengar, men han satte sig ej emot att ta honom i huset. Zio Zua kom och slog sig ner hos de båda gubbarna, som brukade hämta frisk luft sittande utanför porten likt två gamla lejon som vakta ingången till ett förfallet och förtrollat palats. Folk gick förbi och hörde på vad de tre gubbarna pratade om och kallade dem »de tre vise männen med fem ben».

Zio Zua flåsade och talade illa om »vår tids ungdom», syftande på Paulu; don Simone medgav att brorsonen ruinerat sig emedan han aldrig fruktat Gud, men zio Cosimu Damianu med Rosa på knät knep ihop munnen och försvarade »vår tids ungdom».

— Vi ha alla varit unga och begått våra felsteg. Herren sade: den som är utan synd kaste den första stenen.

— Vem talar du om? skrek astmatikern i det han

tog fram krigsmedaljen från sitt ludna bröst. Titta hit, ser du den här medaljen eller inte? Se dig i den som i en spegel.

Don Simone låtsade spegla sig, jämkade på mössan och sade sedan:

— Den där spegeln är just inte så blank.

Zio Cosimu Damianu utbrast:

— Vid Sant Antonio, vem talar om dig, Zua Dechè? Det är visst och sant, att den som är utan synd kastar första stenen på syndarna. Den som är utan synd vet inte vad medlidande vill säga...

Sedan berättade zio Zua sina minnen från kriget. Hans vresiga röst blev mildare, och han grät ofta då han påminde sig att general La Marmora hade tryckt hans hand. Men hans hågkomster voro mycket virriga, bland annat påstod han envist att sarderna hade varit med i slaget vid Balaclava, och förgäves upprepade don Simone:

— Nej, det var i slaget vid Cernaia.

— Nej, nej, det var Balaclava. Jag minns det nog, det var sommar, augusti, men det var en dimma som om vintern. Ända sedan mitt i natten voro vi uppställda på kullen under major Corpograndi, en satans karl. Lägg det där namnet på minnet, Cor-po-gran-di. Ni får inte glömma en stavelse, för det vore en hädelse liksom att inte veta namnet på Gud.

En dag stupade zio Zua omkull alldeles som don Pilimu. Han dog inte, men då de lyfte upp honom var hans högra ben ännu styvare och mera dött än den järnskodda stolpe som uppbar det andra benet.

De lade honom till sängs, och han steg aldrig upp mera. Han blev outhärdlig; han gömde sina obligationer under huvudkudden och anförtrodde dem ej ens till sina släktingar för att de skulle gå och uppbära utdelningen. Han vaknade om nätterna, skrek att de ville bestjäla honom och yrkade på att Annesa skulle sova i samma rum som han. Paulu började hata honom, och Annesa hatade honom emedan Paulu gjorde det. Gantine hatade honom emedan de andra gjorde det.

Bland dem som visat sig trofasta och tillgivna mot den olyckliga familjen var zio Castigu, den gamle tjänaren som blivit sin egen herde och alltså hade skaffat sig några får som han vallade för egen räkning.

— Far hela världen runt, sade han beundrande, då han talade om familjen hos vilken han hade tjänat i fyrtio år, ja försök att fara den runt, men aldrig kan ni träffa på en finare och snällare familj. Don Simone? Om Gud dog, skulle änglarna i himlen välja don Simone till sin och vår herre. Man borde dyrka till och med don Simones skor!

Byn skrattade åt hans avguderi. Fogden frågade varje gång han träffade honom:

— Nå, har Gud dött?

Till och med Virdis, kyrkoherden, läxade upp zio Castigu då han kom för att bikta sig.

— Guds heliga änglar! (Det utropet använde kyrkoherden även inför sina biktbarn.) Säg inte så där, min broder! Blott en är Herren, och han dör aldrig, inte ens sedan han har låtit oss alla dö.

Men zio Castigu lade ej bort att prisa familjen som den »finaste i världen». Även Annesa var föremål för zio Castigus hela beundran och förtroende. En gång talade han om för henne att han var kär i en vacker och rik flicka i orten och bad henne om en tjänst.

— Jag vill skicka henne ett brev; skriv det åt mig, du Ljuslock. Varför skrattar du?

— Emedan jag inte kan skriva brev.

— Det gör detsamma, du är väl ingen advokat. Det är tillräckligt om du skriver så här: »Maria Pasquala, mitt hjärta, jag älskar dig, och om du vill ha mig skall jag sätta dig under en glaskupa.» Seså, Annesa, gör mig den tjänsten; om du vill skriva det där brevet skall jag ge dig ett ark kärlekspapper som man skulle kunna skicka till en kunglig prinsessa.

Annesa lovade att skriva brevet, och zio Castigu kom med det märkvärdiga »kärlekspapperet», som var ett sådant där utuddat ark prytt med ett genomborrat hjärta, ett sådant som gymnasister använda till sina första kärleksförklaringar.

Men brevet hade inte önskad verkan, ja, då en bror till Maria Pasquala en dag såg zio Castigu gå förbi huset drev han till honom med en påk så att herden tog till flykten som en hund med eld i svansen.

En dag bjöd zio Castigu sina vänner och sitt förra husbondfolk till sin fårfålla. Damianu, Paulu och Annesa begagnade sig av inbjudningen. Fårfållan låg nästan på toppen av berget Santu Juanne, ett slags föralp bortom vilken Genargentu stänger hori-

sonten med sina fjälltoppar och sina silvervita konturer.

Ofantliga granitblock, på vilka mossan bildade en underlig mosaik i svart och grönt, staplade besynnerligt upp sig på varandra och bildade pyramider, torn, cyklopiska och hemlighetsfulla palats. Det var som om i avlägsna tider, på kaos' tid, en strid utkämpats mellan dessa klippblock och några lyckats besegra de andra och nu krossade dem och reste sig triumferande mot den blå himlen. Sedan striden mellan stenblocken upphört hade buskar och ekar i stillhet inkräktat stalpen, klättrat upp på klipporna och, även de, försökt komma högre än de andra. Allt på detta storslagna och underliga ställe tog sig sällsamt ut, och de enstöringar som måste uppehålla sig i närheten av dessa klippor — av vilka några sågo ut som vidunder, jättefiskar eller djur före syndafloden — och påverkades av bergens och skogarnas viskande anda och förstodo vad vindens sus och de fallna lövens prassel betydde, dessa människor hade naturligtvis berättat tusen sagor och hade förlagt deras skådeplats till bergets mest skräckinjagande och poetiska ställen.

Nära zio Castigus fårfålla, ej långt ifrån en kyrka från medeltiden, såg man på en bergstopp en lång klippa i form av en sarkofag, snett vilande på en ofantlig fyrkantig granitmassa. Där inne, i denna majestätiska, högt belägna grav, som en kejsare och skald ej skulle ha försmått, påstod folkfantasien att det låg en jätte, lömskt dödad av de listiga dvärgar som en tid hade bott i berget.

Zio Castigus gäster, som sutto i skuggan av tusenåriga träd, vilka med sina långa gråaktiga revor liknade gamla gråskägg, talade under frukosten ej om annat än dessa sagor.

Två gamla makar, som alltsedan sin bröllopsdag hade ätit från samma tallrik, påminde sig en av Paulus förfäders bröllopsfärd.

— Han gifte sig med en dam i Aritzu. Från Aritzu till Barunei åtföljdes brudparet av tjugusex släktingar, som redo på präktiga fuxar; endast de nygifta redo på ett vitt sto. De färdades uppför berget, och då de kommo hit klättrade de upp till jättens kista, varifrån man ser byn, och alla fyrade av sina bössor i luften. Det lät som en batalj.

— Jag vill gå dit upp. Vem följer med? frågade Paulu, som hade druckit ganska mycket och föreföll munter och föryngrad.

Men nästan alla de andra voro antingen gamla eller trötta och föredrogo att sträcka ut sig i trädens skugga. Endast Annesa följde med den unge änklingen, och ingen klandrade henne; alla voro vana att betrakta Paulu och Annesa som bror och syster.

De gingo. Det var i maj, middagssolen gassade på klipporna, där vildrosorna blommade; trädens löv blänkte.

Plötsligt öppnade skogen sig, och mellan två ekar, som blandade sitt lövverk, visade sig i fjärran liksom inramad i en majestätisk båge monte Gonares avlägsna pyramid, blå mot den strålande himlen.

Till höger om skogen reste sig den klipptopp där jätten vilade i sin stengrav under ett bårtäcke av

mossans gröna sammet. Det var svårt att komma dit upp; man måste hoppa från sten till sten.

Paulu gick före, och Annesa följde efter; hon önskade framför allt se byn på avstånd. Plötsligt stod hon på ett par stenar som vacklade; hon tyckte att hon förlorade jämvikten och uppgav ett rop. Paulu vände sig om, gick tillbaka, betraktade henne och räckte henne handen.

De klättrade högre upp och satte sig på ett klipputsprång nedanför jättens sarkofag; under dem böljade skogen som ett storartat grönt vattenfall, ända ner till kusten, mot vars gula bakgrund byns hus sågo grå och svarta ut som en grupp spridda båtar. Berg och dalar, berg och dalar avlöste varandra ända till horisonten; allt var grönt, gult och himmelsblått.

De förälskade gamarna skreko och förföljde varandra i solskenet och vinden, genom den klara luften.

Annesa och Paulu växlade ej ett ord; han hade åter blivit dyster, men hans flammande ögon betraktade mera de kärlekssjuka gamarna än utsikten. Oförmodat reste han sig och Annesa följde efter honom. På det ställe där stenarna gungade stannade han, räckte henne åter handen och såg på henne.

Annesa kände att denna underliga blick famnade henne som ett moln, hon tyckte att hon föll och att alla klippblocken störtade över henne. Men Paulu höll henne fången i sina armar och hade tryckt sina läppar mot hennes som om de aldrig mera skulle släppa varandra.

III.

— Annesa! Annesa! ropade astmatikern. Hans avlägsna röst, som åtföljdes av jämmer, väckte Annesa ur hennes drömmar; hon ryckte upp sig och gick in i kammaren.

I ett av sina vanliga kvävningsanfall försökte zio Zua att sätta sig upp, men kunde icke; hans utmärglade händer gestikulerade som om han utkämpat en pinsam kamp mot ett osynligt spöke.

Annesa gick fram till honom utan att göra sig någon brådska, lyfte upp honom och satte en kudde till bakom hans rygg. Småningom började han andas mindre ansträngt och begärde något att dricka, men så snart han kunde tala började han svära och beklaga sig.

— Du lämnar mig alltid ensam, kältade han med flämtande röst, och myggorna sticka mig, och ljuset slocknar... måtte dina ögon slockna! Skicka åtminstone efter prästen Virdis; jag vill bikta mig, jag vill inte dö bannlyst som en muhammedan. Ni ge mig in gift, allesammans ge ni mig gift för att jag skall dö långsamt... förbannade vare ni, förbannad vare edra mödrars mjölk! Men den stund ni önskar

kommer snart, ja, ja, snart, mycket snart. Ni ska finna mig död som en hund, och då bli ni väl nöjda...

— Så tig då, sade Annesa hotfullt. Skäms ni inte att tala så där, otacksamma gubbe, elaka gubbe...

Men han fortfor att mumla även sedan hon hade släckt ljuset och lagt sig. Hon hörde i mörkret denna flämtande, gnisslande röst, och hon tyckte att den sargade hennes hjärta som en såg. Ena halvan av detta hjärta var ännu god och ren och lågade av kärlek, pietet och tacksamhet, medan den andra halvan blödde och glödde, men som en sur eldbrand med blek och osande låga. De blida, vemodiga minnena voro försvunna; det där elaka spökets röst manade fram den tunga verkligheten.

Hon tyckte att även hon led av astma, och i stället för att beklaga gubben för vad han led upprepade hon i tysthet hans förbannelser och onda ord.

Slutligen lugnade sig båda och somnade. En mild och klar röst sjöng på avstånd en smekande kärlekssång, närmade sig sedan och klingade i grändens tystnad, ackompanjerad av en melankolisk kör av unga röster:

Hennes ögon, hennes fagra ansikte,
det ljusa, vackra håret!
Aldrig mera får jag åter
mitt förlorade lugn...

— Det är Gantine, den där stackars sångfågeln! tänkte Annesa, som i sitt halvvakna tillstånd redan

började tänka på Paulu. Hon tänkte som vanligt med ömhet och samvetsförebråelser på sin unge fästman, men då rösten tystnade somnade hon åter och såg ånyo för sig Paulus ansikte.

•

Följande morgon gick donna Rachele i den första mässan och tog nattvarden, och de andra äldre kvinnorna i byn, som voro närvarande i mässan, sågo henne gråta och bedja andäktigt, insvept i sin svarta schal som i en sorgemantel.

Men Annesa gick med Rosa i sångmässan klockan nio. I sin vackra dräkt, veckad, grönkantad kjol, livstycke i svart och rött, förkläde betäckt med gammaldags broderier och ett gult pannband om huvudet, såg hon ut som en liten medeltidsmadonna, medan den vanskapliga flickan bredvid henne, smaklöst klädd i en herrskapsklänning av rött kattun, var som en karikatyr på urartad kultur.

Från den backiga gränden kommo de ut på den dammiga och smutsiga stora gatan, som gick genom hela byn, och styrde kosan mot kyrkan.

Andra kvinnor, klädda som Annesa, döko fram ur gränderna; grupper av trasiga men friska och vackra barn med strålande svarta ögon lekte här och där i portgångar, på yttertrappor, på de små gårdarna, som för ovanlighetens skull voro sopade och vattnade.

Ehuru San Basilio var ortens skyddshelgon låg hans kyrka utanför byn, hundra meter bortom den sista stugan, där en släkting till Decherchis bodde.

Ett slags vidsträckt, stenlagd gård, strödd med

tilltrampat hö och halm, omgav den lilla kyrkan, som på baksidan byggts till med några rum och ett skjul, där de som anordnat festen uppehöllo sig.

Nära kyrkan reste sig också ett slags fyrkantigt torn med en klumpig balkong, dit en yttertrappa ledde upp. Kyrkan, skjulen och tornet, alltsammans byggt på urgammalt sätt av ohuggen sten och lera, hade med tiden antagit samma mörka rostfärg som de omgivande klipporna. Till vänster om kyrkan, nedanför byn, öppnade sig den djupa klippdalen, bortom vilken man hade en storartad utsikt över dalar och berg i grönt och blått, förtonande mot den ljusa himlen; till höger började monte San Giovanni med sina skogar, hedmarker och klippor med fantastiska konturer.

Fyra sekelgamla ekar växte framför kyrkan, vars fasad, som skymtade fram mellan de lummiga grenarna, tycktes vara uthuggen ur klippan. Resliga och grovlemmade män, klädda i svart och rött, hemma i andra byar, herdar och bönder, stodo i grupper framför utskänkningsborden eller under lövtaken som stödde sig mot platåns bergväggar. Det var den vanliga publiken vid sardiska helgonfester: gladlynta män som ville ta sig en tår på tand, kvinnor i nationaldräkt som gingo till kyrkan för att bedja och bli sedda.

Annesa och Rosa gingo långsamt utför stigen som ledde från landsvägen ner till kyrkan; utanför byns sista hus stannade de för att hälsa på zia Anna, donna Racheles kusin.

Det var en äldre, högväxt kvinna, mager och

blek som ett spöke; hon var litet lik donna Rachele, men höll på att hon var yngre och mycket vackrare än den fina kusinen. Hon talade om att hon haft och ännu hade många tillbedjare och friare, som hon avvisat för att få vara fri och kunna ägna sig helt och hållet åt sina tre föräldralösa brorsbarn.

Dessa bodde hos henne, och en flicka var redan giftasvuxen. Zia Anna älskade dem som sina barn, ty hon var en ömsint och även förståndig kvinna, som ej hade någon annan svaghet än den fixa idén att hon var så vacker och hade så många friare.

Framför huset låg en liten gård utan staket, endast inhägnad av en låg stenmur; genom den öppna dörren trängde en skön kaffelukt ut. Annesa ropade:

— Zia Anna, går ni inte i mässan?

— Jag väntar en gäst, sade Anna och visade sig i dörren med en kaffekanna i handen. Rosa, min lilla vän, vad du är fin i dag! Stig in, så bjuder jag på kaffe. Är du fortfarande en liten gumma, Rosa? Vilja de små tänderna inte komma?

Rosa smålog och visade sitt tomma tandkött, och Annesa svarade i flickans ställe:

— De komma nog, de små tänderna, och sedan gå de bort. Edra tänder, zia Anna, ska också gå bort och aldrig komma igen.

— Det kan väl hända, svarade Anna, som hade de vackraste tänder. Men kom nu, kära ni, så bjuder jag på kaffe, det dröjer länge innan mässan börjar. Jag såg prästen Virdis spatsera utanför kyrkan; han var tillsammans med en herre... det var visst Paulu.

Annesa, som ämnat gå in till zia Anna, tycktes då komma på andra tankar och styrde kurs mot kyrkan.

— Adjö, adjö, må så gott, hälsa så mycket till flickorna. Vi ska gå, för det är sent.

— Jag hade något att tala om för er, jag kommer till er i morgon, sade zia Anna och hälsade med handen. Adjö, Rosa, ät inte för många mandelkakor. Du har inte sagt mig vad tuppen har värpt åt dig i stället för dina tänder. Har han inte lagt ner något i den lilla gropen utanför dörren?

— Jo, ropade flickan och vände sig om, han har värpt mig några nötter i stället för tänderna.

— Vad skall du med nötter till, då du inte har tänder att knäcka dem med?

— Jag har knackat sönder dem med en sten.

— Adjö.

— Adjö.

Annesa drog Rosa med sig, gick mycket fort och stirrade framför sig liksom förhäxad. Flickan sade:

— Ja, pappa är där utanför kyrkan, han spatserar med prästen Virdis; det ser ut som om de grälade.

Den gamle prästen gestikulerade verkligen ivrigt. Hans stora mage flämtade. Han var mycket ful, simpel och tjock; hans tegelröda ansikte, på en gång pussigt och rynkigt, uttryckte missnöje och förakt. En långhårig peruk, varunder hans eget silvervita hår stack fram i nacken, stegrade ytterligare denna hemska fulhet.

Annesa slog ner ögonen varje gång hon mötte prästen, och även i dag försökte hon gå kapprak

förbi och släpa flickan efter sig, men den gamle prästen lyfte upp en av sina röda händer och ropade:

— Rosa! Rosa!

Annesa måste stanna.

— Rosa, sade prästen och kom dem så nära att hans mage skymde bort flickans ansikte. Det var roligt att du kommer till mässan. I dag komma till och med getterna, tycks det, till och med judinnor och morisker.

Annesa gick sällan i kyrkan; hon förstod piken, men låtsade ej om den. Hon tittade utåt den öppna platsen, låtsades intressera sig för den brokiga tavla som där visade sig för hennes ögon och hörde på vad utroparen skrek om, där han stod uppkliven på en sten och ropade till folkmassan.

Även Paulu tittade dit bort. Utroparens resliga och sällsamma figur stod mörk mot solskenet. Med sin blänkande trumma, sin klädsel halvt som bonde halvt som jägare och sin skinnmössa, som tycktes vara det stora, svarta huvudets naturliga hår, påminde utroparen om en forntidshärold, som kommit ner från skogarna och bergen för att förutsäga något förskräckligt för dessa fredliga akvavit- och anisettdrickare, som skockade sig omkring de klipska månglarna på kyrkplanen. Alla betraktade honom, och han ropade med sin stentorsröst:

— Gossar och flickor, gå och porträttera er hos fotografen som bor hos snickaren Francesco Casu. Och den som vill ha en fjärndels hektoliter korngryn för en lira skall skynda sig till herr Valentinu

Virdis. Och hos Maria som kallas Heliga jungfrun säljas färska ägg och iskyld limonad...

— Ja, till och med morisker, upprepade prästen Virdis. De som stiga upp om mornarna med Belzebub och gå och lägga sig om kvällen med Satan. Gå du, Rosa, och bed för de där människorna, att de måtte omvända sig. Sedan skall du berätta mig historien om Vår frälsares korsfästelse. Minns du den ännu?

— Ja då.

— Nå, det var roligt; du är då ingen judinna. Gå nu.

Och han fortfor att promenera och stånka. Paulu följde efter honom, men först växlade han med Annesa en hastig och eldig blick, som gjorde henne överlycklig.

— Heliga änglar! sade hon tyst och ironiskt, upprepande Virdis' favorituttryck. Och lilla Rosa, som just inte tyckte mycket om den tjocke prästen, uppgav sitt lilla bedrövliga gumskratt.

Annesa åhörde mässan, i det hon tänkte på Paulu och påminde sig hans passionerade blick. Hon kände sig alltid som berusad, då änklingen gav henne dessa snabba kärleksbetygelser; hon tyckte att en blick, som växlades så där om dagen mittibland människorna, som skilde dem åt mera än en hög mur kunnat göra, var mera värd än alla deras nattliga famntag.

Och prästen Virdis' vassa ord föreföllo henne som en vindfläkt i fjärran; en blick av Paulu var henne en ersättning för varje skymf och förödmjukelse,

Efter mässan väntade han på henne under ekarna och tog Rosas hand.

— Nu ska vi gå till honom som säljer mandelkakor, sade han med hög röst och tillade sedan sakta: Prästen är rasande på dig för att du inte går till nattvarden. Jag urskuldade dig och sade att du har så mycket att göra. Han är inte elak, tvärtom. Han är lik vaxkakan, ful att se på men full av honung. Han har lovat mig att ännu en gång lägga sig ut för oss hos zio Zua. Han kommer till oss i dag; var inte ovänlig mot honom, det ber jag dig. Om han inte kan uträtta något hos zio Zua, far jag om några dagar till Ballore Spanus by. Han har lovat att presentera mig för en släkting, syster till kommunalordföranden i hans by, en rik gumma, som kanske kan låna mig några tusen lire. Vill du ha en likör, Annesa?

— Ack ja, låt oss hoppas då, suckade hon. Var är din vän?

— Jag vet inte; han har lovat träffa mig här, svarade Paulu och såg sig omkring på kyrkplanen.

De hade emellertid närmat sig kakförsäljaren.

Sedan karlarna varit inne i kyrkan skockade de sig åter omkring likörförsäljarna, och de nöjde sig icke med ett enda litet glas, utan köpte hela buteljer, som de tömde till sista droppen i sällskap med vänner och gäster. Dessa män, klädda i skinn, med långt, oljigt hår, långa och grovlemmade som urtidsjättar som nyss kommit ner från skogarna och bergen, voro begivna på starka och söta drycker och slickade sig om läpparna i barnslig lystnad.

Annesa lät av Paulu bjuda sig på ett glas myntlikör. Då hon märkte att hon observerades av några vänner till Gantine, visade hon sig allvarlig och stel, liksom för övrigt alla kvinnor som nu gingo över kyrkplanen.

Plötsligt kände hon en mans arm om sitt liv och varseblev bredvid sig den lille ziu Castigu, i nya, snygga kläder och glad som ett barn.

— Vad nu då, sade han med armen om Annesa, men vändande sig till Paulu, gå ni er väg utan att hälsa på festarrangörerna? Tycker ni det är rätt gjort, lilla don Paulu? Nej, nej, inte vill ni såra San Basilio genom att gå er väg utan att hälsa på festarrangörerna. Jag är en av dem, och jag avstår inte från ert besök. Kom nu, Rosa, min lilla ros, vill du att ziu Castigu skall ta dig på armen? Eller på ryggen som ett litet lamm?

— Jag måste gå hem, invände Annesa. Donna Rachele väntar på mig.

— Du skall få se, Ljuslock, jag skall ta dig också på ryggen, om du vill. Kom nu. Gantine kom till mig tidigt i morse och hämtade hästen för att släppa honom i vall. Har han inte kommit hem än?

— Nej, den där pojken blir ständigt allt latare, sade Paulu. Han gör bara vad som faller honom in.

— Tss! varnade ziu Castigu med en blick på Annesa.

Men hon tycktes ej fästa sig mycket vid Paulus yttrande; hon hade åter tagit Rosa vid handen och gick före de båda männen, åt kyrkan till.

— Om några dagar skall jag skicka Gantine på

barkningsarbete i Lulaskogen, sade änklingen. De ha bett mig att få ha honom där ända till sådden; på det viset kan man åtminstone förtjäna litet på honom.

— Ja, det är en skojfrisk pojke, medgav ziu Castigu. Men vi ha allesammans varit skojfriska som pojkar...

— Ja, alla.

— Ni också, kära don Pauleddu! Ni var mycket livad. Men inte nu längre.

— Nej, fåglarna ä bortflugna! sade Paulu, i det han tittade upp i luften och viftade med handen till avsked. Bortflugna!

— Å tusan, några finns det väl kvar! sade herden och uppstämde sitt karakteristiska skratt, halvt enfaldigt, halvt gäckande.

— Hitåt, låt oss gå in i stora köket.

De gingo in i det stora köket, där festarrangörerna gjorde förberedelser till en jättebankett.

— Hallå, Miale Corbu, här ä vi! ropade ziu Castigu stolt där han kom stegande vid Paulus sida.

Il priore maggiore, det vill säga ordföranden i festkommittén, tycktes dyka fram ur ett tjockt och fett moln som täckte kökets bakgrund liksom med en slöja. Det var en man värd att omges av moln liksom en skogsgud, ett slags jätte klädd i röd jacka och ett par byxor av sars, så vida att de liknade en kort kjol som hängde ner över de svarta ylledamaskerna. Under den långa pungmössan, som vek sig uppe på hjässan och mellan de båda gardinerna av långt, svart, pomaderat hår, föreföll det jordbruna

ansiktet med sin örnnäsa, sin utskjutande haka och sitt rödaktiga, vågiga skägg vara skulpterat i terrakotta.

Då föreståndaren såg att Paulu Decherchi med sitt besök hedrade denna fest för tarvliga och fattiga herdar, smålog han nästan rörd och förde den unge mannen omkring i köket och rummen och visade honom allting som om han varit en främling.

— Bra fest i år? frågade Paulu och såg sig omkring.

— Inte illa. Vi ä femtio arrangörer, och ytterligare hundra herdar ha kommit till festen och fört med sig ett får och ett mått säd.

I de stora spisarna brunno stora ekklabbar, och i koppargrytorna kokade hela fårkroppar. Några karlar sutto på golvet, upphettade i ansiktet och tårögda av röken, och vände långsamt på spetten hela fårlår uppträdda på grova störar. En ofantlig massa rött fårkött låg uppstaplat på bänkarna omkring väggarna; i hoar av trä och korkek röko ännu inälvorna, och här och där lågo högar av de svarta eller gulaktiga hudarna av mer än hundra får som slaktats för att värdigt fira den lille San Basilio, Baruneis skyddshelgon.

Medan Miale Corbu förde ut Paulu på ett slags täckt loggia, där en kvinna serverade kaffe och likörer till de personer, som värdigades besöka festföreståndaren, tog ziu Castigu Rosa och Annesa med sig in i rummen intill köket. I ett av dessa rum skulle männen äta, i ett annat kvinnorna och barnen; i ett tredje, kallat konfektrummet, stodo sötsakerna,

i ett annat fanns brödet. Och i alla de låga och rökiga rummen vimlade underliga figurer, skäggiga karlar som satte fram trätallrikar och knivar till banketten.

— Så mycket bröd! Det räcker i hundra år! sade Rosa med sin lilla gumröst och stannade framför de stora korgarna fulla med vita och blanka brödbullar.

— Om det vore så väl, min lilla ros, sade ziu Castigu, som andäktigt lyssnade till varje ord från den lilla.

— Vem skall äta upp allt detta bröd? Djävulen? frågade Rosa och lutade över en korg det ofantliga huvudet som tycktes när som helst kunna lossna från den smala halsen.

Ziu Castigu skrattade och förklarade sedan för barnet att en stor del av brödet förtärdes under banketten, och resten delades ut till tiggare och till de fromma människor som besökte föreståndaren.

— Om du kommer tillbaka om två timmar, min lilla ros, skall du få se att människorna äta mer än djävulen. Där till exempel är en som nog skulle kunna slå vad med den onde om att han äter mer än han...

En tjock och grovlemmad karl med yvigt, rödaktigt skägg kom i detta ögonblick in i brödrummet. Han höll i handen ett stycke kokt, rykande kött och en fällkniv; då och då slet han av en bit med tänderna, och om en sena gjorde motstånd skar han av den med kniven, utan att ta köttet från munnen, och tuggade begärligt, medan hans mörkblå, blanka och kalla ögon uttryckte djurisk glupskhet.

— Ja, jag minns, sade Annesa, i fjol var jag här, medan ni åto, och ni buro er åt som vargar. Var och en av er hade i knät en tallrik full med kött, och medan han åt en bit sneglade han redan på den andra. Det var som om ni aldrig hade sett mat förr.

— Det är fest, man skall väl äta, sade ziu Castigu utan att bli stött. Vi äta själva och ge andra att äta. Så är det med den saken.

En annan herde, ung och vacker i röd, uppknäppt tröja garnerad med blåa band, steg småleende fram och bjöd Annesa en tallrik full med rykande kött.[1]

— Vackra flicka, sade han artigt, det här är åt dig.

— Helige Basilio! utbrast hon i det hon slog ut med händerna och ryggade tillbaka förskräckt. Allt det där? Vad skall jag göra med allt det där köttet?

— Äta upp det, svarade den andre allvarligt.

Hon förstod att hon skulle ha stött den unge mannen för huvudet genom att inte ta emot, och hon sade artigt:

— Nåja, lägg det i en näsduk, så skall jag bära hem det.

— Till vem? Till din Gantine?

— Hennes Gantine? Där är han! utbrast ziu Castigu.

Den unge drängen inträdde i detsamma. Helgdagsklädd med röd, blåkantad tröja, nyrakad och med det släta, blanka håret nedkammat över öronen som en huva av svart siden, såg Gantine bättre ut än

[1] Dessa trätallrikar i fason som brickor med ett handtag ha i ena hörnet en fördjupning för salt.

vanligt, och Annesa betraktade honom med nästan moderlig ömhet.

— Jag visste att du var här, sade han till henne med illa dold svartsjuka. Låt oss gå härifrån. Kom. Donna Rachele väntar på dig, hon behöver dig.

Orden voro helt vanliga, men tonen ovanligt skarp. Vad gick det åt Gantine? Han föreföll litet dyster och misstrogen, och Annesa blev förvirrad, men hon förstod att förställa sig som vanligt, och hon spelade till och med stött.

— Donna Rachele vet nog när jag skall komma tillbaka, sade hon lugnt. Jag går hem då jag behagar.

— Du följer genast med mig, sade Gantine och bleknade. Säg det till henne, ziu Castigu.

— Gantine är svartsjuk! utbrast den unge mannen med tallriken spefullt. Gå du, vackra flicka, gå. Låt honom köpa mandelkakor åt dig. Du har orätt, Gantine. Här äro vi alla bröder, vi äro inga främlingar, och ingen försöker ta din duva ifrån dig.

— Bröder? Må döden ta dig och de dina... svarade Gantine, men tycktes ångra sina ord och skrattade till tvunget.

Annesa ryckte till, men låtsades ej ha hört fästmannens ord.

— Kom, Rosa, räck mig handen. Ziu Castigu, om don Paulu frågar efter Rosa, så säg honom att vi ha gått.

Hon gick ut genom en dörr i bakgrunden av bröd-rummet, och drängen följde efter. Här var det nästan folktomt, endast några tiggare sutto nedhukade mel-

lan klippor och buskar och glufsade i sig bröd och kött, som festföreståndaren låtit dela ut bland dem. Just på detta ställe, där bergvägen började, hade den blinde gubben dött, som kommit till byn med Annesa. Hon mindes ingenting av den hemlighetsfulla tilldragelsen, men varje gång hon måste passera detta ställe tyckte hon sig se den gamle döde tiggaren; hon erfor en dunkel känsla av oro och förödmjukelse och tänkte för sig själv:

— Han förde mig hit och lämnade mig här, då han lika gärna kunde ha fört mig till något annat ställe. Då hade jag varit en tiggerska, en riktig piga, men jag skulle ha haft det mindre svårt. Nå ja, men...

Egentligen kunde hon ej tänka sig livet annorlunda, utan Paulu, utan sorg, utan lidande.

— Det är jag född till...

Då hon den dagen jämte Rosa och Gantine gick förbi det ställe där gubben dött, kände hon sig mer än någonsin förödmjukad och sorgsen, hon påskyndade stegen och blickade ut i fjärran med beslöjade ögon och ansiktet betäckt av den vanliga dystra och föraktfulla masken.

Gantine hann upp henne, gick bredvid henne och betraktade henne oavvänt.

— Anna, sade han nästan bedjande, var inte så ond. Förlåt mig, Anna, jag gjorde det för ditt eget bästa. Du vet ju att kvinnor inte gå in där det är karlar, eller gå in där tillsammans med sina män, sina bröder.

— Jag gick in där med don Paulu.

— Ja, men han är varken din man eller din bror, återtog den unge mannen suckande. Mina vänner ha sett er tillsammans och gjort anmärkningar. Människorna äro så elaka, Anna.

— Det var då också en nyhet, utbrast hon ironiskt. Och hon påskyndade åter stegen och släpade efter sig den tunga flickungen. Längre fram exponerade den fattige gästen sina tömmar och sporrar på en säck, som han brett ut på marken som en matta. Då han fick se Gantine smålog han och hälsade med handen.

— Hör nu, sade den unge mannen och steg fram, har du händelsevis tygel åt ett odresserat ungsto?

Bägge betraktade Anna och skrattade.

— Anna, sade Gantine sedan i bedjande ton, får jag presenta dig ett skålpund mandelkaka?

— Ungston äta inte mandelkaka, svarade hon, och nu hade hon lugnat sig.

Gantine sade något mera, men hans ord överröstades av trummans bedövande dån, som lät nästan hemskt i den tystnad som plötsligt uppstod i folkmassan.

Utroparen tillkännagav i sin hesa predikoton högt uppe i diskanten, att kappritten skulle börja klockan fem på eftermiddagen.

— Första priset tjugu lire i silver och en duk av fin brokad, andra priset tio lire i silver och en silkesnäsduk...

En svärm av gatpojkar omgav och retades med utroparen; en gick så långt i fräckhet att han slog på trumman med en käpp.

— Tredje vinsten en silverscudo och en spritt ny sardmössa. Ur vägen, pojkar, annars ger jag er en spark så ni flyger högt i luften!

*

Då Annesa vid tretiden på eftermiddagen gick tvärsöver portgången såg hon genom den halvöppna porten prästen Virdis' stora mage. Med sina lätta och tysta steg sprang hon emot den gamle själasörjaren, och medan hon slog upp porten smålog hon mot honom som aldrig förr.

Solen, som gassade på det gamla husets fasad och belyste hela den ödsliga gatan, trängde in i gången och förgyllde Annesas bleka ansikte. Prästen betraktade henne forskande, slog henne över armen med en röd och blå näsduk, som han alltid hade i handen, och frågade sedan:

— Nå, vad fundera vi på? Du ser så blek ut, flicka. Är du sjuk?

— Jag? Jag har aldrig mått så bra, herr kyrkoherde. Stig på, stig på.

Hon vände om och sprang och öppnade dörren till astmapatientens rum. Prästen satte sig flämtande i rörelse, steg in och såg sig omkring.

Ziu Zua tycktes sova, men då han varsnade prästen kvicknade han till och rörde på sig.

— Var ä de andra? Hur står det till, broder Zua?

— Don Simone har gått ut, ziu Cosimu och donna Rachele äro i trädgården. Skall jag ropa in dem? frågade Annesa ivrigt. Men plötsligt märkte hon att

ziu Zua blivit orolig med anledning av prästens besök, och hon ångrade sig att hon kallat honom dit.

— Nu skall jag gå efter dem. Var så god och sitt ner.

— Annesa, dra upp den här kudden, befallde den sjuke gubben.

Hon gick fram och ordnade kuddarna, medan prästen slog sig ner bredvid sängen och torkade svetten från ansiktet och halsen med sin välkända röda och blå näsduk.

— Uff! Uff! Jag är dödstrött! Ha ni några gäster, Annesa?

— Ja, två. En rik godsägare och en tömförsäljare. Ä kuddarna bra så här, ziu Zua?

— Ja, gå din väg, svarade den sjuke argt.

Hon gick, och prästen såg att ziu Zuas ansikte blivit dystert och mera misstänksamt och fult än vanligt.

— Uff! Uff! Så mycket flugor ni ha! Annesa, varför stänger du inte fönstret?

Annesa drog igen fönstret på glänt, gick ut och stannade utanför dörren, men en stund hörde hon endast prästens flåsande och gubbens flämtande andedräkt. Det var ett dåligt tecken, när ziu Zua stånkade så där överdrivet. Det visste prästen Virdis, och även han flåsade mer än vanligt.

Slutligen frågade den gamle astmatikern:

— Varför kommer ni hit i dag? Har festen varit lyckad, broder Virdis?

— Festen är inte slut än, broder Zua. Processionen, kappritten och välsignelsen återstå.

— Ack, sade gubben i melankolisk ton, vem kunde ha trott för två, tre år sedan att jag aldrig mer skulle ha fått vara med om festen? Jag är varken levande eller död. För mig är allting slut.

Han suckade och lade ner sitt utmärglade ansikte på kuddarna; två tårar trängde fram i ögonveckens skrynklor som daggdroppar i vecken på ett visset löv.

— Nej, sade en allvarlig och mild röst, som Annesa ej längre kände igen som kyrkoherdens, ingenting är slut, Zua Dechè! Tvärtom, allting börjar...

— Jag är en död man, broder Virdis!

— Vad är vårt liv mot evigheten, Zua Dechè? Ett sandkorn i havet, en fjäder i den oändliga luftrymden. Och våra svåraste smärtor, hela vårt liv och dess lidelser och fasor äro endast vindfläktar. I dag leva vi, i morgon äro vi döda, och då först kunna vi säga: allt börjar och ingenting slutar...

Astmatikern suckade åter.

— Ske Guds vilja, broder Virdis! Antingen han tar bort mig eller låter mig vara, gör det mig detsamma. Sådana människor som jag borde helst dö så fort som möjligt. Vad uträttar jag i världen? Jag är en börda för mig själv och för de andra. Det ha för resten några redan förstått mycket bra och tänka på att sopa bort mig ur världen, liksom man sopar bort smutsen från ett golv eller en gata...

Annesa ryckte till, där hon stod utanför dörren; hon tryckte en hand mot pannan och höll andan för att höra bättre. Nu hördes åter Virdis' röst, grov och hes:

— Usch då, vad är det för uttryck, broder Zua? Varför talar ni så? Tänk om de hörde er!

— Tror ni då inte att någon spetsar öronen för att lyssna på mig, broder Virdis? I varenda dörr och springa, vartenda fönster här är det ett öra som lyssnar på mig, och varenda hand är färdig att slå ner mig. Ja, må de gärna höra mig; talar jag kanske inte öppet, inför alla? — Evigheten? sade gubben sedan, alltmera flämtande och upprörd. Ni talar om evigheten, broder Virdis? Evigheten är i den här världen för den som lider; varje timme är ett år, varje dag ett århundrade av dödskval. Men nog om det, säger jag, ske Guds vilja.

— Ni yrar, sade prästen Virdis. Det har jag sagt er tusen gånger; ni lider av förföljelsemani. Vem tänker på att göra er något illa? Varför? Och om ni tänker så, varför stannar ni då här?

— Vart skall jag ta vägen? frågade gubben gråtande. Jag har inget hem, inga syskon, inga vänner. Ingen håller av mig. Vart jag tar vägen finns där alltid någon som vill stjäla ifrån mig. Alla hota mig för att jag har några slantar. Till och med luften är min fiende och vill inte låta mig andas in den...

— Zua Dechè, gör er då av med de där slantarna eller ge bort dem för välgörande ändamål. Då ni inte längre har något...

— Då jag inte längre har något, blir det ännu värre; då betrakta de mig som en gammal hund, en gammal hästkrake...

— Jaså, då ska de döda er ändå! utropade prästen förargad. Zua, Zua, er sjukdom är sannerligen obot-

lig. Det är ni som inte har någon gudsfruktan. Det är ni som inte håller av någon, aldrig har hållit av någon.

— Jag? Jag?

— Ja, ni, broder Zua! Vem har ni någonsin älskat? Bara pengarna. Hur många gånger har jag inte sagt er, för många Herrans år sedan: Broder, skaffa er familj, lyd Guds bud...

— Ingen har lytt Guds bud bättre än jag. Jag har aldrig syndat, stulit, mördat, burit falskt vittnesbörd, haft lust till min nästas hustru. Men Gud är orättvis...

— Det till på köpet, heliga änglar! utbrast prästen och slog ihop händerna, alltmera förbittrad. Nuförtiden finns det bara en elak och orättvis Gud. Gamla och unga, män och kvinnor, alla skylla på Gud. Det är mycket bekvämt att anklaga Gud för det onda vi själva begå. Bravo, Zua Dechè! Ni också, gamla åsna! Låt mig tala, annars spricker jag. Jag tar inte illa upp, om ni förolämpa mig, förtala mig, ja till och med klå upp mig, men jag kan inte tåla att ni förolämpa Gud. Nej, tack vackert! Är det Gud som säger till er att inte hjälpa er nästa, att inte älska honom, att göra andra det onda som ni inte vill att man skall göra er? Är det Gud som har sagt till er att alltid stå ensam i livet för att slippa obehag, för att samla pengar och för att inte ha något ansvar? Ja, håll nu till godo, broder! Nu är ni ensam i hela livet, ja ensam, precis som en gammal hund.

Ziu Zua suckade och jämrade sig, men vågade ej längre protestera; kanske gav han i tysthet sin gamle vän rätt. Och den gamle vännen fortfor:

— Ja, det är ju Gud som predikar girighet för er och säger till er: göm väl dina slantar, Zua, göm dem och älska dem högre än allt annat, ja mer än dig själv. Och hjälp inte den som står i begrepp att lida skeppsbrott och förtvivlad sträcker ut händerna efter dig...

— Ja, jag förstår! sade gubben och satte sig upp. Jag förstår!

— Nej, tvärtom, ni har inte förstått någonting!

— Jag har förstått, jag har förstått, upprepade den andre, som ville byta om samtalsämne. Allt ont ha vi gjort oss själva. Jag har också skjutit av mig mitt ben...

— Kanske Gud har skjutit av det? Om ni inte hade gått ut i krig...

Men prästen hejdade sig hastigt och förstod att hans besök kunde anses fruktlöst, och inte nog med det, utan till och med skadligt.

— Ut i krig! I krig! skrek gubben och anfäktade sig, flämtande och darrande i hela kroppen, alldeles utom sig. Ha ha ha! Allt kan ni skälla ut mig för, men inte för det! I krig... ja visst, i krig... jag gick ut i krig, därför att kungen skickade ut mig... därför att alla starka män, alla män med samvete gå ut i krig. Och jag, jag... jag gick, och jag skulle göra om det än en gång... och La Marmora... och Balaclava... och medaljen, här är den, spegla er i den... här... medaljen... spegla er...

Hans ilskna röst mattades, och hans ord slutade i en rossling.

— Så där ja! Prästen Virdis kan då inte skryta

med att han är slipad! tänkte Annesa utanför dörren. Från början hade hon förstått att ziu Zua ledde samtalet på avvägar och retade prästen, lockade honom att tala häftigt för att inte ge honom tillfälle att förklara anledningen till besöket. Men Virdis hade gått alldeles för långt och sårat sin gamle väns ömtåligaste punkt. Annesa hörde honom nu vrida sig och flåsa, ur stånd att gottgöra den skada han gjort, och även hon skar tänderna, mera ond på honom än på ziu Zua.

Den natten fick gubben ett svårt anfall av astma. En stund trodde Annesa att han skulle dö och erfor en egendomlig känsla av glädje och skräck.

Ack, om gubben dog! Genom hans död skulle allt bli avhjälpt. Men döden är alltid en hemlighetsfull och förskräcklig händelse, och trots sin själsstyrka och sin grymma önskan blev Annesa förskräckt vid tanken på att gubben kunde dö i hennes armar vilket ögonblick som helst. Hon öppnade därför köksdörren och ropade på Gantine. Den fattige gästen hade ännu inte kommit hem; drängen sov tungt och snarkade som en gammal gubbe, vilket hans fästmö tyckte mycket illa om.

Hon måste ropa på honom två gånger; han spratt upp ur sömnen och hade svårt för att förstå vad Annesa sade. Sedan gick han in i rummet och närmade sig sängen, men i stället för att sysselsätta sig med gubben började han smeka fästmön så att hon blev otålig.

— Vad tar du dig till för dumheter, Gantine? Var det för det där jag ropade på dig?

— Nå, varför ropade du på mig då? viskade han och suckade. Ser du inte att ziu Zua mår bättre än jag? För att han har litet svårt för att andas? Det går snart över, skall du få se. Ziu Zua? ropade han och lutade sig över sängen. Hur är det? Hur står det till? Vill ni att jag skall hämta doktorn?

Gubben spärrade upp ögonen, viftade med händerna som om han ville fläkta till sig luften. Men efter ett ögonblick lugnade han sig, och hans blodsprängda ansikte återfick sin vanliga gulaktiga färg.

— Broder Virdis... mumlade han.

— Vill ni att vi ska skicka efter honom? frågade Annesa ivrigt.

Han betraktade henne, men svarade inte.

— Är ni bättre nu? Vill ni ha hit doktorn? envisades Gantine, som hade slagit sig ner vid sänggaveln och ej ämnade gå sin väg.

— Doktorn... doktorn... När ha ni skickat efter doktorn för min räkning?... Ge mig åtminstone litet vatten, stammade gubben. Friskt vatten...

— Se här...

Annesa satte glaset till hans mun, men han smakade knappast på vattnet och spottade ut det i glaset igen.

— Det där är eld och inte vatten. Finns det inget vatten i brunnen? Ge mig åtminstone litet friskt vatten...

För att få friskt vatten knöt Annesa ett snöre om krukan och sänkte ner den i brunnen. Hon gick alltså ut på gården, firade upp krukan, slog i ett

glas vatten och ämnade gå in igen; då såg hon att Gantine kom emot henne.

— Vad vill du? sade hon med hög röst.

Han slog armarna om henne och kysste henne häftigt. Hon spillde ut vattnet.

— Släpp mig, sade hon förargad och sökte göra sig lös, men han kysste henne och tryckte henne hårdare intill sig.

— Är du min fästmö eller inte? sade han nästan flämtande, yr av lusta. Varför undviker du mig alltid? Varför vill du aldrig träffa mig? Förr var du inte sådan, Annesa. Du tycks inte älska mig längre.

— Släpp mig; gubben väntar på mig.

— Låt honom vänta. Det vore bäst att han äntligen dog. Om han dör kan herrskapet betala mig pengarna som de ä skyldiga mig, och då kunna vi gifta oss. Stanna nu här ett ögonblick hos mig, Annesa. Du springer alltid ifrån mig. Det är som om du vore rädd.

— Ja, jag är rädd, svarade hon litet ironiskt.

— Du är ärbar, jag vet det, och det tycker jag om. Men någon gång kunde du väl vara tillsammans med mig...

— Släpp mig, upprepade hon i sträng ton.

— Kom tillbaka, Annesa, jag skall vänta på dig, bad han. Om ett par dagar skall jag ge mig av. Om vi inte kunna få träffas i kväll, få vi aldrig vara tillsammans. Kom, Annesa.

— Släpp mig. Jag får väl se.

Han släppte henne, men hon kom inte ut vidare,

ja, hon skyndade sig att stänga dörren med kedja och svarade ej på gubbens jämmer och förbannelser.

Följande morgon reste gästerna i god tid, och även drängen måste ge sig av upp i berget för att släppa Paulus häst i vall.

Sedan festen var över återtog livet i casa Decherchi sin vanliga enformiga och dystra prägel. De båda gubbarna gingo i kyrkan, sutto sedan länge på stentrappan utanför kommunalhuset och pratade med sina gamla vänner. Men om kvällarna sutto de utanför sin port, och ibland höll prästen Virdis dem sällskap.

Även Paulu hade sina vänner, sina affärer, sina intriger, och då han var i byn kom han endast hem vid middagen och om kvällen.

De båda kvinnorna arbetade, och donna Rachele bad ständigt. Vid bordet talade männen illa om sin nästa och avhandlade sällan sina affärer. Men dessa affärer voro i ett bedrövligt skick. Tre dagar efter festen kom utroparen, som även tjänstgjorde som rättstjänare, och meddelade Decherchis första varningen om husets och jordens försäljning på auktion.

Två veckor till, och allt skulle vara förbi. Men gubbarna och donna Rachele föreföllo ej mycket oroliga; de väntade kanske att försynen skulle ingripa eller hoppades att Paulu skulle kunna skaffa pengar. Även han hoppades ännu. Ballore Spanu hade sagt till honom, innan han reste:

— Jag är ännu som en familjegosse, som du vet. Jag kan inte förfoga över en centesimo. Men om du kommer till min by kan jag presentera dig för

kyrkoherdens syster, en rik gumma, som säkert kan låna dig några tusen lire. Om åtta dagar ska vi också ha helgonfest; då är det bäst att du kommer.

Han hade föresatt sig att göra detta försök. Och om det inte lyckades...

— Jag vet inte varför, sade han till Annesa kvällen innan han reste, men jag är säker på att lyckas. Jag kommer inte hem utan pengar... hellre tar jag livet av mig...

Det var inte första gången han hotade med att begå självmord, men aldrig hade Annesa blivit så förskräckt.

Han reste. Även Gantine hade givit sig av till Lulaskogen, där han skulle stanna ända till såningstiden.

Den astmasjuke gubben ville bikta sig. Prästen Virdis satt länge hos honom, och då han kom ut från rummet och satte sig utanför porten tillsammans med de båda gubbarna, lade Annesa märke till att han såg ovanligt glad ut.

— Prästen Virdis är vid gott lynne, sade hon till donna Rachele. Han har kanske övertalat ziu Zua att hjälpa oss.

— Gud give det! suckade den andra. Då skulle jag göra en pilgrimsfärd till fots till Gonaremadonnan.

Men hur Annesa än lyssnade meddelade prästen ej gubbarna den glada nyheten. Han ropade till sig Rosa och lät henne redogöra för Kristi korsfästelse och diskuterade vidlyftigt med flickan de närmare detaljerna i denna historia; sedan talade han med ziu Cosimu och don Simone om Santus, herden

som anklagades för barnamord, och även han förfäktade den olycklige faderns oskuld.

— Han har givit sig ut igen; han har fått veta att sonen håller till i en fårfålla nära Orzieri.

— Det vore sannerligen rätt att han hängde honom, om han träffade på honom, sade ziu Cosimu med ovanlig skärpa.

Virdis tog vid sig och började flämta och gestikulera.

— Cosimu Damianu! Vad säger du? Vad säger du? Är det att tala som en kristen? Har du blivit ett vilddjur nuförtiden?

Då berättade Rosa en ryslig dröm som hon hade haft i natt.

— Det var en lång, lång varg med en liten, liten svans. Han sprang efter ett annat vilddjur i en öken. Rätt som det var kom det en karl med en käpp och ett spjut...

— Hu då, en sådan dröm! sade ziu Cosimu och låtsade sig bli förskräckt. Jag är riktigt rädd!

Rosa brast i skratt, men blev sedan allvarsam igen och slog ut med händerna:

— Var inte rädd! Det är bara en dröm!

— Nå, mannen med spjutet?

— Mannen sprang och sprang. Och så kom han till en annan öken, och en öken till...

— Det var en helan hoper med öknar det där, utbrast prästen.

— Hör på nu, hör på! sade Rosa otåligt.

Och de tre gubbarna hörde uppmärksamt på flickungens fantastiska pladder, medan Annesa och donna Rachele sutto inne i gången och grubblade; den förra drömde i tragisk väntan om ett ögonblicks fred och hopp, och den andra bad förgäves till en Gud, som aldrig rördes av hennes böner.

IV.

Paulu hade givit sig av i gryningen. I många år hade han ej gjort annat än rest omkring så där för att skaffa pengar, likt riddaren under medeltiden som sökte efter skatter. Det fanns säkert litet av en spansk riddares blod i ådrorna på den avsigkomne sardiske ädlingen. Men det är andra tider nu; man hittar inga skatter i bergen, och inte heller äro människorna angelägna att öppna sin börs. Men ändå reste don Paulu Decherchi omkring och hoppades slutligen komma till ett ställe där det bodde människor mindre smutsigt snåla än de procentare som han hittills haft att göra med.

Han hoppades och var nästan säker på att äntligen kunna ha litet tur.

— Kyrkoherdens syster är en hederlig människa, tänkte han. Hon skall ge mig pengarna mot skaplig ränta. Så kunna vi betala skulden till banken, och så med tiden skall zio Zua dö, och då ska vi lätt ordna våra affärer.

Han rider och rider. Hans lilla fux, vid vars sadel det hängde en vit, rödblommig påse, som

tycktes utklippt ur en gammal väggbonad, stannade plötsligt och lyfte upp sitt fina intelligenta huvud.

Bakom en stenmur till höger om den dammiga och illa underhållna landsvägen öppnade sig en stig, men två snår av hallonbuskar, röda av bär, spärrade nästan helt och hållet ingången.

— Du har rätt, sade Paulu högt och klappade det kloka djurets huvud. Det är bättre att vika av här. Stigen är oländig, men där är mindre damm och mera skugga.

Han lät hästen få sin vilja fram, och denne vek försiktigt in mellan de båda snåren.

Den otydligt utstakade vägen slingrade sig fram längs sidan av en djup dal. Morgonens skärgula skimmer belyste svagt naturtavlan, som liknade ett urtidslandskap ännu oberört av människofot. Dalen var urholkad i granit; klippmurar, sällsamma byggnader, naturliga pelare, stenhögar som liknade förhistoriska minnesmärken, reste sig här och där och blevo ännu mera måleriska tack vare de gröna snåren varmed de voro omgivna och draperade. En uttorkad flodbädd av ljusgrå granit fårade dalens gröna djup, och de blommande oleandrarna, som växte längs stranden mellan de blankspolade stenarna, tycktes vara planterade i kyklopiska vaser av sten. Lagern med sina blanka blad, oxeln, myrten med sina svarta bär, den doftande enen, de ännu blommande pionbuskarna och den sardiska florans ännu mera sällsynta växter klädde hela dalen, omringade klipporna och klättrade ända upp till de högsta topparna. Vita och blå berg, somliga ännu beslöjade av glidande

dunster, som morgonrodnadens reflexer gåvo en gyllene rosenfärg, spärrade horisonten. På avstånd, nedanför det skogbeväxta berg, varifrån dalen gick ut, såg man ännu byn, vit och svart mellan sina gröna snår, och längre bort, i en gråaktig fördjupning, skymtade ruinerna av en annan liten by, vars invånare enligt folksägnen alla dött under en hemlighetsfull pestepidemi eller utrotats på en enda natt av grannbyns befolkning, som ville utvidga sitt område.

Paulu uppfattade morgonens poesi och traktens skönhet. Han hade ej på länge känt sig så glad och lycklig; han tyckte sig ha blivit ung igen, då han gav sig ut från sitt hem, munter och tanklös som en fågel, och sökte nöjen, utan bekymmer för framtiden. Ibland började han till och med sjunga:

Fåglar, som i luften svinga,
viljen I ett budskap bringa?

Och hans röst, frisk och tunn som en kvinnoröst, klingade genom tystnaden, och hästen riste på öronen, som om husbondens munterhet generat honom. Men Paulu sporrade honom och fortfor att småsjunga. Ja, han var glad; minnet av Annesa, hoppet att komma över pengar och morgonens skönhet livade småningom upp honom. Åt fanders med de dystra minnena och de dystra skepnaderna, särskilt zio Zua och utroparen med sina plakat.

Han rider och rider. Han red utför och uppför i dalen, passerade en liten högslätt, kom till en

by, rastade vid ett värdshus för att ge hästen foder. Det var hans avsikt att bege sig av genast, men en kvinna kände igen honom och sprang till Pietro Corbu, en rik godsägare i orten, för att underrätta honom att Paulu Decherchi hade tagit in i värdshuset hos Zana, korpralänkan. Don Peu Corbu skyndade sig då till änkan Zana, och knappast fick han se Paulu förrän han överhopade honom med förebråelser för att han varit nog ovänlig att inte genast besöka honom.

— Rasar pesten i mitt hus? När började Paulu Decherchi ta in på värdshus i stället för hos sina vänner?

Paulu hade redan begärt att få låna pengar av don Peu, som naturligtvis hade nekat. Han bad att få låna av alla sina bekanta, men upprepade aldrig sin begäran efter ett avslag och hyste agg då han ej fick ja. Han låtsade sig emellertid bli glad över att träffa don Peu, sade honom tusen artigheter, men ville ej följa med honom.

— Jag har bråttom, sade han. Jag rastar bara ett ögonblick. Jag skall till San Isidoros fest.

— Festen är i övermorgon. Du stannar här hela dagen i dag, så sant jag heter Peu Corbu!

— Svär inte på det. Jag stannar inte, svarade Paulu. Men han stannade. Don Peu var en av dessa sardiska adelsmän, som inte dra sig för att arbeta i jorden, om så fordras, men för det mesta leva sysslolösa under väntan på en vän eller en gäst som de kunna få pokulera och prata med vitt och brett.

Han lade beslag på Paulu som på ett byte, förde honom omkring i byn, från värdshus till värdshus. De drucko mycket tillsammans, och Paulu visade sig fortfarande munter och började berätta en hop galenskaper; han sade att hans affärer voro blomstrande och att den astmatiske gubben hade lämnat honom sina obligationer för att han skulle få använda dem efter behag.

— Ser du, sade han, i det han visade på sin rock av det finaste engelska tyg, men som var illa sydd, den här rocken har zio Zua presentat mig, det vill säga han gav mig hundra lire och sade till mig att köpa en kostym.

— Ni gjorde rätt i att ta den där gubben i huset, sade don Peu och kände på tyget i rocken. Men så ä ni också snälla mot honom; om han råkat komma till en annan familj, skulle de ha tagit livet av honom. Zana, du med dina stora ögon, ge oss en butelj till av den där förbaskade muskaten.

Zana, en vacker änka med stora kolsvarta ögon, gick ifrån disken i sin butik, där de mest olika varor voro samlade, och kom in i den lilla bodkammaren, dit de båda förnäma vännerna tagit sin tillflykt. Denna kammare, som fick sitt ljus från ett litet fönster i sävtaket, tjänstgjorde också som matsal; där stod den sedvanliga table d'hôten med en korg full av stenhårda sardiska bröd som kallas »notpapper» och ett stycke gammal ost, som genom ett hål släppte ut en hop små vita maskar, som föreföllo mycket pigga och livade. På de rödfärgade väggarna saknades icke almanackor och helgonbilder.

En förstorad fotografi föreställde en tjock och beskedlig karabiniär, som såg ut som en präst utklädd till korpral.

— Zana, mitt stjärnöga, sade don Peu, medan änkan, stel och allvarlig, slog i vinet, den här förnäma herrn, den här ryttaren är änkling och söker tröst. Du lär också söka tröst. Kan ni inte trösta varandra?

— Tokiga don Peu, svarade änkan gravitetiskt, om det inte vore av respekt för gästen skulle jag svara näsvist.

— Låt honom prata, lilla änka, sade Paulu.

Men änkan betraktade änklingen, och han hade redan tagit henne i betraktande. Än sedan? Bägge hade vackra ögon, och vackra ögon äro till för att se på varandra, om de än redan ha fällt många tårar på sina käras grav.

Zana stannade ännu en stund hos sina kunder och gick sedan ut i butiken, där en liten gosse bad att få köpa för en soldo »skoremmar».

Paulu hade blivit vemodig, han visste ej varför. Ända till nu hade han suggererat sig med sitt skryt och tyckt att hans affärer verkligen gingo bra och att de hundra lire han hade i fickan ej lånats honom av det beskedliga kräket Virdis. Men i den skymning, som bredde ut sig i den lilla röda bodkammaren, tyckte han sig se vissa obehagliga figurer som i en dröm; utroparens svartmuskiga och bistra fysionomi stack upp bakom den gamle astmatikerns utmärglade ansikte.

— Hon är ännu ett vackert fruntimmer, sade don

Peu om änkan, och hon lär ha pengar. Och det sägs... jag påstår ingenting, jag vet ingenting, så sant jag heter Peu... men det sägs... drick då, Paulu Decherchi! Vad tänker du på?

— Jag vill inte dricka mer. Vad är det som sägs?

— Du ska dricka, så sant jag heter Peu! Jaså, du vill gärna veta vad som sägs? Det kan man inte tala om här... korpralen hör oss, ha ha ha! Skål!

Don Peu skålade med fotografien, och Paulu drack. Korpralänkans muskat drev bort utroparens ansikte.

— Vad är det som sägs, Peu?

Don Peu sänkte rösten och berättade åtskilliga historier om Zana; då och då såg han upp och betraktade spefullt den döde korpralens beskedliga ansikte, som i skymningen tycktes titta fram från en avlägsen värld för att överseende lyssna till sin änkas äventyr. Även Paulu såg på honom och skrattade; han glömde att Jordbruksbanken om åtta dagar skulle skoningslöst hålla auktion på familjen Decherchis gamla hus och sista åkerlappar.

*

I gryningen följande morgon bröt han upp och anlände vid tiotiden till Ballores by. Det hade helt oväntat blivit kyligare och höstlikt. Han kände sig ej längre munter som i går; efter ruset var han torr i halsen och hade en besk smak i munnen. Han mindes de två timmar han tillbragt i änkans bodkammare som en hetsande dröm: vinet, vännens historier och sällskapandet med Zana, som oupphör-

ligt kom in och under någon förevändning ställde sig vid bordet, hade gjort honom uppsluppen och tanklös som under hans första ungdoms lyckliga tider. Trots don Peus protester hade han velat betala en butelj, och då han därvid hade tagit upp en marengo[1] och änkan ej hade tillräckligt med småpengar för att ge tillbaka, hade han sagt:

— Det är bra, ni får ge mig tillbaka då jag kommer igen om tre dagar.

Zana ville ge honom kredit, don Peu ville låna honom småmynt, men han låtsades bli stött. Vännen trodde att han visade sig storartad för att slå an på Zana och betraktade skrattande fotografien.

Under ritten påminde Paulu sig änkans resliga och vackra figur, hennes rödblommiga ansikte och yppiga läppar, men han tänkte också på den lilla Annesa, den sega och trofasta murgrönan, vars omfamningar endast han kände till och från vilken han kände att han aldrig skulle kunna skiljas, om han också ville det.

— Zana är vacker, men om hon också vore en hederlig kvinna, skulle man inte kunna älska henne länge, tänkte han. Annesa är en dold, outtömlig skatt, varje kyss av henne tycks mig vara den första.

Han sade ej till sig själv att hemligheten i Annesas kärleksmakt helt och hållet berodde på den tragiska passion han väckt hos henne; han sade det icke, men han kände det, och han lät sig fullkomligt tagas och insvepas av denna passion, liksom trädet erövras av murgrönan. Han älskade mindre än han

[1] Guldmynt på tjugu lire.

lät sig älskas, och utan att vara avsiktligt otrogen betraktade och åtrådde han andra kvinnor och lät sig med oändligt välbehag tagas av dem.

Utan att glömma Annesa, men tänkande på den vackra änkan kom han till byn. Stora, rosenröda moln skymde solen, ett milt skimmer förgyllde de av stubbåkrar täckta kullarna, bakom vilka ett kalkberg, som liknade skär marmor, reste sig. Det var det klassiska sardiska landskapet, grått och gult, med rader av grön småskog, som stack av mot åkrarnas guld; små svarta kor drucko vid den smala ån, och herdarnas i svart och rött klädda gestalter avtecknade sig skarpt mot kullens gula bakgrund. Men då han närmade sig byn blev allt dystert: vägen dammig, luften omöjlig att inandas genom snusklukten. Den lilla kyrkan låg hundra meter utanför byn och stod mittpå ett magert fält strött med stenhällar, granitvårdar och buskar som bildade cirklar, koner och pyramider. Det var som om ett urfolk dragit fram över detta fält och försökt uppföra byggnader, som det sedan lämnat ofullbordade; allt var tystnad och ödslighet.

Då Paulu red bakom kyrkan såg han några bybor sysselsatta med att bygga skjul av lövruskor till festen följande dag, och han hälsade på dem med föraktfull nedlåtenhet, som feodalherrarna förmodligen hälsat för tvåhundra år sedan.

Han red in i byn, som genomskars av landsvägen; hästens hovar sjönko ner i damm och smuts. Stenruckel, byggda mot klippgrund, grupperade sig omkring en och annan ny byggnad; barfota kvinnor

klädda i huvor, trasiga barn, halvnakna pojkar, en hel befolkning, som tycktes ha dykt upp ur mörka och smutsiga hålor i marken, myllrade på den dammiga vägen; alla viskade då de sågo don Paulu Decherchi, som fortfor att hälsa från hästryggen.

Då han passerade ett gammalt hus, som såg mindre fattigt ut än de andra, rätade han upp sig, vände hästen och betraktade de gallerförsedda fönstren. I detta lilla hus bodde kyrkoherdens syster, en mycket rik gumma, som skulle låna den avsigkomne riddaren pengar. Men ingen syntes till i fönstren, och han red vidare; hans vän bodde längst upp i en gränd, i ett hus byggt på klippan och med en öppen gård framför.

Ballore Spanu var borta, men hans familj, som bestod av modern och sju ogifta systrar, av vilka den yngsta var över trettio, tog emot gästen med livliga uttryck av välvilja.

— Ballore är ute på fältet, sade modern, en liten tjock gumma, vars gulaktiga ansikte nästan helt och hållet skymdes av en svart huva. Det brinner i en skog nära våra ägor, och Ballore har gått för att hjälpa till att släcka. Men han kommer hem mot kvällen. Hur står det till med era släktingar, don Paulu? Och donna Rachele? Å, jag kommer ännu ihåg, då hon var här på vår fest; hon var förlovad, och hon såg ut som en nejlika, så vacker var hon.

De sju flickorna fjäskade omkring Paulu; en serverade honom kaffe, en räckte honom handfatet att tvätta sig i. Alla voro förvånande lika varandra, små, knubbiga, med stort, gulaktigt ansikte och tjocka svarta ögonbryn som gingo ihop ovanför örnnäsan.

Stora svarta och rödbruna kistor med gammaldags sniderier, en säng med baldakin och en gammal svart bänk möblerade rummet, som fick sitt ljus från dörren; några höns spatserade fritt ut och in.

Paulu drack kaffe, tvättade sig, hörde på den pratsamma gumman, som berättade att hon i sju år processat med en granne om rätten att ta vägen över ett åkerfält.

— Sju år, min gosse. Bara advokaterna ha redan plockat mig på över tvåtusentrehundra scudi. Men ni förstår, det är en hederssak; för att vinna processen skulle jag kunna gå med tiggarpåsen.

Inemot kvällen gick han ut. Men gummans-prat, vännens frånvaro och de sju gamla flickornas blickar under de buskiga ögonbrynen hade tråkat ut honom förfärligt. Han drev omkring i byn, undrande om han skulle besöka kyrkoherden, som han ännu inte kände. Himlen betäcktes av moln, den lilla byn, mot vilken Barunei föreföll Paulu som en fin liten stad, såg ut som en tiggarehåla, dyster under den dystra himlen.

Männen kommo tillbaka från åkrar och betesmarker, somliga till fots, andra ridande på små vita eller svarta hästar, och de tycktes komma långt ifrån, tysta och trötta som irrande riddare.

Plötsligt svepte förtvivlan sitt kalla täcke om Paulus hjärta.

— Vart har jag givit mig av för att söka lycka! Till en snuskhåla! tänkte han, i det han styrde kurs mot den lilla kyrkan. Är det möjligt att jag skall kunna få pengar här, just här?

Männen hade slutat att föra upp lövskjulen, och människorna gingo till kyrkan, där kyrkoherden höll vesper. Paulu stannade för att se på kvinnorna, av vilka några voro mycket vackra trots den simpla och löjliga dräkten, sedan gick även han in i kyrkan och ställde sig bredvid ett underligt konstverk, som föreställde madonnan sittande på molnen. Skyarna voro av svart trä, runda som kulor; madonnan, klädd i huva och förkläde, såg ut som en förhistorisk avgudabild, vidunderlig och vanskaplig. Paulu kände till de sardiska landskyrkornas helgon och blev icke förvånad, men den där madonnan påminde honom plötsligt om helgontavlorna i Zanas bodkammare, och han kom på en idé. Men han sköt den genast ifrån sig med ovilja. Nej, han kunde nedlåta sig till vad som helst, han kunde förödmjuka sig inför de uslaste procentare, han kunde till och med låta det gamla huset säljas och den gamla farbrodern och den stackars donna Rachele och den oskyldiga Rosa köras ut från det gamla hemmet som kreatur ur ladugården, men att sänka sig till att begära pengar av en tvetydig kvinna, nej aldrig.

— Hellre dö, tänkte han och böjde ner huvudet. Tanken på självmord skrämde honom icke. Om jag tar livet av mig, skall zio Zua rädda familjen. Han hatar mig, och det är för att förarga mig som han inte vill hjälpa oss, men om jag dör...

Annesas lilla gestalt dök upp för honom i kyrkans skymning, och mer än på gubbarnas och moderns sorg tänkte han på hennes förtvivlan och beslöt att underrätta henne om sin hemska plan.

— Då är hon beredd, och e f t e r å t förråder hon sig inte, röjer inte att vi voro älskande och kan gifta sig med Gantine. Nej, jag vill inte störta henne, stackars Annesa, mitt älskade lilla hjärta...

Uppriktiga tårar runno utför hans kinder; för att dölja sin smärta föll han på knä, lade hatten på golvet, stödde armbågen mot ena handen och strök sig med den andra över pannan.

En obeskrivligt dyster kör tonade genom kyrkan; den var som ett avlägset åskmuller blandat med melankolisk klockringning och barnsliga klagoljud och snyftningar. Männen, som lågo på knä vid altaret, stämde upp en jämmerlig och trånande sång med dämpade, bönfallande röster, som tycktes komma långt bortifrån; kvinnorna sutto på golvet längst in i kyrkan och svarade med dyster, genomträngande röst, i synnerhet klingade köranförerskans röst hög och metallisk som tonerna av en kyrkklocka.

Skymningen tätnade; de få vaxljusen på altaret belyste matt gruppen av män, som föreföll svart och vit i en dyster klärobskyr. Paulu glömde aldrig denna tragiska timme i sitt liv. Den vilda och tungsinta sången påminde honom om hela hans tungsinta och vilda barndom. Glömda skepnader döko upp i hans minne, sprungo fram ur kyrkans skymning och anföllo honom, kramade honom, skreko underliga ord till honom. Han återsåg profiler av tjänare som varit många år i hans hem, han hörde sin barnpiga, som kammade lilla Annesa och sjöng en enfaldig visa:

Kamma, kamma, kamma
håret gult som silke.

Sedan tystnade rösten, barnpigan försvann, på hennes plats satt den tjocke prästen Virdis med näsduken i handen, och Rosa gick långsamt över gården. Donna Kallina, salig människan, satt, vaxblek och genomskinlig som en vålnad, i solskenet och sökte förgäves bli varm.

I den alltmera melankoliska lilla kyrkan fortsatte folket med sin bedrövliga kör; det var som om ett nomadfolk tågat förbi där ute, över den stenbundna marken och stämt upp en trånande sång, ett farväl till den förlorade hembygden.

Paulu kände den hemliga längtan som ligger på djupet hos det sardiska folket. Törsten efter nöjen, njutning, äventyr hade alltsedan barndomen drivit honom in på en väg som icke var hans; även han hade ständigt drömt om ett avlägset fädernesland, ett glädjens land, dit han nu kände att han aldrig skulle komma.

*

Ballores sju systrar imponerades av hans sätt att uppföra sig under gudstjänsten. Men Ballore, som kommit hem från skogen med svedda händer, trött och vid dåligt lynne, fixerade Paulu, och tänkte då han såg honom så nedslagen:

— Han måtte vara i en förskräcklig belägenhet; han som inte tror på Gud har låtsats be för att slå an på kyrkoherdens syster.

Och han undrade om han inte gjort orätt i att bjuda honom.

— Hur skall han kunna betala igen pengarna? tänkte han. Han äger ingenting. Jag kommer i en trevlig ställning till kyrkoherden och hans syster!

Då de blevo ensamma i rummet med baldakinsängen, där det också dukats åt gästen, sågo de båda vännerna varandra i ansiktet.

— Vill du att vi ska gå ut? frågade Ballore. Men Paulu förstod att vännen var trött och vid dåligt lynne och sade:

— Vart vill du gå? Till den person, som du har lovat presentera mig för? Det är kanske för sent. Så här dags ber man inte att få låna pengar.

— Varför inte, om det är nödvändigt? sade Ballore. Sedan suckade han. Å, vad jag är trött! Det var nära att elden hade svept om mig så att jag blivit rostad som en höna. Men vi togo bukt på den, den tog till flykten som en satan, och vi efter med lövruskor och påkar, vi förföljde den och piskade den och trampade ihjäl den som ett djur. Lyckligtvis tände den inte skogen, men nog har den svett oss, må du tro... se bara!

Han visade sina röda armar, sina svedda händer; även skägget och till och med de tjocka, hopväxta ögonbrynen voro brända. Han kände hela det avstånd som skilde honom, en grov och kraftig arbetartyp, energisk och snål, beredd till vad som helst, även till att brottas med elden, från Paulu med det fina och bleka ansiktet och de melankoliska kvinnoögonen, som ännu voro insjunkna av bekymmer. Han betraktade sin gäst och tyckte synd om honom, men vad kunde han göra? Nej, han kunde inte hjälpa

honom; han hade så många ovänner, så många processer, måste betala så många advokater; vännerna fingo nöja sig med goda ord. Ja, goda ord så många Paulu ville höra, så många att han blev rörd och visade sig lika ödmjuk och osäker mot Ballore som han visat sig skrävlig mot don Peu.

— Jag har redan sagt dig det, Ballò. Jag är ruinerad. Om du inte hjälper mig vet jag inte hur det skall gå med mig. Det är bäst att göra slut; om jag dör ska kanske min familjs omständigheter förbättras. Ser du, jag är husets onda genius; efter min födelse började förfallet. Och för mig har det bara gått utför allt mer och mer.

— Å, tala inte så, sade Ballore. Du är ung och frisk. Du kan göra ett gott parti, om inte annat. Ja, det förvånar mig att du inte tänker på det. Salig donna Kallina var ett helgon, men jag tror att hennes fromma själ skulle glädja sig, om...

— Var tyst, bad Paulu. Så att hon inte hör dig. Jag gifter aldrig om mig, aldrig...

— Och ändå är det kanske den enda utvägen.

Paulu trodde att Ballore kanske envisades för att föreslå honom en av sina systrar, och det verkade avkylande. Han tyckte om kvinnor, även om de voro fula, bara de voro sympatiska, men dessa sju gamla mör med sina hotfulla ögonbryn tycktes honom vara hybrida varelser, hälften kvinnor och hälften fåglar, och de ingåvo honom en oövervinnlig motvilja.

— Ballore, sade han med tanke på Annesa, vi äro karlar, både du och jag, och du skall förstå mig.

Jag måste tala om en sak för dig. Jag har en hemlig förbindelse med en kvinna. Jag är ingen usling; jag är olycklig, men inte ohederlig. Jag skall kanske aldrig gifta mig med den kvinnan, men jag överger henne aldrig.

— Varför kan du inte gifta dig med henne? Är hon fattig?

— Hon är gift, sade Paulu för att avleda misstankarna från Annesa. Jag har alltid hållit av henne, sedan jag var pojke, men ödet har skilt oss åt. Jag gifte mig, och då jag blev änkling, återsåg jag kvinnan. På den tiden var jag för sorgens skull tvungen till ett dystert och kyskt liv. Jag kunde inte roa mig, jag närmade mig aldrig kvinnor. En dag var jag ensam med min väninna ute i skog och mark. Jag hade alltid respekterat henne, och jag hoppades att inte låta övervinna mig av min passion. Men begäret blev mig övermäktigt, det besegrade mig, förblindade mig. Och det värsta var att kvinnan bara väntade på en vink för att helt och hållet hänge sig åt mig. Även hon hade alltid älskat mig; hon hakade sig fast vid mig, tryckte sig intill mig som murgrönan om stammen. Jag överger henne aldrig... så länge jag lever...

— Å, Paulu, Paulu! sade Ballore suckande. Det är just olyckan med dig: du har alltid varit svag.

— Tror du inte att jag vet det? Det vet jag blott alltför väl, fortfor Paulu upprörd; han mindes ännu de barnsliga tårar han fällt under gudstjänsten. Jag är ett barn, och jag förstår att min svaghet och odugglighet är orsaken till våra olyckor, och mer

än dessa olyckor pinar det mig just att se mig vara sådan, så svag, alltjämt ett barn. Jag har gått vilse, Ballore, och ingen kan visa mig in på den rätta vägen. Om jag fortsatt att studera, hade jag blivit något, men redan mina föräldrar och farbröderna, alla, alla ha begått ett svårt misstag då de satte mig på seminariet. Jag var ingen burfågel. De stängde dörren, och jag försökte komma undan genom fönstret. Då skickade de bort mig, och det var från den dagen jag tog miste om vägen. Ingen sade mig att jag måste arbeta, och jag gav mig ut i världen, och jag var som tiggarna, som gå från fest till fest. Även jag sökte något vid festerna som jag aldrig fann. Men jag är inte elak; jag har aldrig gjort något gott, men heller aldrig något ont; bara mot mig själv har jag gjort ont. Ja, många gånger har jag önskat att jag åtminstone kunde göra ont, som så många göra det, med kraft och slughet. Men nej, inte ens det kan jag göra. Jag säger dig ännu en gång: jag är och förblir ett barn; min intelligens och min bildning, med ett ord allt, allt hos mig har stannat av mitt i sin utveckling; jag är lik en frukt som torkar bort innan den mognar...

Den andre hörde på men lyckades icke förstå det fina och förtvivlade i Paulus tal; han förstod blott en sak: att vännen aldrig skulle kunna resa sig ur sitt moraliska och ekonomiska förfall, och han ångrade att han bjudit honom.

De pratade ännu en stund, sedan gingo de till sängs.

I dagningen vaknade Paulu och såg att Ballore var utgången, men då han steg upp hade vännen redan kommit tillbaka och drack ett litet glas akvavit.

— Å, så jag har sovit! sade Ballore. Jag är knappt vaken än. Drick.

De gingo till kyrkan. Helgonfesten var mycket tarvlig. Byborna, nästan alla jordbrukare som firade San Isidoro jordbrukaren, liksom de rika herdarna i Paulus by om vintern firade San Antonio »med grisen», hade gjort en klen insamling. Ja, Ballore började beklaga sig:

— Den här vintern komma alla att svälta ihjäl här i byn; eländet är förskräckligt. Hungerhäxan kommer att ha det präktigt. Ack, tiderna äro förändrade, Paulu. Nu ha vi alla mer eller mindre svårt för att dra oss fram, men då jag var barn levde vi alla som förmöget folk, minns jag. Så rika människor det fanns då! Tänk, kyrkoherden och hans syster hade säckar fulla med pengar, ja bokstavligen säckar.

— Därför blevo de ju också bestulna? erinrade sig Paulus.

— Tror jag, det! Det var en förfärlig plundring, fyrtio beväpnade och maskerade individer — och det sägs att flera voro från din by, Paulu... ja, ta inte illa upp. De anföllo kyrkoherdens hus, klädde av den stackars prästen och systern, bundo dem tillsammans, kastade dem på en säng och roffade åt sig allting. Det påstås att de togo med sig tiotusen scudi.

*

Då Paulu och hans värd gingo till kyrkoherden, började systern — en liten gumma i brokadmössa — just påminna om inbrottshistorien. Förmodligen hade hon i fyrtio år ej gjort annat än berättat den där historien. Hennes gapande mun och hennes små stirrande och glasartade svarta ögon tycktes ännu vara fulla av den förfärliga stundens skräck.

— En av de där avgrundsandarna var lång och svart med en lång päls, som räckte nästan ända ner till fotknölarna; han såg ut som ett får, som reser sig på bakbenen. Go vänner, jag drömmer varenda natt, alltid med skräck, om den där svarta, lurviga djävulen. Ja, de ruinerade oss, de lämnade inte ens kvar askan i spisen...

Nogav, varken kyrkoherden eller gumman hade pengar disponibla. Paulu lämnade huset med förtvivlan i hjärtat.

— Ballore rådde nog gumman i morse att neka mig lånet, tänkte han.

Sorgen och förödmjukelsen väckte hans stolthet, och liksom inför don Peu låtsade han inför Ballore en överdriven sorglöshet och munterhet. Han stannade hela dagen i byn, gav ut återstoden av sina hundra lire på presenter till sitt värdfolk, drack och skrattade.

Han bröt upp i dagningen följande morgon; han visste ej vart han skulle ta vägen, men han ville absolut icke komma hem utan pengarna.

— Hellre lägger jag mig under ett träd och svälter ihjäl.

Framåt, framåt. Himlen var dyster och mulen,

och den uttorkade jorden, de dammiga träden och de kala klipporna väntade tyst och tåligt på det utlovade regnet. Icke ett löv rörde sig, i det grågula landskapet hördes icke en människoröst, icke ett ljud av levande varelser. Vart skulle han ta vägen, då hela världen för honom var lik denna ödemark? Det var förbi, i sanning förbi.

Framåt, framåt; den lydiga och kloka hästen travade, och då han såg någon öppning i hagarnas stenmurar tvekade han ej att vika av där för att söka en ginväg. Plötsligt, just då Paulu red fram på en sidoväg i närheten av don Peus lilla by, hörde han sig ropas an av en röst, som han tyckte sig känna igen. Hästen stannade. En lång, grovlemmad karl med långt rödaktigt skägg och en trasig pojke med vilt zigenarutseende kommo hastigt emot honom.

— Don Paulu, don Paulu? ropade mannen, flämtande och trött.

Paulu kände igen Santus, herden som allmänt anklagades för barnamord; gossen var hans son.

— Vad ser jag, har ni äntligen träffat på den där gynnaren? frågade Paulu.

Santus tog pojken i axlarna och skakade honom obarmhärtigt.

— Jag har gått till fots två gånger runt hela Sardinien, men jag hoppas att få dö utan vanheder. Här är han, den där galgfågeln; nu för jag honom med mig till polisen och säger till alla: här ser ni, om en far kan mörda sin son... måtte ni alla dö mördade! Och nu tvår jag mina händer, don Paulu.

Mannen öste ur sig förbannelser, men trots sin trötthet och sorg och de strapatser, varom hans ansikte bar vittne, tycktes han vara full av en vild glädje; gossen däremot var dyster och stirrade ut i fjärran med sina stora blå ögon, liksom en fånge som tänker på flykt.

— Ger ni er av hem direkt? frågade Paulu utan att intressera sig synnerligt för Santus' och gossens öde.

— Ja, genast; kan jag uträtta något åt er?

— Ja, sade han långsamt och tänkte sig för innan han uttalade orden, då skall jag ge er en biljett som ni skall lämna till Annesa, men inte till någon annan än henne, förstår ni? Muntligen skall ni be henne säga till min mor, att de inte ska vänta mig hem i kväll.

— Skall ske, don Paulu.

Paulu tog upp sin annotationsbok och skrev några ord med blyerts.

»Jag kommer från O., övernattar här hos don Peu Corbu. Fåfäng resa. Ingen tur, intet hopp. Jag vet inte när jag kommer tillbaka. Kom ihåg vad jag sade dig innan jag reste... bli inte förskräckt...

Santus kunde icke läsa. Paulu lämnade honom biljetten ihopvikt; den andre tog den, stoppade ner den i väskan, som hängde vid bältet, och lovade att lämna fram den till Annesa själv, sedan fortsatte han sin vandring, knuffade framför sig den tystlåtne pojken, hejdade alla han mötte och berättade dem sin historia. Han anade icke att han i sin väska bar fröet till ett drama långt förfärligare än hans eget.

*

Oaktat don Peus invändningar tog Paulu åter in hos korpralänkan. Han hade ingen plan, men efter att ha skrivit och avsänt biljetten till Annesa hade han känt sig ännu mera nedslagen och orolig; föresatsen att icke komma hem utan pengarna hade blivit som en fix idé.

— Ännu har jag fem dagar på mig, tänkte han. Om jag också skall irra omkring som den stackars Santus skall jag inte komma hem tomhänt. Det är nu en hederssak för mig.

Men vart skulle han ta vägen? Han påminde sig procentarna i Nuoro och bland andra en kvinna, som i fjol hade lånat honom tusen lire mot trehundra procent.

— Vad är det för skillnad mellan en sådan ockrerska och en änka som inte har det bästa rykte? tänkte han.

Men då han satt av utanför Zanas lilla butik och såg henne rusa till dörren och småle förtroligt, som om hon väntat honom, säker på att han skulle komma tillbaka, fick han ett anfall av vämjelse. Nej, nej, han skulle aldrig be henne om pengar.

— Jaså, sade Zana och tog hästens tyglar, ni har inte glömt pengarna ni skulle ha tillbaka, kan jag se.

Hon sköt upp en sidodörr och ledde in hästen på gården. Paulu lät henne hållas, följde efter, tog av sig sporrarna, men visade ingen lust att skämta.

Zana däremot föreföll munter; hon var ej längre den värdiga och allvarsamma änka som sålde »skoremmar» i butiken och ärbart passade upp på kunderna i bodkammaren; hon var en ung vacker kvinna,

som i tre dagar tänkt på don Peus förnäme väns milda ögon och smäktande blick.

— Jag är ensam hemma, sade hon, sedan hon bundit hästen. Pigan har gått för att tvätta. Jag har ingen mat färdig, så att ni måste ge er till tåls.

Klockan var nästan tolv; mulna dagars tragiska tystnad bredde sig över byn, över gården och änkans hus.

Paulu steg in och satte sig vid det dukade bordet, där brödkorgen ännu stod kvar; från den mörkröda väggen tittade korpralen, ännu beskedligare än vanligt, ner i den beslöjade och varma dagens tysta halvskymning.

Paulu åt litet och drack mycket, och ju mera han drack, desto mera tyckte han att hans sinne, mulet liksom himlen, klarnade och att många problem löstes.

— Vad är det för skillnad mellan en procenterska och en änka som Zana? Ingen. Den ena är lika god som den andra.

Zana kom och gick. Hon satte för honom en låda sardiner, sedan två ägg och därefter en tallrik fritto misto.

— Du sade ju att du inte hade något? Bara du nu inte kommer med en alldeles för stor räkning.

Zana betraktade honom småleende.

— Det var min enkla middag, don Paulu. Gör inte narr av mig.

— Vad för slag? sade han och steg upp. Din middag? Än du då? Vad skall du få?

— Tänk inte på mig, don Paulu.

Men han var redan halvfull och stod där ett ögonblick komiskt förtvivlad över att ha ätit upp Zanas middag. Men sedan skrattade han och sade:

— Tänk att i dag ge de sex fattiga middag hemma hos mig, och min mor passar själv upp på dem; på bordet är vårt finaste duktyg och silverservisen. Och jag sitter här och äter upp änkans middag!

— Måste er mor passa upp? Är det ett löfte till madonnan? frågade Zana och närmade sig.

— Nej, det är en tradition eller rättare sagt ett onus på en av våra utgårdar.

Han kom plötsligt att tänka på att denna fattigmiddag kanske var den sista som hans fromma mor bjöd på, och han blev åter dyster, nästan dödsblek, och tanken på att låna pengar av änkan ville ej släppa honom.

V.

Varje år skickade donna Rachele efter någon kvinna från trakten, som skulle hjälpa Annesa att laga till fattigmiddagen.

Men i år sade Annesa att hon inte ville ha någon hjälp. Middagen blev ändå alldeles för dyr, trettio lire bortkastade »åt hundarna och kråkorna», som hon sade.

Även Paulu protesterade varje år, och den dagen då fattigmiddagen ägde rum var han aldrig hemma; han ville inte reta sig på att se sin mor trötta ut sig och nedlåta sig till att passa upp på sex eländiga tiggare.

Men donna Rachele med sitt fromma tålamod lät »ungdomen» prata och nästan längtade efter den där dagen, som för henne var så välsignad. Hon tänkte:

— Vår frälsare tvådde de fattigas fötter. Jag skulle vilja göra detsamma med de fattiga som sitta vid mitt bord.

I åratal, kanske i århundraden, hade en signora Decherchi fullgjort den fromma plikten att med egna händer betjäna »sex försynta fattiga, vilka kanske höllo sitt armod hemligt».

Donna Rachele hade alltid opponerat sig mot försäljningen av den utgård, som var belastad med detta onus, just emedan denna fromma pålaga var kär för henne.

Det hade alltså fått bli den sista utgården, men nu måste man böja sig för händelsernas obevekliga makt och ge sig till tåls. För övrigt hade Paulu ännu icke kommit tillbaka, och på honom vilade donna Racheles och de båda gubbarnas sista hopp.

— Nå ja, nästa år är jag kanske död. Låt oss försöka fullgöra vår plikt på bästa sätt i år, sade den fromma kvinnan till den oroliga och nervösa Annesa.

De sex »försynta fattiga», som förstulet samlades till denna middag, voro nästan varje år desamma. Och trots den hemlighetsfullhet som omgav dem visste de flesta av Baruneis invånare att på den dagen och vid den timmen åto de sex med silvergafflar och passades upp av en fin dam. Utroparen, som var halvfjollig, brukade varje år på kvällen efter middagen roa sig med att gå förbi de sex fattigas hus, ropa deras namn och rikta ett förödmjukande skämt till dem:

— Kom ut, Chircu Pira! Säg, skall du äta med silvergaffel i kväll också?

— Matteu Bette! Vad tycker du, smakar soppan bättre med silversked än med träsked?

— Jaså, slickar du dig ännu om fingrarna, Miale Caschitta?

Kvällen före middagen erbjöd sig zia Anna, donna Racheles gamla kusin, att hjälpa Annesa.

— Då kan jag få välja mig en fästman bland edra rika gäster, sade hon skämtsamt.

— Kom du, svarade änkan. Men kom ihåg, vid bordet passar jag upp ensam. Jag vill inte att du skall hjälpa mig.

— Hur skall det då gå till? Då får jag ju inte se dina gäster, sade den andra.

Tidigt om morgonen kom hon tillbaka och började åter skämta. Hon sade att en av gästerna, en viss Matteu Corbu, kallad Lejonbuken, hade friat till henne en gång.

— Jag ville inte ha honom, därför att han var en storätare, ja, han har ju ätit upp allt vad han hade, till sist skulle han nog ha ätit upp sin hustru också.

Men Annesa frågade ej efter zia Anna. Hon lagade mat och tänkte ångestfullt på Paulu, som varit borta i tre dagar. Var var han? Varför kom han ej tillbaka? Hon påminde sig hans ord, och de föreföllo henne alltmera hemskt hotande:

— Det är den sista resan; antingen skaffar jag pengar, eller också... kommer jag inte tillbaka.

Ibland, då hästtramp hördes ute på gatan, spratt hon till, men det var inte fuxens hovslag, hoppet försvann och oron växte. Hon var som vanligt snyggt klädd och omsorgsfullt kammad, men donna Rachele, som kom och gick, från kammaren till köket och därifrån ut på gården, där man gjort upp eld för att koka makaronerna och steka köttet, lade märke till att hon inte var sig lik.

— Ibland är du blek, ibland eldröd, sade hon

och strök henne över pannan. Hur är det, Annesa? Är du sjuk, är du trött?

— Det är ingenting... värmen från elden, sade Annesa retligt.

Även zia Anna betraktade henne och skämtade ej längre. Ur Annesas milda och sorgsna ögon hade den vanliga blidheten försvunnit; ibland lyste de med vild glans, stela och frånvarande som en hallucinerad människas ögon.

— Flickan är vid dåligt lynne i dag, låt oss lämna henne i fred. Hon är förargad för att hon inte ville att vi skulle hålla den här middagen i år, sade donna Rachele till kusinen.

Zia Anna tyckte verkligen att Annesa hade rätt. Eftersom utgården skulle säljas om några dagar, var det dumt att fullgöra detta onus. Men hon sade ingenting och fortfor att vända spettet över den rykande kolelden.

I den astmatiske gubbens rum var bordet redan dukat; på den gulnade duken prunkade de sex sista silverkuverten bredvid de vita tallrikarna med sitt röda blomstermönster.

Två gäster, två gamla bröder, Chircu och Predu Pira, sutto redan vid den sjukes säng. Det var två stackars gubbar av god familj, som alltid hade försökt sig på någon affär eller något företag och alltid misslyckats. De voro snyggt klädda som herremän, men deras bleka, trötta ansikten, deras utmärglade händer och melankoliska ögon berättade en lång historia om sorger och ansträngningar. De voro verkligen två pauvres honteux, men vilkas armod

var väl känt, och donna Rachele hade bjudit dem för att glädja zio Zua, vars förtrogne vän den yngre av bröderna Pira, Chircu, hade varit. Medan man väntade på de andra gästerna passade zio Zua på, då donna Rachele gick ut på gården, och talade illa om sina släktingar. Hans låga, flämtande röst fyllde det dystra rummet med sin jämmer. Genom det gläntade fönstret inträngde en stråle grått ljus och lukten av fuktigt löv; allt var bedrövligt där inne, den utmärglade gubben, den gulnade duken, de båda bröderna, bleka av hunger...

Zio Zua talade illa om alla, till och med om Rosa, »klotskallen».

— Cosimu Damianu har givit sig ut på fältet i dag. Han vill arbeta, den gamle oduglingen! Nu, nu! Nu, då han står på gravens brädd! Han vill arbeta nu, sedan han har levat på nåder hos andra i hela sitt liv! Och don Simone är ute och promenerar; han måste ta motion för att få aptit, den gamle kavaljeren! Promenera du, promenera; nästa år är du gäst vid fattigmiddagen, bjuden av den nye ägaren till din gård.

De båda gubbarna smålogo melankoliskt, men den äldre, som hade litet svårt för att tåla astmatikern, sade för att förarga honom:

— Paulu kommer hem med så mycket pengar i dag; det sägs att han har varit i Nuoro, där...

— Tig, avbröt zio Zua, som försökte sätta sig upp och ilsknade till då han tänkte på Paulu. Han kommer hem med lång näsa, den där lösdrivaren,

den där landstrykaren! Vem ger honom kredit numera? Alla skratta åt honom... alla... ja, alla...

Vreden kvävde honom. Gamle Pira reste sig och ordnade kuddarna under hans rygg.

— Bli inte så ond, Zua, det skadar dig.

— Ja, jag blir ond, därför att alla tro att han är ute i affärer... men i stället...

— I stället är han ute och roar sig, det vet vi, sade Chircu Pira, som försökte lugna vännen. Det vet vi nog.

— Ja, go vänner. Han har ridit till San Isidorofesten. Och han lånade sig pengar. Han tänker inte på att om fem dagar hålls den första auktionen på huset här och utgården; det tänker han inte på, och det gör för resten ingen här. Å, alla ä glada, de strunta i alltsammans! Tänk på don Simone! Han går ut och promenerar för att få aptit! De hoppas kanske att jag skall dö inom de här fem dagarna, men jag har hård hud, och innanför den huden har jag sju liv liksom katten! Jag dör inte, go vänner, och om jag dör ska de nog få se... ska de nog få se... oj, oj, oj!

— Vad ska de få se? Reta inte upp dig, Zua, upprepade den gamle vännen. Det skadar dig.

Men den andre brodern envisades:

— Vad ska de få se?

Men den sjuke hade redan ångrat sina ord och ville ej säga mera.

— Så mycket flugor, sade han och riste långsamt handen, kring vars handled han hade radbandet. En sådan obehaglig dag! Då det är så här kvävande

varmt, plågas jag förfärligt. I natt trodde jag sannerligen att jag skulle kvävas. Och den åsnan Annesa... jo, den är också god! Må fan ta henne! Hon såg på mig som om hon ville... ah, där komma de...

Någon kom in; i gången hördes Rosas melankoliska skratt. Där var nu flickans ofantliga huvud, hennes pigga ögon och hennes klänning i rött och blått, och bakom henne don Simones svarta dräkt, käpp och sardmössa.

Den gamle herrn föreföll muntrare än vanligt, skämtade med flickan, drog i snibbarna på duken, som hon hade knuten om huvudet, och sade i barnslig ton:

— Vill du gå, fölunge! Kila på!

Zio Zua betraktade honom föraktfullt.

Sedan kommo de andra gästerna, av vilka endast en var mycket ung, blind sedan sin späda barndom. Don Simone slog sig ner vid bordet hos de fattiga, vilket han aldrig förr gjort, och ville ha Rosa bredvid sig.

— Donna Rachele, ropade han skämtsamt, nu ä vi färdiga. Ni ha räknat galet i år; i stället för sex fattiga ha ni bjudit sju, ja sju och en halv.

Stel och blek i sin svarta dräkt kom donna Rachele in bärande ett stort fat upprågat med makaroner; hon smålog, men då hon fick se sin gamle svåger sitta där bland de fattiga bordsgästerna ryckte hon till, och bittra tårar fuktade hennes ögon. Men han betraktade henne småleende med ögon glittrande av munterhet, och hon tänkte:

— Han tycks vilja säga mig något. Kanske en god underrättelse? Vad har Paulu skrivit till honom?

Under middagen skämtade don Simone, men hans närvaro generade gästerna litet. Han började gyckla med dem helt godmodigt.

Matteu Lejonbuk, så så
är lik en val, då han är mätt,
till kväll du äter middagar två
och en frukost till efterrätt,

sade han till Matteu Corbu, den gamle storätaren som skröt av att en gång ha ätit upp ett helt lamm.

Versen narrade gästerna att skratta. För att ställa sig in med herrn i huset började några driva gyckel med den lille gubben.

— Hur lät din favoritvisa i ungdomen, Matteu? frågade zio Chircu. Dra dig till minnes.

Men den lille gubben, som såg ut som en liten sankt Peter, flintskallig och med långt hår bak i nacken, åt helt lugnt och teg. Den blinde Niculinu bredvid honom trevade på duken och smålog.

— Minns du inte? Är du döv, Matteu? Men jag kommer ihåg din visa:

Om bergen vore av makaroner
och dalarna riven ost...

Rosa hörde begärligt på; plötsligt brast hon i skratt och ville viska något i örat på don Simone.

— Vad vill du? Jag hör dig inte, Rosa.

Hon vältrade sig klumpigt ner från stolen och

ryckte gubben i rockskörtet; han steg upp och följde henne ut i köket.

— Låt dem läsa om den där makaronivisan! bad hon.

— Lilla satunge, var det därför du ville ha ut mig hit? Din lilla satunge!

Hon tog till flykten, och han sprang efter henne ut på gården. Zia Anna var i köket, Annesa hade gått in i kammaren för att ge den sjuke gubben mat; donna Rachele kom ut på gården och lutade sig ner för att lyfta spettet från elden. Don Simone gick fram till henne och sade hastigt:

— Prästen Virdis har anförtrott mig en sak, men i största hemlighet. Han har övertalat Zua att köpa huset och utgården; så blir allting bra. Men för Guds skull, tala inte om det för någon, inte ens för Annesa.

— Nu gå vi in, Rosa, sade han sedan till flickan. Vi ska låta dem läsa om visan.

Då änkan kom in med steken, märkte alla att hon hade fått ett nytt utseende; en nästan feberaktig glädje livade hennes blick, och milda, kärleksfulla ord gingo över hennes läppar, som hade fått litet färg. Även Annesa märkte donna Racheles förändrade stämning, men hon tillskrev den den nästan svärmiska njutning den fromma kvinnan hade av att betjäna de fattiga, och hennes dysterhet och retlighet växte. Ibland tänkte även hon ont om sina välgörare, liksom den sjuke gubben gjorde. Ja, hon blev sannerligen rasande då hon såg dem så tanklösa och muntra strax före sin fullständiga ruin.

Och Paulu som inte kom tillbaka! Var var han? Annesas tanke sökte honom och följde honom ute på de vidsträckta, ödsliga fälten, på de dystra stigarna, under den mörka och hotande himlen, som även tycktes hänga tung över henne som ett stenvalv.

Bordsgästerna talade om den blinde Niculinu.

— Han säger att han sedan någon tid tycker sig se en viss avlägsen ljusning vissa dagar. Ända tills han blev tre år var han inte blind; han blev det efter en svår sjukdom. Han har nyligen varit på Frälsarens fest i Nuoro, och han tror att han småningom skall få tillbaka sin syn. Inte sant, Niculinu?

Den blinde svarade endast med att göra korstecknet.

— I Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, utropade donna Rachele och korsade sig, även hon. Gud är allsmäktig och förmår allt; lovat vare alltid hans heliga namn.

Och hon klappade Niculinu på axeln, som om hon velat säga honom att även hon hade varit liksom blind intill denna stund, men att hon nu började se ett avlägset skimmer av hopp. Ja, hon började hoppas på människans godhet, och detta hopp var anledningen till hennes glädje; hon skulle ha velat gå fram till den gamle sjuke mannens säng och säga:

— Zua Decherchi, jag tackar dig, inte för att du räddar huset och den sista jordlappen åt oss, utan emedan du visar dig vara god, medan vi alla trodde dig vara så elak.

Men don Simone fixerade henne, och hon förstod att hon måste bevara hemligheten.

Och det gjorde hon; under hela eftermiddagen slösade hon tusen omsorger på den astmatiske gubben; han anade orsaken och blev ännu mera förargad, och hans retlighet skärpte Annesas.

Det blev allt mörkare och dystrare; åskan mullrade på avstånd bakom det blåsvarta berget. Det låg något ängslande och tragiskt i luften.

Sedan måltiden var slut avlägsnade sig de fattiga och allt återtog sin vanliga ordning och melankoliska tystnad. Endast då och då jämrade sig zio Zua, och om Annesa gick igenom rummet, fick jämmern en hotande ton.

Hon arbetade och teg, hon lade in duktyg och serveringssaker, hon sopade köket och gården, sedan gick hon till källan med vattenconchan på huvudet och stannade länge vid muren och såg ut över dalen. Under den gråa, av nästan svarta moln överkorsade himlen föreföll allting dystert; dalen låg där som en ofantlig avgrund, klipporna tycktes hota att välta sig över varandra, och den svarta och orörliga skogen på berget kunde knappt urskiljas från molnen, som sänkte sig allt djupare.

Och Paulu kom icke. Annesa hade förfärligt ont i huvudet; hon tyckte att vattenkärlet var en av klipporna, som hon i sin yrsel såg vackla och nära att falla, och inne i hennes huvud var det som ett ständigt åskmuller. Hon ämnade gå, då hon varseblev herden Santus och tre andra karlar och en pojke dyka fram vid vägkanten. Hade hon feber, som hon

befarade, eller var inte gossen, som kom där efter två gubbar och följd av fadern och en annan man från trakten, verkligen Santus' bortkomne son? Nyfikenheten kom henne ett ögonblick att glömma sin egen ängslan; hon lyfte ner vattenconchan från huvudet, satte ner den på stenmuren och väntade. Gruppen närmade sig, och Santus höga, muntra röst trängde allt tydligare genom den ödsliga vägens tystnad.

— För tusan, nu går jag genast till polisen med honom; om han sedan vill rymma, så må han göra det och dra åt skogen...

Gossen teg. Annesa tittade, och hon blev inte förvånad, då Santus fick se henne och ropade:

— Annesa, hallå, Annesa! Här är den rymda fågeln. Ser du honom? Titta noga på honom; du kan också intyga att det är han?

— Var har du varit hela den här tiden? frågade Annesa, då männen kommo närmare.

Gossen såg på henne med sina elaka blå ögon, men svarade icke.

— Vi ha mött don Paulu, sade herden. Han kommer inte hem i kväll, vänta honom inte.

Annesa, som tagit conchan på huvudet igen, skalv i hela kroppen, och för att dölja sin upprörda stämning lät hon männen gå förbi. Men hon tyckte att Santus vände sig om och sedan stannade för att vänta på henne.

— Han har något att säga mig, tänkte hon och gick fram till honom.

De andra gingo några steg före.

— Var träffade du don Paulu? frågade hon och såg rätt framför sig, bort till de första husen i byn.

— I backen nedanför Magudas; han var på väg dit. Ja, han gav mig en biljett till dig... kanske för att du skall lämna den till don Simone, tillade herden, som var en snäll människa, men litet spjuveraktig. Men han sa till mig att inte lämna den till någon annan än dig. Här är den.

Han räckte henne biljetten, som han skickligt smusslat ur sin väska.

Annesa kramade om papperet i sin hand; ett eldkol skulle ej ha kunnat få henne att rycka till häftigare. Det gick några sekunder; herden talade, men hon hörde ej på honom. Hon hörde endast åskmullret som närmade sig, och hon tyckte att det inte var ett papper som hon kramade i handen, utan ett klappande hjärta, en själ som våndades och jämrade sig. Vad hade hänt? Paulu hade aldrig skrivit till henne. Varför skrev han nu? Goda eller dåliga nyheter? Hon tvekade endast ett ögonblick: nyheten måste vara sorglig. Hon var rädd för att få veta den för snart.

En flicka, som satt gränsle över en liten vit häst, slöt sig till gruppen, och då hon kände igen Santus' son uppgav hon utrop av glad överraskning.

— Se där, ja, det är han! Å, vad jag är glad! Nej, det är inte tänkbart att en av Baruneis invånare skulle ha mördat sin son; då hade vårt Barunei blivit omtalat och illa beryktat till och med i de vandrande sångarnas visor.

— Tig, Anna Pica! ropade Santus. Du har då en tunga som en kniv.

Annesa stannade mekaniskt, liksom de andra, men hon hörde endast åskmullret och kände det olycksbådande papperet i sin hand; för henne existerade ingenting annat.

De andra satte sig i rörelse och gingo genom byn; hon följde efter och var nu mitt i folkmassan som småningom samlat sig omkring herden och småleende hörde på honom. Plötsligt kom en blixt, ett starkt åskdunder och några regndroppar människorna att skingras åt alla håll; hon var nästan ensam i gränden, som ledde till hennes välgörares hus, och hon började springa.

Det var nästan mörkt. Donna Rachele, som hoppats att Annesa snart skulle komma tillbaka från källan, hade gått till kyrkan med Rosa. I det öde huset hördes endast jämmern från den sjuke, som i dag var mera dyster och orolig än vanligt. Blixtarnas metalliska sken upplyste då och då det mörka rummet och den tysta gången.

Annesa satte ifrån sig vattenconchan, alltjämt kramande biljetten i handen; sedan gick hon ut på gården och läste budskapet med svårighet: »Kom ihåg vad jag sade dig innan jag reste»... En förfärlig blixt och ett fruktansvärt dunder fyllde hela rymden med skräck; hon trodde att åskan slagit ner på henne, i huvudet, och hon jämrade sig liksom gubben.

— Han har inte fått några pengar. Han tar livet av sig. Den här gången... den här gången blir det

av. Om två, tre dagar, då det inte längre finns något hopp, dör han. Så är det...

Ett nytt förfärligt dån, en blå blixt och ännu ett dunder fyllde gården med ljus och fasa; regnet öste ner. Hon gick in i köket och lutade pannan mot den stängda dörren; hon tänkte på att om Paulu var ute nu, blev han genomvåt. En stund oroade denna tanke henne mera än biljetten; hela hennes kropp skälvde nervöst; hon tyckte sig känna regnet rinna utför hennes rygg och ända ner till fötterna.

Hon kunde icke ropa, hon kunde icke gråta; en hysterisk knut förseglade hennes strupe. Ute tilltog ovädrets raseri, regnet piskade dörren, och åskskrällarna dånade med fientligt raseri. Hon stod med huvudet mot dörren och tänkte sig Paulu vilsekommen i den hemska, stormiga kvällen, föremål för ovädrets blinda vrede, och hon tyckte att naturen nu förenat sig med ödet och människorna om att rasa mot den arme mannen. Inne, ute, i och omkring huset, ute på fälten och i rymden hade en här av fientliga makter ett grymt nöje av att förfölja en enda varelse, en svag och olycklig människa. Ingen hjälpte honom, ingen försvarade honom, inte ens hans mor, som ej oroade sig över honom och som smålog emedan de fattiga sutto vid hennes bord, medan hennes son, fattigare och eländigare än den uslaste tiggare, irrade från by till by och sökte hjälp.

— Ingen, ingen! suckade Annesa och gned pannan mot dörren som fåret gnider sig mot ekens stam. Ingen, ingen! Endast pigan tänker på dig, Paulu Decherchi, olycklige gosse. Men vad förmår en tjä-

narinna mot alla mänskliga varelsers härskarinna, ödet?

— Annesa, din satan! skrek zio Zua, som ropat förgäves i en kvart. Förbannade Annesa, tänd ljus!

Hon gick in i rummet, men tände icke ljus. En grumlig skymningsdager trängde in genom fönstret, men dess gråa ljusbälte räckte ej ens fram till zio Zuas säng. Då och då upplystes rummet av blixtar; då var det som om gubbens gestalt dykt ut ur mörkret och sedan åter sjönk tillbaka i ett hav av hemlighetsfulla skuggor.

Annesa betraktade länge den sjuke liksom hallucinerad; hon tyckte att han redan var död, men ändå tjöt och förbannade. Från detta ögonblick behärskades hon av en tvångsidé: att gå fram till gubben och strypa honom, äntligen få honom tyst, stöta ner honom för alltid i den avgrund av mörker varur han då och då dök upp och tjöt.

Hon stod orörlig vid köksdörren, sträckte på armarna och knöt händerna; ett kvidande läte trängde över hennes läppar. Då trodde gubben att hon var rädd för åskan och sänkte rösten.

— Annesa, bad han, men så tänd då på ljus! Ser du att du också är rädd! Ser du nu så de ha lämnat mig ensam... vem vet var de äro? Även Rosa är ute... alla bli genomvåta...

Hon gick ut i köket och tände ljus; hon påminde sig att Paulu hade tagit med sig regnkappa, och tanken på att han kunde skydda sig med den lugnade henne. Hon drog en suck av lättnad liksom barnen, då de höra att den av ett oväder överraskade sago-

hjälten har träffat på en stuga i skogen. Och hon gick in i gubbens rum med ljuset.

*

Ovädret rasade till långt in på kvällen; sedan klarnade himlen plötsligt, de sista molnen liksom klövos av den sista blixten, öppnade sig, splittrades och sjönko ner bakom bergen. Den stora, melankoliska månen steg upp över skogen och tog makten, ensam i den oväntade tystnaden och i den fuktiga nattens dysterhet.

Donna Rachele, flickan och de båda gubbarna, som hade stannat kvar i kyrkan tills regnet började avtaga, kommo hem, åto och gingo till sängs.

Annesa blev ensam i köket, där hon hade tänt upp eld emedan ösregnet hade översvämmat skjulet. Hon tyckte att det var vinter. Skenet från elden lyste på de bruna väggarna, dallrade på det fuktiga golvet, där don Simones och zio Cosimus smutsiga skodon lämnat märken efter sig. Hon ryste av köld och gäspade nervöst.

Sedan hon gjort i ordning i köket gick hon in i kammaren igen och tände nattlampan, som hon ställde på golvet i hörnet bredvid dörren. Och zio Zua, som sov men flämtade oroligare än vanligt, tycktes åter sjunka ner i mörker. Annesa gick flera gånger på tå fram till sängen, bredde ut täcket på soffan, men lade sig icke. Hon tyckte att hon ännu hade något att göra. Vad? Vad? Det visste hon icke, det mindes hon icke, eller rättare sagt, hon för-

sökte komma ifrån den vidunderliga tanke som nu en stund dånat i hennes huvud som ett åskmuller.

Hon gick ut och satte sig vid spisen, lutade sig fram mot elden och läste om Paulus biljett; sedan brände hon upp den. Hon satt orörlig en lång stund med armbågarna stödda mot knäna och ansiktet i händerna och fixerade glöden, där papperet, svartnat och hoprullat som ett torrt löv, långsamt förvandlades till aska.

På samma sätt förtärdes någonting inom henne. Samvetet och förnuftet övergåvo henne, en slöja sänkte sig över henne, skilde henne från verkligheten, från livet, och omgav henne med mörker och skräck. Hon mindes sedan aldrig hur länge hon suttit så, hopsjunken, i ett halvt medvetslöst tillstånd. Hon drömde och ansträngde sig att vakna, men förhäxningen var henne övermäktig. Ett ögonblick reste hon sig och gick till kammardörren; gubben sov; omkring bordet sutto ännu de sex fattiga, de åto icke, talade icke, men de betraktade henne med dystra blickar. Särskilt den blinde Niculinu stirrade på henne med sina stora vitaktiga ögon med de tunga blåvita ögonlocken.

Hon återtog sin plats och tillslöt ögonen, men hon såg alltjämt för sig den stackars blindes mjölkvita ögon och svullna ögonlock. Under eftermiddagens lopp hade hon tänkt ett par, tre gånger på Niculinu. Mindre lycklig än han, som sade att han mindes ljuset och färgerna som en avlägsen dröm i barndomen, kom hon ej ihåg något från sina första år; ingen

röst steg upp till henne ur hennes härkomsts mörka djup, intet ansikte skymtade i hennes förflutna.

— Jag har varken far eller mor eller anförvanter, tänkte hon i sin yrsel. Mina välgörare ha varit mina fiender. Ingen skall gråta över mig. Jag har bara honom, liksom han bara har mig. Vi äro två blinda, som stödja varandra turvis, men han är starkare än jag, och om jag faller, faller inte han...

Hon tyckte att Paulu och hon verkligen voro blinda; hon hade vita ögon och tunga ögonlock liksom Niculinu, och framför sig såg hon endast en rödglödande mur, vars hetta förbrände henne. Hemlighetsfulla ljud susade i hennes öron, hon tyckte sig ännu höra regnet smattra mot dörren och åskan fylla natten med ett fasansfullt dån; ovädret belägrade huset, ville ta det med storm som ett rövarband och skövla och förstöra allt.

Sedan gled en skepnad ut ur gubbens rum, smög sig utmed väggen och satte sig vid spisen. Annesa kunde ej vända sig, men kände spöket vid sin sida; först tyckte hon att det var den blinde, men plötsligt kände hon sin hand vidröras av en hård och varm hand, Gantines, tyckte hon. Handen gled upp till hennes ansikte och smekte det, tog henne om hakan, kramade hennes strupe. Framför henne reste sig en gul skepnad med brinnande ögon och grått, fuktigt skägg, vari en svart och förvriden mun gapade. Det var zio Zua. Han ströp henne.

Hon vaknade full av skräck och satt länge orörlig, överväldigad av en obeskrivlig förskräckelse. Slutligen kunde hon resa sig och gick åter för att titta

i dörren. De sex fattiga voro försvunna, gubben sov med ryggen och huvudet på kuddarna och händerna på lakanet. Hans oro hade lugnat sig, han låg så orörlig och stilla som om han varit död. Det enda levande i detta gravlika rum var nattlampans låga, som tycktes med flit ha gömt sig bakom dörren.

Annesa gick in, närmade sig sängen och betraktade gubben. Ett ögonblick... en kraftansträngning... litet mod, och allt var över...

Men kraften och modet sveko henne; hon frös, började skälva, och fingrarna drogos samman. Nej, hon kunde inte, kunde inte. Ett ögonblick flögo tusen tankar genom hennes huvud, ur djupet av hennes medvetande höjde sig tusen glömda röster, en flamma glimmade till i hennes döda själ, likt lamplågan som lyste i det stora, dystra rummet.

— Du skall icke dräpa. Du skall icke göra andra vad du icke vill att de skola göra dig.

Hon återvände till köket, öppnade dörren och gick ut på gården. Då varseblev hon till sin förvåning att ovädret hade upphört; månen steg klart upp på den kristallblåa himlen; fönsterrutorna, gårdens stenläggning och tegelpannorna på skjulet hade silvervita reflexer. Och i den djupa tystnaden hördes varken cikadornas gnisslande eller drillarna från näktergalen, som varje natt sjöng liksom i sömnen i träden längst bort i trädgården.

Ovädrets raseri hade till och med tystat de döda tingens röst. Det var som om invånarna i byn, där den låg mörk och våt i månskenet, alla hade försvunnit liksom deras sagolika grannar i den förstörda

byn. Men denna tystnad, denna alltings död lugnade ej Annesa, utan hetsade upp henne ännu mera. Den yttre världen med sina varningar och faror existerade ej längre för henne, och i hennes inre värld var allt åter mörkt. Den fixa idén grep henne ånyo, försänkte henne nästan i ett tillstånd av feberaktig omedvetenhet, men hon kämpade ännu emot den blinda impuls som drev henne. Hon steg in i rummet igen och gick sedan ånyo ut på gården, kom och gick som en spole, vävde en ohygglig väv, ett nät vari hon instinktivt kände att hon skulle fastna på det förfärligaste sätt.

Småningom blev självbevarelseinstinkten starkare än hennes mani att offra sig och tycktes ett ögonblick rädda henne. Hon stängde dörren, släckte ljuset, satte sig på soffkanten och lutade sig ner för att ta av sig skorna. Men gubben suckade och rörde sig, och hon satt ett ögonblick framåtlutad och lyssnade; men då han lugnade sig reste hon sig långsamt. Det var bäst att inte kläda av sig; kvävningsanfallen, som plågat gubben de sista nätterna, kunde börja igen när som helst. Eftersom hon måste stiga upp för att hjälpa honom, var det bäst att lägga sig påklädd.

Hon lade sig alltså och drog upp täcket till ansiktet. En köldrysning kom henne att skälva från topp till tå; den förfärliga sanningen dök åter upp i hennes minne och kramade hennes hjärta med sitt järngrepp.

Hon lade sig påklädd, inte för att vara beredd att hjälpa gubben, utan för att hjälpa döden, om anfallet upprepades. En liten ansträngning, en hand

över den sjukes mun, medikamentsflaskan omkullslagen på nattduksbordet, och allt skulle vara slut, ingen skulle få veta att döden haft en modig hjälperska...

Hon kände sitt hjärta slå krampaktigt, försökte åter slå ifrån sig den djävulska frestelsen, som väntade ändå. Och hennes väntan liknade lönnmördarens väntan i busksnåret; ovisshet, skräck, hopp, alla människans lömska frestelser skälvde i hennes hjärtas ångestfulla hetsjakt.

Hon såg för sig gubbens ansikte sådant hon hade sett det föregående natt, under anfallet; han tycktes vara döende, spärrade upp ögonen och munnen, kippande efter andan.

— Det är kanske tillräckligt att jag inte hjälper honom att sätta sig upp, då dör han, då måste han dö, tänkte hon i grym skadeglädje. Jag behöver bara låta bli att ge honom den stillande dekokten. Han måste dö i natt, annars dör d e n a n d r e. Paulu måste få veta i morgon att gubben är död. Det är hög tid, hög tid!

Hennes begär var så starkt att det föreföll henne omöjligt att inte tillfredsställa det. Efter gubben skulle dö, måste han dö genast. Om tjugu, tio, två dagar hade det varit för sent. Underrättelsen om hans död måste träffa Paulu så fort som möjligt. Antingen eller!

Hon tyckte att den olyckliga familjens öde låg i hennes händer; i sin förvildning sade hon till sig själv att hon skulle begå ett svårare brott än det hon tänkte på, om hon ej lyckades hindra Paulus

död, hennes välgörares fullständiga undergång. Antingen, eller; antingen den ene eller de andra!

Då och då hördes en trött hästs hovslag ute på gatan, sedan blev tystnaden ännu djupare.

Tiden gick. Trötthet, feber, oro började åter framkalla yrsel hos Annesa; de sex fattiga återtogo sin plats omkring bordet, den blindes vita, allvarliga ögon fixerade den sjuke gubbens säng, Rosas ofantliga huvud började vicka av och an på flickans smala hals, som om det ville slita sig löst; donna Rachele kom gående med en bricka i handen och skrattade så som den yrande ej på åratal sett henne skratta, och denna ovanliga munterhet hos den gamla, som tycktes oförmodat ha blivit tokig, gjorde Annesa utom sig. I sin feberdröm betraktade hon gubben och tänkte:

— Även om anfallet kommer tillbaka, så vad kan jag göra inför alla dessa människor? Alla se på mig, till och med Niculinu ser... ska de inte gå sin väg?

De gingo ej sin väg, emedan ovädret ännu fortfor; blixtarna upplyste rummet med ett sken som av en eldsvåda, åskdundren skakade hela huset, vatten sipprade ner genom taket och föll på Annesas axlar så att hon greps av nervös skräck. Hon väntade fortfarande, och i hennes feberdröm blev hennes väntan någonting hemlighetsfullt, en väntan i fasa och ångest. Vem skulle komma? Vad skulle inträffa? Det kom hon mycket väl ihåg; hon visste att Döden skulle komma och att hon måste hjälpa honom som tjänarinnan hjälper sin herre, men utom denna väntade hon andra ännu hemskare spöken och anade att ännu

fruktansvärdare saker skulle inträffa. Och hennes i det ondas mörker sjunkna själ sargades av en smärta som övergick alla hon hittills känt, större än det förödmjukande i hennes ställning, mäktigare än den inbillning varmed hon hittills alltid svept in sig som i en förklädnad, starkare än hennes medlidande med familjen som varit hennes välgörare, bittrare än hennes skräck för att Paulu skulle dö som självmördare. Det var en namnlös smärta, ångesten hos den skeppsbrutne som sjunker i havets mjuka och hemska famn och minnes livets sorger... sköna och ljuvliga i jämförelse med dödens vidunderliga smärta.

•

Återigen hästtramp på gatan!

Hon ryckte upp sig ur sin dvala, drog täcket från ansiktet och lyssnade. Gud, Gud, var det möjligt? Hästtrampet lät energiskt och lugnt, det nalkades, det lät som hovslagen av Paulus häst.

Hon kastade sig ner från soffan, släpade täcket efter sig och rusade till dörren som en galning; men hästen gick förbi. Gubben spratt upp ur sömnen, varseblev täcket som låg på golvet mitt i rummet, såg Annesa påklädd och blev förskräckt.

— Annesa! ropade han med dämpad röst; sedan skrek han: Annesa? Anna, vad är det?

Detta rop återkallade henne till verkligheten; hon mindes plötsligt allt och förstod att hon måste ursäkta sig hos gubben.

— Jag trodde att det var don Paulu, sade hon med

hes, sömnig röst. Jag trodde att han skulle komma hem, därför har jag inte klätt av mig. Vill ni något?

Hon gick fram till sängen och greps åter av frestelsen, ångesten, skräcken, men hon tyckte att gubben i mörkret anade hennes tankar och förskräckt var på sin vakt.

— Ge mig litet vatten.

Hon tog glaset, som stod på en stol, och räckte honom det; hennes hand darrade.

— Jag drömde. Jag tyckte att de hade tagit ifrån mig medaljen, men här är den, sade zio Zua med sin darrande och flämtande röst, i det han sökte och drog fram medaljen.

— Just det, ja! Nu ta de ifrån er också det där skräpet, svarade Annesa föraktfullt. Nu komma rövarna och ta det ifrån er.

Gubben lyfte upp huvudet.

— Tänk på vad du säger, flicka! Om de också inte ta min medalj, ska de ta ditt husbondfolks lunor!

— Jag har inget husbondfolk. Sov ni, det gör ni bäst i. Inte ens om natten låter ni folk vara i fred...

— Har du inget husbondfolk? Nej, det är sant, i morgon ska ni vara tjänare allesammans, sade gubben allt retligare. Jaha, tjänare! Även din vackre landstrykare skall, om han vill leva, gå med spade och hacka på axeln...

Det var varken den första eller den tusende gången som han, nu för övrigt retad, slungat henne »husbondfolkets» fattigdom i ansiktet. Bägge visste hur de bäst skulle såra varandra och drogo ej i betänkande att göra det.

Instinktivt drog hon sig från sängen, åter gripen av en krampaktig frossa; hon tog upp täcket, satte sig på soffan och gäspade. Gubben fortfor att mumla:

— Jaså, jag låter er inte ens vara i fred om nätterna? Måtte fan ta er, ska ni nu förebrå mig det också? Vem ropade på dig, din huggorm? Det var du som väckte mig, och det vore bättre att du klädde av dig och ginge och lade dig. Din landstrykare kommer inte hem, var säker på det, han kommer inte hem. Det är onödigt att du väntar på honom, min sköna; nu tänker han inte på dig.

Hon upphörde att gäspa och darra.

— Vad? Vad? Vad säger ni?

— Ingenting. Jag sade att de kunna ta ifrån mig medaljen, också medaljen... men inte ögonen... inte öronen...

— Fortsätt! sade hon hotande.

— Nej, jag har slutat. Gå och lägg dig, säger jag, och bli inte arg på mig, om din landstrykare inte kommer tillbaka. Jag har ju sagt att han inte tänker på dig... i natt.

Det var för mycket. En slöja täckte Annesäs ögon; omedvetet reste hon sig, släpade täcket efter sig, som hon åter släppte mitt i rummet, rusade bort till gubben, kastade sig över honom och kramade honom om strupen med händerna. Ett slags rossling trängde ut ur hans gapande mun; allt var mörker och dån omkring henne, men gubben hade styrka att befria strupen från händerna, som ville strypa honom, och började ropa:

— Hjälp! Hjälp!

Hon ville endast göra honom illa, men hon sade med hög röst:

— Om ni inte tiger, stryper jag er verkligen! Försök bara att skrika! Försök bara!

Han blev rädd för hotelsen och vågade ej längre skrika, men i en instinktlik drift att försvara sig höll han händerna för halsen, böjde huvudet, böjde axlarna och darrade i hela kroppen, överväldigad av barnslig skräck. Hans skägg vidrörde täcket, varunder hans gamla lemmar sprattlade krampaktigt.

Den olyckliga varelsen såg ingenting, förstod endast att gubben var rädd för henne, och även hon var nu rädd för honom.

— I morgon skvallrar han på mig, tänkte hon och stirrade på honom med ögon, där det ej längre fanns något mänskligt. Jag är förlorad. Han skvallrar på mig, och jag måste bort härifrån, och då är allt slut. Att jag är förlorad gör ingenting, tänkte hon sedan förtvivlat. Men inte de andra, inte de andra.

En skoningslös hammare bultade på hennes tinningar liksom på en dörr som man måste spränga.

— Antingen han eller de andra. Antingen han eller de andra.

Men hon kunde inte, kunde inte. Hennes händer vägrade att utföra det fruktansvärda. Hon försökte blidka gubben; hon lutade sig över honom, talade osammanhängande ord till honom, men hennes röst var hes och hotande och tycktes komma långt ifrån, från en mörk värld befolkad av vidunderliga varelser, av demoner, av djur som talade.

Gubben, som vikit ihop sig, liksom över livets gräns, och redan var delaktig av evighetens hemligheter, kände kanske att detta ej längre var en mänsklig röst, han hörde den kanske ej ens och lyssnade endast till sin egen skräck. Hur mycket Annesa än talade, rörde han sig icke, satt alltjämt med händerna för halsen och ansiktet mot täcket.

Hon blev trött, reste sig och gick åter för att ta upp täcket. Ett tjut genljöd genom rummet:

— Hjälp! Hjälp!

Då förlorade hon den sista gnistan av förstånd. Med ett språng var hon över gubben, kastade täcket över hans huvud och tryckte ner honom med hela sin kroppstyngd.

Ett dovt och avlägset skrik, förtvivlade sprattlingar under täcket, sedan avtog kvidandet långsamt, tycktes komma från ett mörkt fjärran, ur djupet av en avgrund, och under sitt krampaktigt flämtande bröst och mellan sina spända armar kände Annesa endast en ryckning, en svag rörelse och sedan ingenting...

Hur lång tid hade gått? Hon tyckte att det knappt gått två, tre minuter, och hon förvånade sig över att offret inte gjorde motstånd. Misstänkande att gubben hycklade, pressade hon hans ansikte med händerna och tryckte hans huvud mot kudden.

Några minuter gingo. Hon återfick småningom den smula feberaktiga medvetande som hållit henne uppe ända till brottets ögonblick, och nu förstod hon vad hon gjorde och blev rädd för att bli ertappad. Någon kunde ha hört offrets skrik; i vilket ögonblick som helst kunde zio Cosimo eller don

Simone eller donna Rachele stå i dörren och fråga henne vad som stod på.

Hon lyssnade och tittade då och då förfärad åt dörren till. Men nu rådde dödens tystnad i rummet; varenda sak stod orörlig i skumrasket, och endast nattlampan fortfor att brinna och spionera i sitt hörn, likt ett vittne som vill se utan att ses. Plötsligt greps hon av en hemlighetsfull skräck; hon tyckte att de i skymning insvepta föremålen omkring henne voro rädda för henne, fastän det i stället var hon som var rädd för dem; om det i detta ögonblick knakat i en möbel skulle hon ha skrikit och tagit till flykten.

Slutligen rörde hon sig; hon stod några ögonblick kapprak framför offret utan att våga avtäcka honom; sedan hörde hon ett buller, som tycktes komma från rummen ovanpå, och sprang och låste dörren. Men hon öppnade den genast igen och gick ut i gången.

Vad skulle hon göra? Ett ögonblick tänkte hon på att hon borde ropa, begära hjälp, säga att gubben höll på att dö. Hon gick uppför den första trappan till donna Racheles dörr, men då hon ämnade knacka kom hon ihåg att hon låtit täcket ligga kvar på offret, och ånyo vaknade hennes tvivel om att gubben var död.

Hon gick ner igen, men en ny sjuklig känsla hindrade henne från att ta bort täcket; hon var rädd för att se offrets ansikte. Men någonting måste hon göra; ropa, förställa sig, säga att gubben dött efter ett anfall.

— Min Gud, min Gud, mumlade hon och slätade två gånger till sitt hår med bägge händerna.

Hon gick och satte sig på soffan. Hennes hjärtklappning var över. Men hon kände sig trött, så trött att hon tyckte hon aldrig mera kunde resa sig och gå. Hon skulle ha velat lägga sig och sova, eftersom allt var slut, och hon nu inte hade annat att göra än att sova, sova djupt.

— Jag skall säga att han har dött medan jag sov. Varför skulle jag väcka dem nu? Det blir dags nog sedan...

Hon lutade huvudet bakåt och tillslöt ögonen. Men plötsligt såg hon gubbens ansikte snurra runt framför sig. Och nu hördes i nattens tystnad steg på gatans fuktiga stenar. Hon greps av ny skräck, och hon tyckte sig känna igen Paulus steg.

Stegen närmade sig. Hon sprang upp, tog ljuset, lutade sig över nattlampan och lyssnade i tilltagande skräck. Det kunde ej vara Paulu; han skulle under alla omständigheter ha kommit hem ridande. Men de litet släpiga stegen tycktes vara hans...

Nattlampans låga höjde sig, dess sken blandade sig med ljusets, tycktes viska till det en hemlighet, sjönk sedan ihop, blev stilla och skygg. Och det nya ljusskenet spred sig gulaktigt och dystert, genomsökte varje vrå i det hemska rummet, belyste den orörliga högen på sängen. Även Annesas själ tycktes klarna; hon förstod vad hon hade gjort och blev rädd för sig själv.

— Jag har mördat en människa, jag, Annesa, jag har mördat! Min Gud, vad har jag gjort?

Allteftersom stegen närmade sig kände hon sin rädsla växa; rädsla för att den ännu ej döde gubben skulle röra sig och dyka upp ur det gulaktiga täcket som ur en jordhög, rädsla att närma sig sängen, rädsla för de annalkande stegen, rädsla att röra sig, rädsla att stå stilla så nära nattlampans låga, som tycktes betrakta henne som ett levande öga.

Nu upphörde stegen; någon knackade på porten. Icke ett ögonblick tvekade hon. Den som knackade var Paulu.

VI.

Hon gick ut i portgången, men öppnade ej genast.

— Öppna, Annesa, det är jag, sade Paulu och knackade åter på porten.

Hon måste besluta sig, även av fruktan att donna Rachele eller zio Cosimo Damianu kunde stiga upp och öppna. Hon stängde dörren, men blev sedan rädd att Paulu skulle vilja gå igenom rummet för att komma ut i köket, gick in igen, närmade sig sängen och lyfte upp täcket.

Gubben låg med huvudet på kuddarna och med knutna händer; ögonen voro öppna, munnen gapade; hans ansikte var blårött och tycktes skratta sarkastiskt.

Annesa med sin fixa idé att hennes offer ännu andades blev häpen över detta blåröda ansikte, denna öppna mun som blottade fyra svarta, maskätna tänder, dessa ögon som speglade lågan av ljuset som hon höll i handen och föreföllo levande, gäckande, skrattlystna...

Paulu knackade ännu en gång.

Hon bredde ut täcket över sängen, betäckte gub-

ben ända upp till halsen, gick sedan ut, satte ljuset på trappan och öppnade.

— Annesa, vad har du för dig? frågade Paulu.

— Jag klädde mig. A, är det du, Paulu? Var är hästen?

Han steg in, insvept i den långa våta regnkappan, med en liten väska i handen; han var blek, men smålog, och hans ögon blixtrade, livade av en barnslig glädje. Annesa, som tänkt sig att han kämpade med döden, erfor en dödlig ångest då hon såg honom så ovanligt glad.

Han sade på skämt:

— Hästen har jag sålt. Sedan tillade han allvarligt: Hörde du mig inte rida förbi för en stund sedan? Jag tänkte att skjulet stod under vatten efter regnet, och jag lämnade av hästen hos zio Castigu för att han skall släppa den i vall i morgon.

Det var ej första gången detta inträffade, men hon blev förvånad som över något högst ovanligt. Paulu tog av sig kappan, hon skyndade sig att ta emot den, och då hon kände hur tung och våt den var, påminde hon sig sin oro under åskvädret.

— Mitt hjärta sade mig att du var ute på färdvägar, sade hon dämpat, ty hon tyckte att gubben ännu hörde henne. Men vi väntade dig inte. Ja, jag fick biljetten. Så förskräckt jag blev. Jag har haft feber.

— Jag ser att du darrar, sade Paulu. Men vet du, jag har fått pengar. Vänta mig ett ögonblick. Jag går dit upp, men kommer genast tillbaka.

Hon tog hastigt ett steg emot honom och betrak-

tade honom med uppspärrade ögon. Han omfamnade henne, tryckte henne intill sig, kysste henne och sade:

— Ja, det lyckades, det lyckades. Vänta på mig.

Han släppte henne, tog ljuset och gick upp i övervåningen. Hon kände inte omfamningen, hon kände inte kyssen, hon förstod bara två saker, förfärliga, förfärliga... Han hade fått pengar, han hade ridit förbi innan hon begick brottet, och han hade inte knackat på porten. Hon satte sig på trappan i mörkret med den tunga och våta kappan i knät och tyckte att en ofantlig tyngd pressade ner henne. Han hade ridit förbi och inte underrättat henne; han var räddad, och hon var förlorad.

Men i detta ögonblick av den djupaste förtvivlan kände hon att en hemlighetsfull ödesmakt hade drivit henne, och hon uppreste sig instinktivt mot smärtan, samvetskvalen, rädslan, allt det förfärliga som omsvepte och kvävde henne, som täcket hade kvävt gubben. Hon reste sig, lät kappan falla, gick över portgången och öppnade dörren som ledde till trädgården. Hon såg månskimret på himlen, silvervitt över den svarta skogen, och drog andan.

— Jag har gjort allt för honom, tänkte hon och knäppte krampaktigt ihop händerna. Jag var blind, jag varken såg eller hörde. Och han red förbi och underrättade mig inte! Han skrev till mig att han ville dö, men i stället hoppades han ännu. Han har bedragit mig... han har bedragit mig...

Paulu överraskade henne i den öppna dörren och trodde att hon hade öppnat den för att gå ut i träd-

gården med honom, som de brukade. Han tog henne alltså om livet och drog henne med sig. Marken var fuktig, natten sval; vattnet i diket längst bort i trädgården, som stigit på grund av regnet, blänkte i månskenet med gula reflexer; från skogen kom en doft av gräs och fuktig jord. Annesa märkte ingenting, men Paulu var, trots sin trötthet efter resan, feberaktigt upplivad, tog intryck av nattens härlighet och ville meddela sin glädje till älskarinnan. Det föreföll honom rättvist, ty han hade att gottgöra en oförrätt mot henne. De gingo ej till trädgruppen, där det var för fuktigt i natt, utan ströko utmed huset och stannade nära grinden till gården.

— Du blev väl förskräckt? sade han och höll henne alltjämt tryckt intill sig. Jag ångrade mig så för den där biljetten; jag var förtvivlad. Nu skall jag berätta dig allt. Blev du verkligen förskräckt?

Annesa svarade icke; hon tycktes vara förargad.

— Nåja, förlåt mig. Var glad nu och hör på vad som har hänt mig...

— Det är bäst att stänga porten och gå omkring och öppna här; det är bättre att vi hålla oss på gården. Det är sent, mycket sent, mumlade hon och försökte göra sig lös från honom.

— Vänta litet, Annesa. Du har inte givit mig någon kyss ännu.

Han kysste henne eldigare än vanligt; han tycktes ha varit utsatt för någon fara, varit rädd att aldrig mera få återse henne, och då han nu återsåg henne kände han att han älskade henne mera än han hade trott.

Hon ryckte till och darrade, men icke med anledning av hans kyssar; hon såg alltjämt framför sig gubbens blåröda ansikte och hemska småleende, och hon både fruktade och hoppades att han skulle vakna till liv igen.

— Kanske om vi tillkalla läkare... tänkte hon.

— Vad går åt dig, Annesa? Har du verkligen feber? fortfor Paulu. Ja, gå nu genast och lägg dig, jag ville bara tala om för dig vad som hände mig sedan jag hade skrivit biljetten. Jag begav mig till don Peus by; han hade gjort mig bekant med en korpralänka, en viss Zana, som lånar ut pengar mot ränta. Den första gången sade hon nej till mig; driven av förtvivlan återvände jag till den där änkan och sade henne...

Han ljög och kände att han ljög illa, men Annesa märkte det icke. Den historia han berättade intresserade henne till en viss punkt, sedan gingo andra tankar genom hennes huvud. Men hon fick ett visst förakt för änkan, som enligt vad Paulu sade hade låtit beveka sig och utan vidare lånat honom sexhundra scudi mot tio procents ränta.

— Är hon ung eller gammal?

— Det är svårt att veta. Hon förefaller ung, men om man ser närmare på henne... nåja, rättade sig Paulu, det där är likgiltigt; huvudsaken är...

— Släpp mig, jag skall gå och stänga, bad Annesa förskräckt. Jag tyckte jag hörde buller. Donna Rachele kan ha vaknat. Du har talat så högt...

— Alla sova, var lugn...

— Låt mig gå, Paulu. Jag är rädd. Om de träffa

på oss på gården, gör det ingenting; vi ska låtsas hämta bränsle för att tända upp eld och torka din kappa. Men här... det är sent...

Han lät henne gå; hon sprang, lätt och tyst, gick in och stängde. Paulu hade lämnat kvar ljuset i portgången; hon tog det, gick in i rummet på tå och närmade sig sängen, dragen av en hemlighetsfull magnetism.

Gubben låg fortfarande orörlig och blåblek under täcket. Och han skrattade ännu sitt ohyggliga skratt med huvudet på kudden och de fyra svarta tänderna i den gapande munnen. Hon betraktade honom, och hon tyckte det inte kunde vara möjligt att han var död; hon skulle ha velat rista honom, ropa på honom, men hon var rädd. Alltjämt på tå gick hon ut i köket, öppnade dörrarna och kom ut till Paulu, som frågade dämpat:

— Har han vaknat?

— Nej, nej, svarade hon, han sover; han vaknade inte ens då du knackade. Han har haft ett kvävningsanfall, sedan somnade han. Han ser ut som om han vore död. Jag är rädd...

— Ack, om han vore det! sade han likgiltigt. Nu behöva vi honom inte för resten... det vill säga, det vore bra om han dog, då skulle jag inte stå i skuld till en sådan kvinna som korpralänkan... för övrigt...

Hon skulle ha velat be honom gå efter läkaren, men hon var rädd att den förfärliga sanningen skulle upptäckas. Även Paulu bytte hastigt om samtalsämne; båda hade något att dölja, och upptagna av detta

lade de ej märke till den ömsesidiga lögnen. Men hon förstod att hon måste visa sig gladare och förställa sig bättre.

— Jag är glad åt att du lyckades, sade hon med darrande röst. Nu skall du inte ge dig ut så snart igen, hoppas jag. Din biljett skrämde mig så förfärligt, jag trodde att du ville dö...

— Låt oss inte tala längre om det! Jag är här och jag hoppas verkligen slippa ge mig snart ut igen. Jag tänkte på dig, Annesa, hela tiden. Jag tänkte: nu kunna vi andas ut litet, jag kan arbeta, jag kan... Ja, jag ämnar ta mig till något; det är tid att tänka på min utkomst. Don Peu föreslog mig en affär; han äger en gruva i Lulabergen och vill bearbeta den; jag frågade honom på skämt om han ville anställa mig som uppsyningsman och restauratör för arbetarna. Jag sade att jag ville bort en tid från den här trakten, där allting är mig förhatligt. Han samtyckte...

— Du restauratör, du? sade Annesa sorgset.

— Ja, vad är det för ont i det? Det är ingen skam att arbeta, Annesa. Och för resten skulle det knappt vara något arbete. För tusen lire skulle jag kunna bygga restaurangen, det vill säga ett slags trattoria, där gruvarbetarna kunde få frukost och vad de behövde. Ser du, jag skulle förtjäna hundra procent. Ja, ja, det är fördelaktigt, jag har tänkt ut det noga. Jag är mera glad över detta än över att jag kunde skaffa pengarna. Vem vet, Annesa, kanske ödet har tröttnat på att förfölja oss. Men säg ingenting, inte ens till mamma. Först måste jag klarera våra affärer.

Å, vad jag är belåten, sade han ivrigt, också för den där förbannade gubbens skull. Nu skall jag visa honom att vi inte behöva honom längre, och om han fortfar att plåga oss kör jag honom ur huset. Nej, vi behöva honom inte längre. Men du darrar, Annesa; drick någonting! Har du försökt att dricka litet kaffe? Ja, jag vill också ha något; jag är litet frusen.

— Vill du äta? Här finns något... i dag ha vi haft fattigmiddag.

— Nej, inte äta, men dricka. Jag går ner i källaren, sedan kommer jag tillbaka. Jag skulle också vilja tala med min mor och tala om att jag har fått pengar. Men det kan jag vänta med till i morgon.

— Du ämnar väl inte gå in i kammaren? frågade hon förskräckt.

— Nåja, vad gör det, om han vaknar? Kan jag inte göra vad jag vill i mitt eget hus? Jag är inte rädd för honom längre.

— Nej, vänta, jag skall ge dig något att dricka här. Gå inte in, väck inte donna Rachele; hon är trött, hon har arbetat så mycket.

Då hon åter ville avlägsna sig, höll Paulu henne kvar.

— Vänta ett ögonblick. Jag ville säga dig något, men nu har jag glömt det. Låt vara, jag vill inte dricka. Jag drack i går kväll, och i dag också... litet...

— Och i morgon, mumlade Annesa, som visste vad Paulus föresatser voro värda, även den att söka anställning och börja arbeta.

— Jaså, du tror mig inte! sade han. Men du skall få se, du skall få se; från och med i morgon skall jag bli en annan människa.

— I morgon, tänkte hon. Vad skall inträffa i morgon?

Paulu kände att hon skalv, och han bad henne gå och lägga sig, men hon envisades.

— Jag skall gå efter något åt dig att dricka, men jag kommer genast tillbaka. Vänta, jag har också något att säga dig.

— Säg det nu. Jag säger ännu en gång, att jag inte vill ha något att dricka. Jaså, du tror inte att jag kan hålla ett löfte? Jag är inget barn längre; de här sista dagarna har jag tänkt på mina omständigheter, och jag har föresatt mig att det skall vara slut med alla dumheter.

— Alltså med mig också...

— Ja, även med dig, sade han i allvarlig ton. Hör på, Annesa, jag ville först tala med min mor, för att fråga henne till råds, men som jag förstår att hon bara kan råda mig till att göra min plikt, vill jag säga dig det. Ja, du har nog förstått mig.

— Jag? Jag förstår inte, mumlade hon och slog upp ögonen, som hon hela tiden hållit sänkta, som om hon överväldigades av sömn.

— Förstår du inte? Jag vill gifta mig med dig, Annesa. Jag tar dig med mig, vi flytta till gruvorna; ingen skall sedan ställa sig emellan oss...

Han sade ej — kanske emedan han ej ens erkände det för sig själv — att det ingick en viss beräkning i hans beslut. Han behövde sällskap för att

uthärda ensamheten i Lulas ödsliga bergstrakt, och han behövde en kvinna till hjälp med det tarvliga värdshusarbetet. Sanningen att säga var det tanken på att gifta sig med Annesa eller helt enkelt ta henne med sig, som styrkte honom i hans föresats att bege sig till gruvan.

I alla händelser väntade han sig att hon skulle bli mycket glad, men hon tycktes ej förstå, eller snarare tycktes hon ej tro på hans ord, och för andra gången erfor hon en underlig, kvävande känsla, en känsla av yrsel, densamma som då hon hörde att Paulu hade ridit förbi utan att ge sig till känna, medan hon höll på att begå brottet. Sedan tyckte han sig på avstånd höra ett hemlighetsfullt, sorgset och gäckande skratt.

— Varför skrattar du? frågade Paulu förvånad. Vad är det att skratta åt? Du tror inte längre på vad jag säger; därför skall jag inte säga något mera, men jag säger ännu en gång, att du nog skall få se om jag är en lögnare eller inte. Vi få talas bättre vid i morgon. Nu går jag också och lägger mig; jag är trött, och det är kallt här, och du har feber. Vi få talas vid i morgon.

Han tog ett steg, men stannade sedan och sade litet ironiskt:

— Eller skulle du inte tycka om att följa med mig till gruvan?

Hon svarade icke, men kastade sig om halsen på honom och brast i gråt, och i hennes gråt skälvde allt det bittraste och smärtsammaste som kan ligga

i en människas gråt, förtvivlan, samvetskval, hat mot ödet som obarmhärtigt roar sig med att plåga oss.

Paulu var van vid att se sin föga muntra väninna gråta; ibland blev även han rörd, ibland blev han ond; nu, då han ej på annat sätt kunde förklara hennes upprörda tillstånd, tillskrev han det den glädje, det hopp, den kärlek hon måste känna i detta ögonblick. Men då han var glad, tyckte han om glada människor.

— Sluta då, Annesa, sade han. Du vet att jag inte tycker om att se dig gråta. Vi ha gråtit tillräckligt; nu är det tid att sluta. Seså, säg nu någonting innan vi skiljas åt, för du har då sannerligen inte öppnat munnen till annat än obehagligheter. Men då du vill kan du tala riktigt vackert; säg mig nu ett gott ord, så ska vi gå och sova sedan. I dag har det varit en bra lång och tröttsam dag, men nu är allt över. Varför gråter du, flicka? Tro mig, nu är allt över, och det blir en lugn tid för alla.

Hon grät med ansiktet gömt vid hans bröst. Hon skulle ha velat dö så, lösas upp i tårar, somna in för alltid. En dödlig trötthet låg tung över hennes axlar och tryckte ner hennes huvud; varje ord från Paulu gjorde henne upprörd, det var på samma gång ljuvt och plågsamt.

Han fortfor att tala, upprepade alltjämt samma sak; sedan försökte han göra sig lös från henne, men lyckades icke.

Hon var förfärligt rädd för att han skulle upptäcka brottet, då han gick genom rummet, och hon var också rädd för att bli ensam, fastän hon var så sömnig. Liksom alla febersjuka eller personer som äro

omgivna av stora faror ville hon ej sova; tusen fantastiska syner döko redan nu upp i fjärran, allt omkring henne blev alltmera mörkt och skrämmande.

Paulu, som var trött och ville dra sig tillbaka, drog henne med sig till köksdörren, men då hon fick se ljuset, som stod på golvet nära spisen, började hon åter darra och hacka tänderna och slöt sig närmare intill honom.

— Kväv mig inte, viskade han skämtsamt till henne.

Hon släppte honom plötsligt och stelnade till, men för att han ej skulle gå började hon tala; det var som om hon pratat vad som kom för henne.

— Vänta, jag har något att säga dig. Vi behöva inte vänta till i morgon för att tala om detta. Jag kommer med till gruvan. Ja, om du vill, kommer jag med i morgon eller i natt. Jag kommer. Hur kan du tänka dig annat? Det betyder att du inte känner mig, om du inte visste att jag skulle följa med dig i landsflykt, långt bort, till andra länder, andra världsdelar. Om du beginge ett brott, skulle jag följa med dig i fängelse, jag skulle bära kedjorna, jag skulle aldrig lämna dig, jag skulle sticka in min hand mellan dig och bojorna...

— Vi ska väl hoppas att det inte behövs, sade han utan att bli särdeles rörd.

— Hör på, Paulu, jag vill säga dig en sak... vänta, fortfor hon och strök sig med handen över ansiktet. Ja... jag vill inte att du skall tala med din mor om vårt giftermål; nämn det inte till någon.

— Är du rädd för Gantine?

Det hade hon ingen tanke på och hon skakade på huvudet.

— Säg bara till henne att du vill bege dig till gruvorna och tar mig med dig... som piga, ty du kan inte leva ensam där borta. Då låta de mig nog ge mig av; sedan kunna vi gifta oss, om det så lämpar sig. Det gör jag inte anspråk på, det vet du, det är tillräckligt att du inte överger mig! Om Gud finns, skall han förlåta oss; prästerna förlåta allting, eller hur? Vad säger du om det? Prästen Virdis skall ge mig absolution, det vet jag... han skall ge mig absolution.

— Min mor går hellre in på att låta oss gifta oss än att ge oss av tillsammans ensamma så där långt bort.

— Det är ledsamt, men jag kommer med ändå, om hon också inte vill; jag kysser mina välgörares händer, men... jag följer med dig, Paulu. Om du ger dig av, rymmer jag, fortfor hon, i det hon tog hans arm och tryckte den hårt. Du lämnar mig ju inte kvar här? Kom ihåg att nu har jag lovat. Jag vill inte att du skall gifta dig med mig, men jag vill att du skall ta mig med dig. Det har du ju lovat, Paulu, det har du lovat. Å, Paulu...

— Vad går åt dig, Annesa? sade han oroligt. Jag har lovat och jag skall hålla. Gå och lägg dig nu. Tag in något, känner du inte att du har feber? Gå nu. Om jag hade vetat det, skulle jag inte ha sagt något till dig i kväll.

Men hon gav ej akt på hans ord; hennes tankar irrade långt bort.

— Är det långt till gruvan?

— Nej; man måste passera Nuoro, sedan är det fem, sex timmars ritt. Men gå nu och sov, människa; vi ska tala om det här i morgon. Nu går jag på tå genom rummet; den där argbiggen vaknar inte. Stäng nu och gå och lägg dig. Seså, Annesa, låt mig inte bli ond.

Han kysste henne ännu en gång, men på hennes läppar kände han endast den salta smaken av hennes tårar; sedan gick han tyst genom köket, och hon blev utom sig av glädje då hon såg att han ej tog ljuset.

Med uppspärrade ögon och återhållen andedräkt lyssnade hon, men då hans tysta steg dogo bort och hon ej längre hörde något buller, tyckte hon att hon var ensam, övergiven av alla, vid tröskeln till en dörr som ledde till en fasans och dödens boning.

Efter ett ögonblicks tvekan gick hon in och stängde. Men hon hade ej mod att gå in i kammaren igen, hur mycket än den onda magnetismen drog henne dit. Hon satte sig framför spisen, på den plats där hon suttit så länge för några timmar sedan, och rörde i askan med en pinne. Elden hade alldeles slocknat. Hon frös, men hon vågade icke eller hade icke kraft att röra sig.

Hon stödde armbågarna mot knäna och huvudet mot händerna, och hon tyckte att hennes huvud snurrade omkring på halsen med ursinnig fart, men denna inbillning var nästan ett behag. Hon tyckte att hon inte hade rört sig ur fläcken på hela natten; allt hade varit en dröm, först ohygglig, sedan vemodig

och ljuvlig. Gubben sov ännu, Paulu var ute på färdvägen insvept i sin våta kappa.

Febersynerna började åter omge henne, de kommo och försvunno som gyckelbilder i dimma; ibland kände hon igen dessa skepnader, hon såg zio Castigu, prästen Virdis, Rosa, Gantine; men sedan försiggingo underliga förvandlingar i dimman, zio Castigu smålog med hennes unge fästmans barnmun, på prästen Virdis' kaftan visade sig Rosas buttra ansikte, och mannen i regnkappa, som red i fjärran på en fantastisk häst och stack av svart mot den regniga natten, var inte Paulu, nej, det var en hemlighetsfull varelse, en gammal tiggare som red bort till Lulagruvorna för att söka efter en bortkommen liten flicka. Annesa yrade och kved; i sömnen hörde hon sin jämmer och visste att hon drömde, men vilka ansträngningar hon än gjorde, lyckades hon icke vakna. Hon sov i flera timmar, plågad av underliga drömmar.

Då hon vaknade stelfrusen gällde hennes första tanke offret. I en blixt erinrade hon sig allt, och med oväntad klartänkthet förstod hon vad hon hade att göra. Febern tycktes ha upphört. Nu kände hon ej längre skräck eller obeslutsamhet. Hon blev åter en tystlåten och hycklande varelse, i kamp med ett oblitt öde. Varför darra, varför förlora fattningen? Hon hade ingenting att förlora, bara inte hennes välgörare råkade illa ut. Hon hoppades på ingenting för sig själv i denna världen, och hon trodde ej på den andra.

Hon reste sig, gäspade, ryste av köld. Det var ännu mörkt, men tupparna började gala och det hördes

dån av vagnshjul i fjärran på de tysta, våta, månbelysta vägarna. Nattlampan brann ännu, men ljuset hade brunnit snett och utsände en svart och osande rök.

Som en gammal brottsling började hon förbereda allt, innan hon ropade på sina välgörare; hon tog lampan, fyllde den till hälften med olja, snoppade ljuset med saxen och gick försiktigt in i kammaren. Först av allt såg hon efter att det var tillräckligt oordnat på soffan, sedan tog hon täcket från offrets ansikte och stod länge och betraktade honom. Gubben fortfor att skratta på sitt ohyggliga sätt, men ansiktet hade blivit grått, och ögonen hade slutit sig litet och blivit glanslösa. Hon skulle ha velat bråka med liket, tvinga det att ta en annan ställning, men hon vågade icke, hon hejdades av en oövervinnlig motvilja, hon tyckte att om hon rörde vid honom skulle hennes fingrar fastna vid den döda kroppen.

Äntligen kunde hon gå ifrån honom; hon tog av sig snörlivet och förklädet och lade dem på stolen, rufsade till sitt hår, strök sig över ansiktet och ögonen, liksom för att tvinga sig att anta en likgiltig min, sedan gick hon en trappa upp och knackade på dörren till donna Racheles rum. Männen sovo högst upp i huset; zio Cosimu hade till och med bäddat åt sig på vinden mellan högar av säd och grönsaker.

Donna Rachele brukade låsa sin dörr. Hon sov endast få timmar om natten, men var tungsövd, och Annesa måste knacka tre gånger för att väcka henne.

— Donna Rachele, öppna; zio Zua är illa däran, han skall till att dö...

— Jesus Maria, gå genast efter prästen Virdis... gå och väck min far, ropade änkan och sprang för att öppna.

Rosa, som sov tillsammans med farmodern, vaknade och började gråta. Annesa steg in i rummet med ljuset i handen, och medan donna Rachele darrande knäppte på sig kjolen, sade hon lugnt:

— Ta inte vid er. Jag tror att zio Zua är död.

— Vad säger du! utropade änkan och sprang barfotad mot dörren. Död så där utan sakrament, utan någonting alls! Herregud, vad skall folk säga? Att vi ha låtit honom dö så här! Varför har du inte väckt oss?

— Jag märkte ingenting. Jag vaknade för några minuter sedan, och då...

Donna Rachele hörde ej längre på henne. Barfotad och i underkjolen sprang hon utför trappan i mörkret, suckande och jämrande:

— Utan sakrament! Herre min Gud, utan sakrament...

Rosa fortfor att gråta. Don Simone knackade med käppen i golvet, Paulu öppnade sin dörr och frågade:

— Vad är det, Annesa? Mamma...?

Annesa började åter bli rädd, men nu var hon fullt medveten om vad hon hade gjort och vad som kunde inträffa, och hon behärskade sig energiskt. Hon försökte tysta ner Rosa och sade till Paulu:

— Kom ner genast och väck gubbarna. Zio Zua är död.

Paulu klädde sig hastigt och gick in till don Simone, som fortfarande knackade hårt i golvet för att få flickan att tiga.

— Var tyst; jag går ner och kommer genast tillbaka, sade Annesa. Zio Zua är sjuk, han har ont i magen, jag går och ger honom medikament. Rör dig inte. — Men Rosa hade hört farmoderns ord, och hon upprepade snyftande:

— Han har dött utan sakrament. Han är död. Vad skall folk säga? Du har inte väckt...

— Tig då! skrek Annesa förargad. Om du bråkar, så skall jag ge dig...

Hon sprang utför trappan, alltmera orolig, men också allt fastare besluten att inte förråda sig. I dörren såg hon donna Rachele luta sig över offret, lyfta upp hans huvud och rista hans armar.

— Ingenting! Han är verkligen död! Men hur gick det till, Annesa? Herregud, vad ska folk säga?

Hon gick fram och erfor en känsla av lättnad; hon tyckte att den döde hade ändrat utseende och upphört att skratta och visa tänderna.

— Ni blir sjuk, om ni står där barfotad, sade hon till donna Rachele och sköt undan henne. Ser ni inte att han är död? Han är redan kall. I natt hade han ett sådant där kvävningsanfall som förra natten, ja, han förde ett förskräckligt väsen. Jag trodde att ni hade hört honom. Sedan lugnade han sig och somnade; även jag var trött, jag somnade in djupt. För en stund sedan vaknade jag, lyssnade, men hörde

ingenting. Jag ville somna om, men så fick jag ett slags aning; jag tände ljus och såg efter...

— Herregud, varför ropade du inte i natt? Nu måste vi tiga; vi få inte säga att han har dött så här, utan att vi ha lagt märke till det.

— Ja, vi ska säga, att vi alla voro inne, sade Annesa ivrigt. Ah, där är don Paulu!

Då hon hörde änklingens steg bleknade hon och greps åter av en nervös darrning, som tvingade henne att hacka tänderna och bita sig i tungan och läpparna. Men Paulu gav ej akt på henne. Även han hade ett ljus i handen och gick fram och såg på den döde, lutade sig ner, betraktade honom, rörde vid honom. Hans sömndruckna ansikte uttryckte varken glädje eller sorg.

— Han har gått bort. Han är alldeles styv och kall. Hur gick det till, Annesa? frågade han, i det han gick till bordet och satte ifrån sig ljuset.

— I natt hade han ett nytt kvävningsanfall liksom i går natt, började hon om, och hon upprepade detsamma som hon sagt till donna Rachele, medan denna gick av och an i rummet och sökte något som hon inte fann.

— Mamma, gå och ta på dig skorna! Vad söker du? Varför ska vi vara så förtvivlade? Han är död; vad kunde vi ha gjort? sade Paulu, som började misstänka att gubben hade dött under hans samtal med Annesa.

Donna Rachele hörde ej på, hon hade samvetskval över att de låtit gubben dö utan sakrament. Hon tyckte sig se honom i skärseldens lågor med ut-

sträckta armar och gapande mun, längtande efter ljus och fred. Efter att ha letat överallt fann hon slutligen vad hon sökte, ett litet svart krucifix som hon lade på den dödes bröst.

— Vi måste tvätta och klä honom, sade hon, i det hon lugnade sig. Annesa, gå och elda och värm litet vatten. Vad gör du, dumma flicka? Annesa, Annesa, vad har du haft för dig?

Denna förebråelse, ehuru mild, kom Annesa att rycka till; för henne hade nu varje ord en dubbelmening, men medan hon gjorde upp eld för att värma vatten till liktvättningen, sade hon till sig själv att nu måste man vara stark och beredd på alla överraskningar.

Efter ett ögonblick hördes don Simones röst:

— Vad har hänt? Är han kanske död? Vad säger Annesa? Varför har hon inte sagt till?

— Vad har hon att förebrå sig? Låt henne vara! sade Paulu, som retade upp sig emedan donna Rachele åter började beklaga sig. Han är död, och Gud fröjde själen!

— Det är bara det, Paulu... fortfor änkan.

— Bry dig inte om det, mamma! Tror du att han skulle ha blivit salig, om han också hade biktat sig?

— Paulu! sade farbrodern i allvarlig och sorgsen ton. Ha åtminstone aktning för de döda!

Paulu svarade icke. Under den oväntade tystnaden hördes Rosas gråt, och plötsligt kom zio Cosimu Damianu med flickan på armen och frågade:

— Var är Annesa? Säg till henne att hon tar hand om Rosa. Vad står på? Vad har Annesa gjort?

Annesa och Annesa. Alla ville åt henne, men hon hade föresatt sig att kämpa mot alla.

Hon gick ut på gården och hämtade vatten. Himlen hade ännu ej ljusnat, men en strimma bebådade gryningen; den stora, melankoliska månen gick ner bakom gårdsmuren, stjärnorna blinkade och beslöjade sig, liksom otåliga att få försvinna. Annesa skulle ha velat att natten ännu inte tagit slut; hon var rädd för ljuset, för folket som vaknar och tänker illvilligt på andras angelägenheter. Folket? Hon hatade folket, denna grymma huggorm, som ville suga ens blod. För folks skull hade hon avstått från alla hederliga kvinnors dröm, att gifta sig med den man hon älskade; för folks skull, för dess klander, för det martyrskap det skulle ha låtit Paulu undergå, om han lät sin mor och de gamla herrarna köras bort ur fädernehemmet, hade hon begått ett brott. Och nu skulle snart folket vakna och trängas i rummet, där den döde låg, de skulle se på honom, undersöka honom och kanske gissa sig till den förfärliga sanningen.

Längre fram, medan hon och donna Rachele tvättade liket, sutto don Simone, zio Cosimu och Paulu framför elden och började just tala om det obehag medmänniskorna ställa till för en vid vissa tillfällen. Zio Cosimu grät och försökte gömma sitt ansikte bakom Rosas stora huvud. Flickan hade somnat i hans knä, men ibland ryckte hon till och kramade hårt hans finger med sin lilla varma hand.

— Ja, sade don Simone, nu ska de komma och bråka med oss. Vid sådana tillfällen, då man bäst

behöver vara i fred, kommer folk och blandar sig i ens angelägenheter. Forntidens människor begravde sina döda hemma på gården utan att behöva ställa till någon begravning. Så påstås det åtminstone; i nuragherna, som utgjorde boningar, hittar man de dödas ben...

— Nej, jag tackar! utbrast Paulu. Jag vill inte ha zio Zua begravd här i huset! Gud fröjde själen, men han har plågat oss alldeles för mycket.

— Låt udda vara jämnt, sade don Simone. Väg dina ord, Paulu! Tala inte så i folks närvaro, de iaktta allting vid sådana tillfällen.

— Det är min uppriktiga mening, farbror! Jag försäkrar dig att jag beklagar den där gubbens död, men jag kan inte gråta.

— Ja, min gosse, du är alltför fästad vid livet, sade zio Cosimu. Inte ens åsynen av döden kan inge dig respekt.

Det var kanske den första gången som zio Cosimu talade så strängt till sin dotterson; Paulu tog mera intryck av dessa få ord från morfadern än av don Simones ständiga förebråelser.

— Fästad vid livet! sade han bittert, liksom för sig själv, då han påminde sig att han i går ämnat ta livet av sig. Om jag varit sådan som ni säger, skulle jag... ja, nog om det, det där ska vi inte tala om nu.

— Var tyst då! Här ligger en död; tänk hellre på att vi alla måste dö. Zua Decherchi var inte ett sådant uselt kräk att man kan sladdra och skämta vid hans lik. Han var en duktig karl och framför allt en hederlig man, arbetsam och rättskaffens. Kroppslig

sjukdom hade nu gjort honom vresig, men det är ofta som sanningen kommer fram då man är vid dåligt lynne. Och det är sanningen som inte är omtyckt.

Paulu svarade icke genast. Han var en vördnadsfull son och brorson och hade aldrig grälat med de äldre, även därför att han ansåg det resultatlöst. Han hade aldrig begärt tillstånd, men alltid gjort vad han behagade och alltid ansett sig i fråga om intelligens och vilja oändligt överlägsen de okunniga och enfaldiga gubbarna. Zio Cosimus oväntade ord vid detta sorgliga tillfälle gjorde ett starkt intryck på honom, ja, de retade honom. Men sedan tänkte han att gubben kanske hade rätt, och därför beslöt han sig efter ett ögonblick för att svara.

— Rättskaffens! mumlade han. Han har då inte dött den rättfärdiges död...

— Tyst, var tyst då! sade don Simone, som börjat bedja nästan med hög röst. Du vet inte vad du säger. Varför har han inte dött den rättfärdiges död? Har han inte dött i sin säng, en naturlig död? För att han inte har biktat sig? Men Vår herre är barmhärtig, och hans våg väger goda och dåliga handlingar bättre än vi kunna väga dem.

Annesa kom och gick och hörde den gamle herrns ord. Om hon kunnat småle, hon som varken trodde på Gud eller på en gudomlig rättvisa, skulle hon ha gjort det, men hon hade annat att tänka på.

— Ha ni slutat? frågade zio Cosimu, då hon utanför dörren slog ut vattnet varmed donna Rachele hade tvättat liket.

Hon gick fram till spisen och skakade på huvudet.

Hon sade ingenting, hennes läppar tycktes vara förseglade. Paulu fortfor:

— Mina ord betyda ingenting för den döde, men jag tror att den himmelska vågen behöver vädja till hela Guds barmhärtighet för att...

— Du son till den helige Antonio! utbrast zio Cosimu ånyo. Förstår du inte att det inte anstår dig att tala så där? Akta dig...

— Men vad har jag egentligen att vara rädd för? utbrast Paulu. De kunna väl inte säga att jag har tagit livet av honom.

— Det är just vad de kunna säga, svarade gubben med sänkt röst. För resten är det inte fråga om det nu. Här gäller det att bedja... eller tiga.

— Och för resten, sade don Simone och slog ut med handen, var han inte alls så elak! Han ville oss väl. Vi förstodo oss kanske inte på att behandla och lära känna honom. Vi försummade honom alltmera för varje dag, vi lämnade honom ensam, vi kommo inte ihåg honom förrän då vi behövde honom. Ja, tillade han med sänkt röst, vi höllo inte av honom så som han kanske förtjänade. Och han... nu kan jag säga det... han ville oss väl. Han hade givit prästen Virdis i uppdrag att köpa huset och utgården...

Paulu såg hastigt upp och varseblev att Annesa i kökets bakgrund stirrade på don Simone. Hon föreföll förskräckt.

— Nog nu, låt oss bedja, sade den gamle adelsmannen, och låt oss aldrig döma vår nästa förrän vi ha lärt känna honom.

Men Paulu hatade zio Zua även sedan han var död och ansåg lämpligt att tala om för gubbarna att han aldrig skulle ha behövt den gamle girigbukens hjälp.

— Nå ja, vi ska låta honom vara i fred, sade han, men om han verkligen ville oss väl, kunde han ju ha besparat mig så mycket obehag, han kunde ha besparat mig att irra omkring i hela trakten i regn och hetta och förödmjuka mig för alla procentare, alla käringar och alla lurkar jag träffade på. Ni vill att jag inte skall säga något, men jag kan inte tiga. Bara några ord till. Jag kom hem sent i går kväll och ville inte väcka er. Jag hade skaffat pengar, men med vilka förödmjukelser! Jag måste låna dem av en änka med tvetydigt rykte, och det gjorde jag. Vad skulle jag göra? tillade han för att försvara sig mot förebråelser som gubbarna ej hade någon tanke på att rikta till honom. Jag stod i vatten ända upp till halsen, och om det hade stigit aldrig så litet hade jag drunknat.

— Det är ju ingen som säger något. Om du lämnar igen pengarna, behöver du inte bekymra dig om änkans rykte.

— Visst skall jag lämna igen dem! Och tro inte att jag ämnar betala dem av arvet efter gubben. Nej, jag skall tala om det också. Jag har fått en anställning. Jag ämnar arbeta, ge mig av till gruvorna...

De båda gubbarna betraktade honom, och don Simone skakade på huvudet. Även zio Cosimu, trots sin vanliga godhet, sitt deltagande och sin tillgivenhet,

knep ihop läpparna och skakade på huvudet. Nej, nej, han trodde inte på vad dottersonen sade.

Men Paulu svarade ej, han hade sagt allt vad han var angelägen att gubbarna skulle veta. Resten skulle han säga till sin mor längre fram; nu tänkte han ej ens på det.

Gubbarna började bedja igen, och han satte handen för ansiktet och fördjupade sig i sina egna tankar. Åsynen av döden, ehuru intet nytt för honom, gjorde honom emellertid nedstämd och rev upp frågor gamla som världen men alltid nya och alltid svåra att besvara. Slutar allt med döden? Ha vi verkligen en odödlig själ? Och vart tar denna själ vägen efter vår död? Var är zio Zuas själ? Existerar verkligen Vår herre, våra fäders gud, som sitter på molnen, den gamle rättvise och fruktansvärde guden, guden med vågskålen, som de båda gubbarna så högt älskade och vördade?

Det visste ej Paulu; han kom ihåg sin fars död, sin hustrus död, men han mindes att sorg och förtvivlan då hindrat honom från att besvara de förfärliga frågor som nu döko upp för honom. Nu befann han sig i en helt annan sinnesstämning; han var nästan lycklig, han kände sig ung, stark, full av god vilja, framtiden föreföll honom nästan rosenfärgad. Följaktligen var han benägen att tro på Guds och hans vägs existens och alltså även på hans rättvisa.

Annesa däremot hade blivit ännu mera tyst och dyster, sedan hon hört att den döde »velat familjen väl». Donna Rachele fullgjorde emellertid plikterna

mot den döde i ett slags religiös extas, suckade och bad och mumlade då och då:

— Död så där! Annesa, död så där!

Annesa teg, och då liket var klätt och överhöljt med en gulnad damastduk och den matta morgondagern trängde in genom fönstret åt trädgården och blandade sig med det rödaktiga skenet från vaxljusen, som brunno i de gamla förgyllda armstakarna, liknade hennes ansikte, orörligt innanför den svarta halsduken, en mask av vax.

Så snart det blev dager gick hon och hämtade prästen Virdis.

Han inställde morgonmässan för att skynda till det av döden hemsökta huset. Då han kom in i rummet, där zio Cosimu vakade över liket, föll han på knä och bad; sedan gick han ut i köket, satte sig vid bordet och teg en stund, mera pussig och rödblommig än vanligt, men plötsligt slog han sig på knäna med den blåa näsduken, skakade på huvudet och pustade.

— Annesa har berättat mig att ni alla voro närvarande då Zua dog. Å, varför tillkallade ni inte mig, heliga änglar! Så illa gjort av er!

Donna Rachele lade ett paket på bordet och suckade. Och ehuru motvilligt bekräftade hon Annesas osanning.

— Han hade sådana där anfall nästan varenda kväll. Läkaren hade ordinerat ett stillande medikament, som alltid gjorde verkan. Men i natt kom anfallet så våldsamt och oväntat att Annesa inte hann hälla medikamentet i glaset. Vi ha hittat det här

paketet under sängkläderna, och vi ha inte velat öppna det förrän ni kom.

— Öppna det bara, sade Virdis. Häromdagen lämnade han mig sina obligationer och sitt testamente.

— Allt är i goda händer, sade donna Rachèle och öppnade paketet som de hade funnit under madrassen.

Men Paulu, som närmat sig för att titta, uppgav ett utrop av raseri, tog sig om huvudet med händerna och började vagga av och an med överkroppen.

— Hade han skickat bort testamentet? Trodde han mig då vara i stånd att förfalska det? Anses jag då som en sådan usling? Och även ni, Virdis, har trott mig vara så usel?

— Låt oss tänka på annat, svarade prästen och viftade med näsduken. Jag har bara gjort honom till viljes. Låt oss nu tänka på att begrava honom, sedan ska vi tala om det andra. Du, Paulu, skall gå och anmäla saken för sindacon; jag skall ordna med begravningen...

— Jag? utbrast Paulu och slog sig för bröstet. Jag ger mig genast av härifrån. Ingen såg mig komma tillbaka i går kväll; min häst är kanske ännu kvar hos ziu Castigu. Nej, tillade han, jag kan inte stanna här i dag. Jag är alltför uppretad, Virdis! Han förolämpar mig även efter döden. Jag ger mig av; jag skulle kunna tala illa om honom, och varje mitt ord skulle vägas. Ge mig sadelpåsen, Annesa, lägg ner en bit bröd i den...

— Vi ha annat att tänka på, Paulu! sade donna Rachele, och Annesa rörde sig icke.

Men förolämpad genom historien med obligationerna och testamentet hade han beslutat att ge sig av; tanken på att nödgas stanna hemma hela dagen och inför främmande människor hyckla en sorg, som han inte kände, stegrade hans upprörda stämning. Han sade:

— Jag beger mig till zio Castigus fårfålla.

— Gå du, ogudaktiga människa! Räven ömsar skinn, men inte hjärta. Gå, gå, sade prästen och viftade med näsduken som för att jaga bort flugor.

Paulu gick mot dörren. Donna Rachele och don Simone, som i tysthet gillade hans vrede, höllo honom icke kvar; endast Annesa sprang efter honom och sade:

— Gör det inte! Gå inte, Paulu! Vad skall folk säga?

— Om någon ser mig, vänder jag om, lovade han. Låt mig gå. Det är tidigt ännu; ingen ser mig.

Han gick och kom icke tillbaka. Donna Rachele, Virdis och don Simone samtalade länge, sedan gick prästen och lovade att bestyra om begravningen.

Senare på dagen blev huset fullt av folk, grannar, släktingar och vänner. Dit kommo även de båda gamla bröderna som varit med på fattigmiddagen, och den avlidnes vän sade:

— Så fort det går att dö! Ännu i går var Zua full av liv...

— Ja, han hoppade och dansade som en hare som väntar regn! anmärkte den andre brodern ironiskt.

Sedan kom snickaren med kistan, och den döde lades ner i den jämte sin medalj och det svarta krucifixet. En gumma, som var släkt med honom, erbjöd sig att sjunga en klagosång till den dödes ära, men don Simone opponerade sig. Han var visserligen en man av gamla stammen och gillade även gamla sedvänjor, men han förstod att vissa barbariska ceremonier hade haft sin tid; följaktligen tillsade han Annesa att laga till middagen, fastän man vanligen inte gör upp eld i ett hus där det är en död; och hon drog sig undan till sin vrå under skjulet, glad åt att få undandra sig uppmärksamheten hos de nyfikna som kommo och gingo under förevändning att beklaga donna Racheles och de båda gubbarnas sorg.

Gården var öde. Lilla Rosa hade skickats till zia Anna och skulle ej komma hem förrän långt fram på kvällen.

Tiden gick. Annesa kände sig allt lugnare; snart skulle den tysta jorden öppna sig för att sluka den förskräckliga hemligheten. Men då hon gick över köket för att hämta något i skåpet hörde hon en djup suck; hon vände sig oroligt om, och i köket bakom dörren varseblev hon den blinde Niculinu; han satt stel och orörlig och stirrade ut i tomma rymden med sina vita ögon under de tunga ögonlocken och tycktes ej vilja gå sin väg så snart.

— Vad gör du där? frågade hon oroligt. Människorna ä där uppe, i rummen en trappa upp. Gå dit.

— Och vad gör du?

— Jag lagar mat, svarade hon och tog en tallrik ur skåpet.

— Jaså, de döda äta inte längre, men de levande äta ännu.

— Ja visst, eftersom de ännu ha munnar. Vad rör det dig? sade hon förargad. Åt du inte här i går? Och din far är ju inte död?

— Ja, jag åt och drack, svarade han med sin svaga, milda röst. Var är Gantine? Kommer han inte hem i dag?

— Varken i dag eller i morgon. Han är långt borta och arbetar i backarna vid San Matteo.

— Och var är don Paulu?

— Vad rör det dig? sade Annesa. Jag har ingen lust att sladdra med dig, Niculinu. Gör mig nu den glädjen och gå din väg.

— Annesa, sade han utan att fästa sig vid hennes barska ord, var är don Paulu? Om han kommer hem, så säg honom att inte alla i går trodde, liksom jag trodde, att vi sutto till bords i ett gudfruktigt hus. Det finns elaka människor i världen. Många elaka människor.

— Än sedan då? Jag vet att bröderna Pira ha talat illa om oss, sedan de hade ätit och druckit här. Men vi ha inte tid att tänka på sådant i dag...

— Vi borde varna don Paulu, envisades den andre.

— Han behöver inga varningar. Låt mig vara i fred, Niculinu.

Hon gick åter ut på gården, men kände sig orolig. Varna Paulu? För vad? För elaka käringars förtal? Det skulle Paulu ha skrattat åt; han tyckte inte om skvaller. Efter ett ögonblick gick hon in i köket igen för att fråga den blinde vad bröderna Pira

hade sagt, men Niculinu var icke där. I kammaren hördes snickaren spika fast silvergalonerna på den svarta kistan, och de dystra hammarslagen voro en ljuvlig musik i Annesas öron: hädanefter kunde ingen se den döde, endast hon såg honom, blek och hemsk, med öppen mun och glasartade ögon. Men nu bevarade den svarta kistan med sina galoner och sina spikar hemligheten, liksom hon bevarade den...

Sedan tystnade hammaren, och en röst sade innanför dörren:

— Så där ja, nu skall man gå och äta...

Småningom gingo människorna sin väg, och de båda gubbarna och donna Rachele åto, visserligen litet, men lugnt och stilla som personer vilka ha lugnt samvete och äro övertygade att de ha gjort sin plikt.

VII.

Klockan tre fördes den döde bort. Annesa bäddade upp sängen, gjorde allt i ordning, och gubbarna och donna Rachele gingo ner och fortforo att ta emot folk i rummet, där gubben dött.

Efter begravningen kom prästen Virdis tillbaka och satte sig bredvid donna Rachele och frågade om Paulu hade kommit hem.

— De sågo honom gå ut i morse, fortfor den tjocke prästen, som alltjämt höll sin stora röda och blå näsduk i handen. Misstag på misstag. Ja, mina kära vänner, alltsedan i går ha ni byggt upp ett helt torn av misstag. Låt oss hoppas att det inte rasar.

— Vad menar ni med det? frågade don Simone, men Virdis viftade med näsduken och teg. Men Annesa märkte med oro att han hastigt vände på huvudet varje gång dörren öppnades. Han tycktes vänta någon, men då det kom folk böjde han ner huvudet och viftade med näsduken utan att säga ett ord; först i solnedgången reste han sig och tog avsked.

— Jag måste gå till vespern, sade han i högtidlig ton. Om ni vilja mig något, så skicka efter mig.

Äntligen blev det tyst i huset; de båda gubbarna gingo ut i trädgården, och donna Rachele kunde röra sig fritt. Annesa satte sig på trappstegen som ledde ner till trädgården och såg bort till bergen. Det var en mild och klar afton. De orörliga och tysta skogarna, från trädgårdens utkant ända upp till de avlägsnaste bergstopparna, föreföllo ljusröda, liksom belysta av en avlägsen eldsvåda; de sista järnekarnas röda kronor avtecknade sig tydligt mot den gråvioletta horisonten där uppe. Allt var frid och tystnad, men Annesa kände sig trött, och fastän hon ännu tyckte sig höra gubben flämta där inne i kammaren, föreföll det henne som om flera år gått efter den föregående nattens dånande oväder. Hon kunde ej fatta att så mycket kunnat hända på en natt och en dag. Och hon tyckte att hon åldrats och att en osynlig börda låg tung på hennes rygg och tvingade henne att böja sig ner till jorden.

— Allt är förbi, tänkte hon. Och nu måste jag bort. Om jag stannar i det här huset, kan jag aldrig mera skratta, tala eller arbeta. Jag har befriat de andra från den plågsamma gubben, men det känns som om jag tagit en börda på min rygg. Ja, där är han, på min rygg... det är gubben, och han jämrar sig ännu...

Hon ryckte till och bleknade. Hennes ansikte förvreds av en nervös gäspning.

— Så där ja, nu börjar febern igen; ja, solen har gått ner. Nu får jag ha feber hela natten.

Hon satt en stund kvar på trappsteget, men i stället för att vila sig tyckte hon att hon blev allt tröttare,

och då himlen mörknade, omtöcknades också hennes tankar. Hon tittade bort till den fläck av berget, där hon trodde att zio Castigus fårfålla var, och tänkte:

— Paulu är nog redan på väg; han går kanske hem till fots för att lämna kvar hästen på bete och kommer hem trött och vill äta kväll. Jag måste röra på spelet; jag skall gå till källan också...

Men en stor mattighet hindrade henne från att röra sig; hon gäspade ånyo, och det gick en rysning genom alla hennes lemmar.

— Så där ja, sade hon högt, det fattas bara att jag skulle bli sjuk. Och en obehaglig tanke oroade henne: Om jag yrar och pratar? Nej, tig, min mun! Nu, då jorden har slukat hemligheten, skulle jag röja den?

Hon gäspade åter och satte bägge händerna för munnen; sedan steg hon upp, längtande efter att få röra sig och driva bort den sjukliga dåsighet som ville komma över henne. Hon gjorde upp eld och lagade till kvällsmat, tänkte gå till källan och hämtade vattenconchan, men medan hon vred ihop ett skynke för att göra sig en bärkudde, blev hon yr i huvudet och måste stödja sig mot väggen för att inte falla; med kvällsmörkret kom den lömska febern tillbaka. Donna Rachele såg att Annesa var illamående och tog conchan ifrån henne.

— Lyd mig, min flicka, gå och lägg dig.

— Jag måste gå... sade hon med beslöjad röst.

— Du måste gå och lägga dig! Känner du inte att du har feber?

— Nå, då skall jag gå och hämta Rosa och låta zia Anna ge mig litet vatten. Låt mig gå...

Hon tog en kanna och gick ut. Kvällen var klar och mild, på himlen, som ännu skiftade i skärt och blått bortom byns svarta hus, gnistrade Karlavagnens stjärnor; bönderna kommo hemridande på sina små trötta hästar, och genom de öppna dörrarna såg man kvinnorna sysselsatta med att göra upp eld och tillreda den fattiga kvällsmaten åt sina män.

Annesa, som började bli orolig över att Paulu dröjde så länge borta, stannade nära donna Racheles kusins hus och stod en stund och såg efter, om någon herde kom vandrande utför bergsstigen. Men hon såg ingen, och hon gick in på den lilla gården och sedan in i zia Annas stuga. Det var en fattigmansboning; i köket, ovanför dörren, var ett slags avsats, där ved, halm och havre lågo i högar.

— Är det du, Annesa? Rosa har gått till källan med Ballora och småflickorna, sade zia Anna, som reste sig där uppe på avsatsen, dit hon klättrat upp för att hämta bränsle. Vänta ett ögonblick.

Hon klättrade långsamt utför stegen, medan Annesa ur sån, som stod på en sten, öste upp litet vatten i sin kanna.

— Jag tar litet vatten, i morgon skall ni få igen det, zia Anna.

— Lilla vän, då vill jag ha igen det med ränta, skämtade den andra. Ballora skall följa Rosa hem, då hon kommer från källan. Ha de öppnat testamentet? frågade hon sedan. Är det sant att prästen Virdis hade det i förvar? Å, en sådan argbigg till

gubbe! Mina ord känner han så lätt som ett rosenblad, men nog var han bra snål och misstänksam. Och i dag går det ett rykte att Paulu har slagit ihjäl honom med en knölpåk...

— Jaså, säger man det? utbrast Annesa, som erinrade sig den blindes ord.

— Sladder, lilla vän! Men hur är det med dig?

Annesa darrade av feber och förskräckelse, men hon tänkte på, att hon ej fick förråda sig och svarade lugnt:

— Jag har nu en tid haft feber varje kväll. Nu går jag och lägger mig, jag är dödstrött; ser ni, zia Anna, min rygg är avbruten, som om jag också hade fått prygel. Adjö, vi få prata en annan gång. Låt mig gå nu.

— Jag tittar in till er sedan, lilla vän, sade zia Anna, som följt henne ut till vägen. Om du möter Ballora, så säg till henne att hon skyndar sig; det är redan sent.

Annesa gick fort i hopp att träffa Paulu redan hemkommen, men halvvägs, i en ödslig gränd, tyckte hon sig höra Balloras röst och Rosas gråt. Hon började springa, och uppe i gränden mötte hon verkligen zia Annas systerdotter, som också kom springande med Rosa i famnen och följd av två andra förskräckta små flickor.

— Rosa, Rosa! ropade Annesa, i det hon satte ifrån sig vattenkärlet och sprang emot Ballora. Vad är det? Vad står på?

Rosa hakade sig fast om hennes hals och lutade

sitt tunga huvud mot hennes axel; hela hennes lilla kropp skalv krampaktigt.

— Vänd om, sade Ballora med flämtande röst. Karabiniärerna söka dig, de äro hemma hos er och arrestera alla... alla, till och med zia Rachele...

— Till och med zia Rachele, stammade Annesa utan att veta vad hon sade, medan Ballora och småflickorna sprungo, gripna av ett slags panisk förskräckelse, som om de flydde från ett farligt ställe. Hon följde efter dem och frågade andfådd:

— Hur gick det till?

— Jag vet inte. Vi kommo till er port; jag hade följt Rosa. Men utanför ert hus var det folk, mycket folk, och en kvinna sade: Karabiniärerna äro där inne, de arrestera alla, alla... och de söka Annesa. Då satte jag ner vattenconchan, tog upp Rosa och sprang. Jag måste underrätta zia Anna... och du, göm dig... göm dig!

Hon tänkte ej på annat i sin förskräckelse, endast driven av självbevarelseinstinkten, tänkte hon att hon ensam var brottslig, hon ensam var i fara. De andra voro oskyldiga, de hade ingenting att frukta. Hon sade icke ett ord, det föll henne icke in att gå hem och förvissa sig om Ballora hade rätt eller inte och om hon inte hade överdrivit faran. Instinkten drev henne, tvingade henne att springa, att rädda sig.

Även Ballora och flickorna fortsatte sin vilda galoppad; det var som om karabiniärerna varit efter dem allesammans. Flera kvinnor kommo ut i dörrarna och en sade:

— Det är flickor som leka hök och duva.

De flyende lyckades komma till zia Annas stuga utan att någon hejdat dem. Köket var tomt; Annesa tänkte på att gömma sig uppe på avsatsen, men Ballora sade:

— Stanna inte här, Annesa. De komma att söka dig här allra först. Göm dig på något annat ställe.

— Var? Var? frågade hon och såg sig förtvivlat omkring.

— Gå din väg, Annesa, ivrade den andra, gå din väg... Jag tror att de komma.

Förblindad av skräck och egoism försökte Annesa ej att få veta flera detaljer, hon såg ingenting... lösgjorde sig hastigt från Rosa, slet henne från sin hals och sina armar som en törnbuskgren som inte vill lossna, rusade sedan ut och började åter springa. Vägen var lyckligtvis folktom, ingen såg henne, eller rättare sagt, hon såg ingenting och kunde ta sin tillflykt till kyrkplanen. Därifrån klättrade hon uppför stentrappan till den lilla tarvliga utsiktspaviljongen, där festkommittén under högtidsdagarna brukade samlas för att andas frisk luft och spela kort. Det var ett slags loggia på stolpar, med halmtak och omgiven av en stenmur. Hon föll på knä vid muren och tittade försiktigt fram; över hennes huvud lyste stjärnorna, och allt var tystnad, stillhet och mörker.

Hennes hjärta slog våldsamt, och febern ökade hennes skräck. Hon tyckte att vidunderliga spöken förföljde henne för att spärra in henne på ett ställe långt hemlighetsfullare och förskräckligare än det

helvete hon icke trodde på. Runtomkring henne var kaos, ett mörker, ett töcken, en kvalfull natt utan slut.

*

Det var verkligen en kvalfull natt, ännu förfärligare än den förra. Från sitt gömställe kunde hon se kyrkplanen, den steniga sluttningen och zia Annas hus. Länge lyste där ljus; hon såg skuggor röra sig och tyckte sig höra Rosas gråt och obestämda ljud, men sedan blev det tyst. En man red över kyrkplanen, himlen ljusnade i öster. Litet lugnad steg hon upp, riste sig och började resonera.

Var fanns Paulu? Hade han kommit hem? Hade även han blivit arresterad? Och de andra? Tänk om Ballora hade misstagit sig?

— Alltsammans är en dröm, tänkte hon. Ballora har säkert misstagit sig. Nej, man arresterar inte folk så där oförmodat, i en blink. Jag yrar, det är febern som ansätter mig.

Men sedan kom hon ihåg att hon även föregående natt hade trott sig drömma, medan allt, allt hade varit en tragisk verklighet.

— Jag, jag är orsaken till allt, jag förbannade! Vad skall jag göra nu? Varför har jag flytt? Vad är jag rädd för? Fängelset väntar mig, det visste jag redan innan jag gjorde det jag har gjort. Varför flyr jag nu? Min Gud, min Gud, allt är förlorat!

Hon satte sig på det nedersta trappsteget och försökte granska situationen närmare; hennes skräck och smärta avtogo småningom, och en ljusglimt

tändes i hennes mörka sinne. Hon blev åter detsamma som hon alltid varit: murgrönan, som inte kunde leva utan trädstammen.

— Jag måste rädda dem, beslöt hon, i det hon reste sig och gick utför sluttningen. Jag skall gå och utlämna mig, och om det behövs skall jag omtala allt.

Hon återvände till zia Annas hus; hon var ej rädd längre, de kunde gärna få ta fast henne, binda henne, spärra in henne i ett fängelse där evig sorg råder, hon skulle inte säga ett ord annat än till förmån för sina »välgörare».

Hon knackade. Zia Anna öppnade genast.

— Är det du? sade hon och slog förskräckt ihop händerna. Vad vill du här? Du vet ju att de söka efter dig, de ha sökt i alla hus i närheten av er och jag väntar i varje ögonblick att de ska komma hit. Jag har inte gått till sängs emedan jag är säker på att de ska komma.

— Det är då sant? frågade Annesa med dov röst. Och Paulu?

— Paulu har inte kommit hem, åtminstone hade han inte kommit för en stund sedan. Alla de andra äro arresterade, alla, även Rachele.

— Även hon? sade Annesa och kastade omkull sig på marken, liksom lamslagen av denna förfärliga underrättelse.

Zia Anna trodde att hon svimmat och lutade sig ner för att lyfta upp henne, men hon stötte undan henne, reste sig och slog sig för munnen med den

knutna handen liksom för att hindra sig från att tala. Hon gjorde helt om för att avlägsna sig.

— Nej, hör, vart skall du ta vägen, flicka? sade zia Anna.

— Vart skulle jag gå? Jag går hem. Vem är där?

— En karabiniär, som väntar på att Paulu skall komma tillbaka. Men Paulu kommer nog inte, någon barmhärtig själ har nog varnat honom. Hör på, Annesa, jag förstår din avsikt. De ämna låta arrestera dig. Var på din vakt, om du vet något; du är kvinna, du är svag, till sist ska de nog få dig att tala.

— Jaså, ni... ni tror också?

— Jag vet ingenting. Hela byn säger att Paulu har pryglat livet ur gubben och att du och ni alla ä hans medbrottslingar. Om detta inte är sant, varför vill du då låta arrestera dig? Göm dig, om du vet något säkert ställe. Du skall få se att det är ingenting, i morgon blir det nog uppklarat...

— Just därför vill jag träda fram. Vart skulle jag ta vägen, zia Anna? Jag är ingen karl, jag kan inte hållas i skogen. Ja, eftersom de ska komma hit, så låt mig vänta på dem här. Nej, jag går inte in, jag vill inte att barnen ska bli skrämda. Jag skall vänta på dem här.

Hon satte sig på gårdsmuren. Runtomkring rådde ännu nattens djupa tystnad; den stora gula månen steg upp över bergen, och ett melankoliskt skimmer lyste redan över kyrkplanen och de små husen som voro sammanbyggda med kyrkan. Zia Anna gick fram till henne och lade handen på hennes huvud.

— Hör på, sade hon halvhögt. Jag känner Paulu bättre än du, Annesa, och jag vet vad han går för. Han har varit familjens olycka. Hör på mig, kära vän. Om polisen har gripit in, så är det därför att någonting har hänt.

Annesa började häftigt:

— Var tyst!...

Men sedan skakade hon på huvudet och fortsatte icke. Vad tjänade det till? Nej, hon ville inte uttala onödiga ord, hon ville endast handla, rädda sina »välgörare».

Zia Anna strök henne över huvudet med handen och fortfor, allvarligt och hemlighetsfullt:

— Hör på mig. Du vet nog vad som har försiggått, och polisen söker dig just för att den hoppas att du skall tala. Akta dig väl för att låta fasttaga dig, säger jag, om du vill Paulu väl. Du vet ju att han är som en bror för dig; störta honom inte i olycka, säg ingenting. Allt blir kanske bra, men ni måste alla tiga som muren.

— Om det behövs skall jag säga att den brottsliga är jag, endast jag, sade Annesa i skygg ton. Men zia Anna lade handen över hennes mun.

— Ser du! Ser du! Du pratar redan! Tig, flicka, tig som muren! Du får inte tala, du får inte anklaga någon, du får inte anklaga dig själv! De skulle inte tro dig, även om du tog det på dig, och de skulle tvinga dig att säga vad du verkligen har sett. Och du skulle störta dem i fördärvet, flicka, du skulle störta dem i fördärvet!

— Nej, nej, säg inte så! bad hon med hopknäppta händer. Gör mig inte galen!

— Tyst! sade zia Anna och lyfte upp huvudet. Annesa teg och lyssnade; hon hörde tunga och klampande steg i gränden, bortom kyrkplanen, och ehuru beredd på allt darrade hon av förskräckelse och sprang upp. Men stegen upphörde; åter blev det tyst under månens stora gula öga.

— Ni tror alltså att Paulu har stannat kvar där uppe? frågade hon med en blick bort till bergen.

— Det tror jag. Redan i morse talades det om att gubben dött därför att Paulu misshandlat honom och att han skulle bli häktad innan kvällen. Någon vän, någon god människa, har väl sökt varna Paulu, och på grund av den varningen har han inte lämnat ziu Castigus fårfålla. Tror du inte det?

— Jo, jag tror det, jag tror det! utropade Annesa ivrigt. Och om han är fri, skall allt redas upp.

— Om jag kunde träffa honom, tänkte hon, om jag kunde få tala med honom!

Vad skulle hon ha sagt honom? Naturligtvis inte sanningen. Men hennes längtan efter att träffa honom, att få berätta honom vad som tilldragit sig och tillsammans med honom överlägga om det bästa sättet att försvara sig, att rädda sig, drev henne bort till bergsstigen.

Hon gick som en sömngångerska, utan att säga till zia Anna vart hon skulle ta vägen.

— Vart går du? Vart går du, Annesa?

Hon svarade icke; hon påminde sig den blindes ord, prästen Virdis' beteende, bröderna Piras gäc-

kande miner. Ja, alltsedan i morse visste folk att ett skamligt förtal var i svang om Paulu, och någon god människa, som zia Anna sade, kanske Niculinu själv, hade skickat en varning till änklingen.

Där uppe i klipporna och de tusenåriga skogarna funnos grottor och gömställen oåtkomliga för alla, utom för herdarna, som kände till deras labyrinter. Ziu Castigu var så hemmastadd där uppe att han ibland skröt över att vara grottkungen. Utan tvivel hade Paulu, då han inte återvänt hem, gömt sig där uppe, medan han väntade på att det förtal, som satts i omlopp av den dödes vänner, blivit vederlagt.

Annesa gick bakom kyrkan, där vägen upp till berget började, men stannade för att lyssna och kasta en blick bort till byn. Hon tyckte att hon var förföljd, men hon hörde ingenting, såg ingen. Den klara månen lyste på de små husen, som tycktes vara gjorda av kol och aska; den vidsträckta, mjölkblå horisonten liknade ett avlägset hav. Klippornas och buskarnas skuggor avtecknade sig mot den gulaktiga marken; allt föreföll blitt och hemlighetsfullt. Hon lugnade sig.

Hon tyckte att natten, månen, skuggorna och tystnaden voro hennes vänner; allt sorgligt och dunkelt ingav henne nu mod, emedan allt var sorgligt och dunkelt i hennes själ. Framåt, framåt; hon började vandringen uppför just på den punkt där tiggaren, hennes förste följeslagare, hade dött, han som fört henne dit, till denna vrå av världen, liksom vinden släpper ner ett frö vid avgrundens rand; ödet fortfor att förfölja henne, en dödens vind drev henne vidare.

Framåt, framåt; hon gick och visste ej var hon skulle hamna, liksom hon ej visste varifrån hon kommit.

Uppåt, uppåt, från klippa till klippa, från snår till snår. Här och där blänkte, dystra och grågröna i det svarta starrgräset, stora, runda vattenpölar, som tycktes vara det ännu ej insomnade bergets ögon. Plötsligt slingrade stigen sig in mellan de ormbunkar och hallonbuskar som betäckte bergets sidor, dök sedan in mellan snår av ginst och därefter in i skogen och mellan klipporna. Här och där silade månskenet in genom de höga trädkronorna, men ofta doldes månen av berget, och då blev stigen mörk. Vidunderliga spökgestalter spärrade då vägen; på avstånd syntes svarta, hemlighetsfulla byggnader, fantastiska murar reste sig här och där på sidan om vägen; busksnåren liknade djur som lagt sig på lur, och från stenekarnas grenar sträckte sig svarta armar och ormhuvuden. En hel drömvärld, där föremål utan form och färg väckte förskräckelse genom sin orörlighet och sitt dunkel, låg utbredd under trädkronorna.

Annesa gick, och hon tyckte att hon vandrat en gång förr genom detta mörker, omgiven av dessa orörliga spöken, hon tyckte att hon kände dem och att hon ej längre var rädd för de okända faror hon hade framför och bakom sig, men ibland behövdes det endast att torra löv prasslade under hennes fötter för att hon skulle spritta till.

Halvvägs, uppe på en sluttning, visade sig en underlig gestalt, som verkligen rörde sig; den liknade en människa, men med ett ofantligt Medusahuvud,

som föreföll svart i månskenet. Annesa gömde sig bakom en klippa och såg en barfotad liten tös med en risknippa på huvudet gå förbi med långa, tysta steg och försvinna. Det var en flicka som levde på att sälja stulet bränsle; hennes små fötter voro betäckta av ett smutslager, liksom av lätta sandaler. Annesa fortsatte sin vandring. Uppåt, uppåt. En annan svart skepnad visade sig mot en avlägsen, vitgrå högslätt, en centaur som visslade och galopperade mot den disiga horisonten. Sedan var det ingenting mera; havet syntes som en silverblå sky nederst under den mjölkvita himlen, och till höger om vägen, på den steniga sluttningen syntes den svarta lilla kyrkan. Hon hörde det entoniga, silverklingande pinglet från en betande hjords bjällror. Det var säkert zio Castigus får. Vägledd av dessa melankoliska klockor gick Annesa över platån nedanför sluttningen och kom till den gamle herdens hydda. Där fanns ingen inne, men hunden började skälla, och det dröjde ej länge förrän ziu Castigu hastigt kom ut från skogen.

— Vad är det, Annesa? Är det du, lilla vän? ropade han i förskräckt ton. Vad har hänt?

— Var är han? frågade hon med låg, flämtande röst. Var är han?

Herden betraktade henne närmare och tyckte att hon åldrats och såg sinnesrubbad ut.

— Vem? frågade han.

— Vem? Paulu! sade hon nästan harmset.

— Paulu? Vem har sett honom?

I början trodde hon att gubben narrades.

— Säg mig var han är, säg mig var han är! Till mig måtte ni väl kunna säga det! Jag kommer för hans skull, jag måste tala med honom.

— Men vad har då hänt, Annesa? Jag bedyrar att jag inte har sett don Paulu.

Då vacklade hon och tycktes verkligen bli sinnesförvirrad.

— Var kan han då vara? Var? utropade hon, och hon tycktes rikta sin fråga till himlen, till natten, till det osynliga, olycksbringande öde som drev henne framåt, alltid svek henne och gycklade grymt med henne.

— Men vad har då hänt, Annesa?

— Å, en sådan olycka! Jag trodde att Paulu var här... gömd. De söka efter honom, zio Castigu, de söka efter honom! De söka mig också. De ha arresterat don Simone, zio Cosimu Damianu, donna Rachele, och de skola också arrestera Paulu och mig! De anklaga oss för att ha mördat zio Zua. Var är Paulu, var är han?

Även gubben bleknade och blev orolig.

— Min brorson Ballore kom hit i morse och berättade att don Paulu hade hämtat hästen och skulle rida ut på landsbygden. Jag har tyvärr inte sett honom, sade han. Berätta mig allt. Mig förefaller det som en dröm. Är det möjligt, det du säger? Är du inte... sjuk?

— Nej, jag är inte tokig, zio Castigu! Jag önskar att jag vore det, men det är jag inte! sade hon förtvivlad. Och hon berättade vad hon visste om sina »välgörares» arrestering.

— Även donna Rachele! Även don Simone! Men vad leva vi då i för en värld? Är polisen tokig? Och du, Annesa, vet du ingenting mera?

Hon försäkrade att hon inte visste något mera. Men plötsligt greps hon åter av skräck; hon tänkte på att hon ensam verkligen var i fara, medan de andra, de oskyldiga, nog skulle kunna rädda sig; hon hakade sig fast vid gubben och sade ödmjukt:

— Göm mig, göm mig! Vid edra dödas själar, göm mig! Var äro grottorna? För mig dit. Jag måste vara gömd, ingen får höra min röst så länge inte de äro trygga. Göm mig, göm mig!

Hon grep honom i armarna, kastade sig sedan på marken, omfattade hans knän, hukade sig samman, tycktes vilja gömma sig under hans fötter. Han betraktade henne uppifrån, och en tanke flög igenom honom, lysande och hemsk som en blixt.

— Du vet... du vet... du har gjort eller sett något, mumlade han.

— Jag vet ingenting, jag har inte sett någonting. Alla ha rått mig att inte låta arrestera mig. Göm mig, göm mig, ziu Castigu!

— Alla... vilka alla?

— Alla, alla, ziu Castigu! Och ni kan inte heller tillåta... nej, nej... göm mig...

— Jag kan väl inte stoppa dig i fickan heller! sade han otåligt, i det han lutade sig fram och lade sin hand på hennes axel.

Hon darrade i hela kroppen. Gubben kände inom sig liksom en återverkan av denna darrning, och åter förstod han sanningen. Men han kände mindre fasa

än en djup nedslagenhet, och ensittarens enfaldiga och lättskrämda sinne blev medlidsamt och hjältemodigt, då han såg den brottsliga och skräckslagna kvinnan ligga där för hans fötter som ett sårat lamm.

— Stig upp och följ med mig, sade han helt lugnt. Om du inte är brottslig, behöver du inte vara rädd.

Hon steg upp, såg sig omkring och kände ett behov att be om råd av denne enfaldige man, som många gjorde narr av; ett deltagande hjärta var i denna nödens stund för mer än alla världens advokater.

— Ziu Castigu, säg mig ni vad jag skall göra?

— Tiga, min flicka, svarade han och lade fingret på läpparna. Tiga ännu så länge. Nu skall jag gömma dig, som du önskar. Och du skall stanna kvar på det ställe, dit jag för dig, och tiga som muren, tills jag kommer tillbaka. Jag skall gömma dig under en sten, tillade han, i det han gick mot hyddan, jag skall gömma dig så att de aldrig skola finna dig, även om de söka dig som man söker en nål i havet. Jag skall bära mat och dryck till dig, liksom korpen kom flygande med bröd till Elias.

Han gick in i hyddan, tog en näverskäppa och ett bröd och gick sedan åter till skogen. Hon följde honom, och hon tyckte att hon förr en gång gått över denna slätt utan träd, beväxt med gräs och torra tistlar, och hade sett denna skogslinje som bredde ut en svart sky nedanför den silvervita himlen.

Månen lyste klart, men på avstånd började breda

band av ljusa dimmor höja sig, och då herden och Annesa kommit över slätten, varseblevo de mellan trädstammarna ett hav av silverdimma, varur det ofantliga monte Gonare reste sig som en blå pyramid. Hon ryckte till. Ja, det var samma väg som hon gått med Paulu den där dagen, deras kärleks första dag...

— Vi begingo en dödssynd; Gud har lagt sin hand på oss och straffat oss, tänkte hon och böjde sitt huvud.

Plötsligt öppnade sig skogen, och till höger syntes Jättens grav, stor och hemlighetsfull i det tysta månskenet. Zio Castigu började klättra från klippa till klippa och släpa efter sig den av sorg och tårar förblindade kvinnan.

— Varför gråter du än? Var inte rädd, säger jag dig. Du skall få se... gå försiktigt, akta dig för att falla. Du har ju goda ögon?

Hon kände stenarna vackla under sina fötter, liksom den där dagen, och hon tyckte att hon när som helst kunde störta ner i en avgrund. De ströko verkligen tätt förbi en avgrund; de klättrade upp till det stora stenblocket, som nedifrån och på avstånd liknade en sarkofag; de stego utför kullens andra sluttning och gåvo sig in mellan två väggar av klippor. Månen i zenit belyste den trånga passagen, men herden gick försiktigt och höll sig tätt intill bergväggarna. Oförmodat öppnade sig klipporna; hela den andra sluttningen av berget visade sig, den ena dalen efter den andra och andra berg, skuggor och dimmor, och månskenet gjorde pano-

ramat ännu mera fantastiskt. Annesa torkade sig i ögonen och såg ner framför sig; zio Castigu hoppade upp på det närmaste klippblocket och hjälpte henne att komma ner. Åter passerade de ett slags platå utmed en avgrund och stannade slutligen utanför den breda och låga öppningen till en grotta.

— Ser du, sedan du har gått in här, skall jag rulla för en sten och resa upp några lövruskor, sade herden. Då kan ingen upptäcka dig.

— Jag är rädd, sade Annesa.

— Vad är du rädd för? Ingen annan än den onde kan se dig. Kom.

Han lutade sig ner och försvann. Även Annesa böjde sig ner, lade sig framstupa, och herden grep henne inifrån i armarna och drog in henne.

Hon såg då, icke en låg och mörk grotta som nästan alla bergsgrottor, utan ett slags liten fyrkantig kammare bildad av beundransvärt anordnade klippblock. Utom ingångshålet öppnade sig mellan två klippstycken en rämna tillräckligt bred för att en människa skulle kunna sticka in sitt huvud där, och så snart Annesa reste sig tittade hon försiktigt genom rämnan. Men under sig såg hon en fruktansvärd lavin av stenblock, som sträckte sig ända ner i dalen; här och där mellan de i månskenet gråbleka stenarna såg hon svarta ekgrenar och buskar, som liknade förstenade varelsers rufsiga hår. En skum dager trängde in från rämnan, men zio Castigu strök eld på en tändsticka, som han höjde och sänkte; då varsnade Annesa längst in i grottan en askhög och bredvid detta bevis på att människor varit där såg

hon en mot klippväggen vilande sten. Andra varelser hade alltså varit på detta hemlighetsfulla ställe och där lämnat efter sig spår av sin sorg och sin skräck. Hon satte sig på stenen som på ett försoningsaltare, och då herden gått sin väg, tyckte hon att hon ej var alldeles ensam, eftersom hon med foten kunde röra vid kvarlevorna av en eld, som lyst på en smärta och en förvillelse påminnande om hennes egen.

Timmarna gingo. Hon tänkte:

— Ja, ja, jag är inte den enda som är brottslig. Hur många andra män och kvinnor ha inte syndat, begått brott och gjort illa! Men alla ha inte blivit straffade så som jag är och kommer att bli. Varför har detta öde just drabbat mig?

Men hon var redan nästan resignerad; hon visste vad hon skulle göra. Endast vänta. Zio Castigu skulle ge henne ett råd. Och om hon måste överlämna sig i rättvisans händer, skulle hon göra det. Och sedan... sedan? Hon kunde ej tänka på detta sedan; hon var trött, och sömnen ville överväldiga henne. Men hon tyckte att hon inte kunde sova, och hon tänkte på att hon satt på denna sten, i denna grotta, där andra mördare, andra brottslingar och illgärningsmän hade gömt sin ångest och flämtat som rovdjur förföljda av skoningslösa jägare.

— Hur kan jag sova här, medan mina välgörare äro inspärrade i ett hål ännu värre än detta? tänkte hon. Men hon glömde genast denna fråga, hon tyckte att stenen rörde sig, att rämnan vidgade sig och ett skäggigt ansikte visade sig bakom klippan...

Hon försökte röra sig, men kunde icke; sedan glömde hon allt, hon såg åter den silvervita dimman bortom skogen, Gonares pyramid och jättens likkista.

Hon trodde att hon inte sov, men plötsligt, efter att ha sett tusen underliga saker och strövat omkring ångestfullt i de hemska bergen, slog hon upp ögonen och ryste till.

Den violetta gryningen upplyste grottan. Hon reste sig och tittade ut genom öppningen. Djup tystnad. Himlen var beslöjad; breda bälten av vit dimma, som liknade floder, randade här och där dalarna och bergen.

Ur klyftans djup höjde sig ett jämmerligt skrik; hon drog sig tillbaka, satte sig åter på stenen, själv en sten, och väntade.

Hon hade ännu feber, och liksom hon i drömmen hade trott att hon rört sig och sett verkliga, förskräckliga ting, trodde hon nu inför verkligheten att hon drömde.

Dunkla och förvirrade bilder gledo förbi hennes förfärade ögon; i en klippkontur vid öppningen tyckte hon sig känna igen sitt offers profil. Gubben levde ännu, han var ännu frisk och satt utanför husporten tillsammans med don Simone och zio Cosimu, och med sin vresiga röst berättade han sina krigsäventyr.

— Plötsligt smattrade en trumma, sedan en till, sedan tusen... det var som yttersta dagen, då Jesus Kristus stiger ner till jorden och bergen rämna. Alla sprungo upp, liksom själar beredda på domen...

Annesa satt i porten och hörde på och erfor en dunkel förskräckelse. Hon trodde ej på Gud, hon

trodde ej på yttersta domen, men gubbens ord skrämde henne.

Slutligen kom ziu Castigu tillbaka.

— Hallå, bandit, sade han skämtsamt, i det han kröp in i grottan och sköt framför sig en kruka, här komma karabiniärerna!

— Zio, svarade Annesa och tryckte händerna mot bröstet, tala inte så, det är inte lämpligt att skämta nu. Säg mig... säg mig...

Han reste sig och räckte henne krukan, som var full med sur mjölk.

— Säg mig... säg mig...

— Don Paulu är ännu inte häktad, men de söka honom överallt. De söka dig också; de ha genomsökt alla hus i grannskapet, zia Annas, prästen Virdis' och Francisca Parras.

Annesa hörde på med uppspärrade ögon, som om hon oförmodat väckts ur en djup sömn.

— Var är han? Var tror ni att han är?

— Jag har honom i fickan, min lilla duva, sade herden och stack ner en hand i sin ficka. Hur kan jag veta något? Drick litet mjölk och ät det här brödet!

— Berätta, envisades hon. Har ni varit där nere?

— Jag har varit där nere; jag har talat med prästen Virdis. Han tror att resultatet blir ingenting, ty han anser er alla oskyldiga. I dag komma två läkare från Nuoro för att obducera liket. Om ingenting har hänt, blir följden ingenting. Om några timmar kommer min brorson Ballore hit upp med underrättelser. Då kommer jag igen.

Hon satte ifrån sig krukan och brödet och åt icke.

Med händerna i skötet och ögonen stirrande ut i fjärran satt hon åter orörlig, men hon drömde ej längre.

— Om ingenting har hänt, blir följden ingenting.

De andra kunde hoppas, men hon hoppades ej längre.

— De söka mig, de söka mig, tänkte hon nästan med fysisk vämjelse, och till sist ska de finna mig, här eller på annat håll. Det är kanske bäst att jag går ner. Vad väntar jag på? Han, gubben, skall nu tala och säga de lärda doktorerna sin hemlighet. Därför ha de grävt upp honom. Han skall tala... han skall tala...

Och hon tyckte att hon hatade honom ännu.

— De söka mig, de söka mig... de ha sökt mig till och med hos gumman zia Francesca. Stackars gumma, vad skall hon tro om mig?

Hon tyckte sig se den sjuka gumman, som hon ofta bar mat till och i vars eländiga kyffe hon brukade göra rent. Hon var lika snäll och tålig som zio Zua varit ondsint och elak; varje gång Annesa bar till henne mat kysste hon hennes hand och grät av tacksamhet.

— Om han hade varit sådan! tänkte den olyckliga flickan. Och vad skall nu zia Francesca säga? Hon kommer att gråta av fasa, då hon påminner sig att hon har kysst min hand!

Torr i halsen av törst drack hon sedan litet mjölk, och lugnad av den djupa tystnaden stack hon ut huvudet genom öppningen och såg länge ut över stalpet. Det var en beslöjad och varm dag; kritbergen vid kusten föreföllo nära; nere i den stora dalen urskildes tydligt varje väg, varje dunge, varje vattendrag, men på bergets sluttning böljade skuggor och dimmor, som liknade stora segel utbredda över klipporna; det klagande skrik hon hört ända sedan dagningen var nu skarpare och tydligare och lät som en människoröst.

Hon började verkligen tro att det var någon herde som skrek; då varseblev hon två gamar som hade byggt sitt bo i klipporna. De båda fåglarna jagade varandra, flögo från träd till träd där nere i klyftan; men plötsligt svingade hannen sig högt upp, gjorde liksom en spejarefärd, men sänkte sig sedan och började åter flaxa omkring honan, som kallade på honom med sitt klagande skrik, fullt av vild ömhet.

Sedan svingade de båda älskogskranka fåglarna sig upp till steneken nära grottan, och deras kärleksskrik tycktes sätta liv i hela det storslagna landskapet, som sov där under den disiga himlen.

Annesa tänkte på sin älskare, som låg gömd liksom hon på något okänt ställe, och hon erfor hela ångesten över sin förspillda lycka.

— De ska döma mig... föra mig långt bort, i ett mörkt fängelse.

Där skulle hon komma ihåg sin Paulu som de fallna änglarna minnas Herren. Och hon skulle aldrig mera ha någon del i honom, kanske inte ens i

hans tanke, ty han kunde ju inte tänka på henne... mörderskan!

— Varför gjorde jag det? undrade hon och föll på knä. Gud har sagt: du skall icke dräpa, du skall icke göra hor. Jag har slutit till mina ögon för Guds ljus, och jag har fallit liksom alla, som inte se sig för, falla...

Och åter grät hon och slog pannan mot klippan, men en obestämd ljusning drog redan hennes blick bort i fjärran och vägledde henne, liksom fyrens ljus vägleder sjöfararen genom det stormiga havets mörker och vilda hot.

VIII.

Zio Castigu kom ej förrän i solnedgången; Annesa såg att han var allvarlig och orolig.

— Ha de häktat honom? frågade hon.

— Han har infunnit sig självmant. Det var orätt av honom.

Hon blev dödsblek, men utbrast med feberaktig iver.

— Varför var det orätt? Tror ni kanske att han är brottslig? Även ni tror det? Nåja, vi få väl se, då läkarna ha hållit sin undersökning och den döde har talat. Vi få väl se, om gubben har fått prygel, vi få väl se vad han säger...

— Du yrar, Annesa; får jag känna dig på pulsen. Du har feber. Du har inte rört maten; varför det?

Han kände henne på pulsen och fixerade henne; även hon betraktade honom med sina sorgset gäckande ögon, som voro så fulla av svaghet och ångest; plötsligt drog hon till sig händerna, lade dem i kors över bröstet, sköt honom ifrån sig och utbrast häftigt:

— Även ni tror dem vara brottsliga? Ni, ni usling,

som har ätit deras bröd och sovit under deras tak. Vem skall då tro på deras oskuld?

— Lugna dig, flicka! sade zio Castigu. Du är rasande, och det är rätt, men bli inte ond på mig. Hör i stället på mig och låt oss resonera. Ingen tror som jag på mitt herrskaps oskuld; jag har gråtit hela natten och hela dagen också, jag har gråtit över deras öde, som man gråter vid en grav. Hör på mig, flicka. Jag vill säga dig en sak. Du borde tala med prästen Virdis.

Hon lugnade sig, satte sig åter på stenen, men svarade ej; hon knep ihop läpparna, som för att hindra sig från att tala ofrivilligt. Mannen lutade sig fram och lade en hand på hennes huvud.

— Vad säger du, Annesa? Jag skulle vilja säga...

Hon skakade på huvudet.

— Först väsnades du, nu är du alldeles för tyst; jag har, förstås, förmanat dig att tiga som muren. Men det har hänt mycket sedan i går...

— Varken i går eller i dag eller någonsin har jag något att säga till någon, sade hon med hes röst. Varför vill ni att jag skall tala med prästen?

— För att tänka ut vad ni ska göra...

Hon skakade åter på huvudet.

— I alla händelser skall jag i natt eller i morgon bittida gå ner till byn, och då får jag väl veta något.

— Säg inte att jag är här! Ni har tagit emot mig; förråd mig inte. Det vore ett Judassvek...

— Jag svarar inte ens på vad du nu säger, sade han föraktfullt; sedan blev han mildare stämd, rörde vid hennes panna och sköt till henne mjölkkrukan.

Du har feber. Se, här lämnar jag kvar min kappa, och sedan skall jag lämna dig en säck. Var inte rädd; här är du lika trygg som du var i moderlivet.

Men trots dessa ord kände hon sig icke säker. Hon tyckte att hon låg i moderlivet på ett stenvidunder eller i en klippgrav lik den döde jättens. Även hon hade hamnat där inne tack vare hennes olycksödes ondskefulla list. Men så länge hon kunde skulle hon spjärna emot och kämpa.

— Zio Castigu har gissat allt, tänkte hon, och vill ha mig att bekänna, att tala om alltsammans för prästen. Men det vill jag inte... inte än...

Ännu en natt i feber och ångest gick till ända. Hon kände sig förbi; hon tyckte att stenvalvet krossade henne, och hon undrade om det kändes så där i fängelset, där man gömmes undan för hela livet. Feberyrseln eggade henne att fly; hemska hjärnspöken ville kväva henne; hon tyckte att hon låg under ett svart täcke, och på det låg hennes offer, och tre doktorer lutade sig över det och mumlade besynnerliga ord. Fly! Fly! Men vart? Hela världen var nu för henne full av faror och ångest.

Åter blev det dag, och åter gick solen ner. De underrättelser zio Castigu kom med voro alltid nedslående; han visste ingenting om läkarundersökningen eller om de långa förhör varmed domaren plågade de anklagade.

— I morgon skall kanske mitt husbondfolk föras till fängelset i Nuoro. Tänk bara, Annesa, tänk! sade zio Castigu och slog förtvivlad ihop händerna. Don Simone Decherchi och donna Rachele belagda med

bojor och uppkastade på en kärra som vanliga brottslingar! Det är så att stenarna kunna gråta.

— Vad är att göra? frågade hon.

— Vad är att göra? upprepade gubben.

De betraktade varandra förtvivlade; sedan utbrast hon:

— Men släktingarna, vad ha de för sig? Varför gripa de inte in och skaffa advokater?

— Släktingarna? Släkten är värst. Ingen har rört ett finger. Endast prästen Virdis försöker hjälpa dem. Men vad kan han göra? Ser du, flicka, jag är nästan frestad att ta brottet på mig för att rädda dem...

— Då ska de säga, att ni bara har varit medbrottsling, sade hon sorgset.

Mannen av folket, som då han ej ägde något annat ville offra sin frihet för sitt älskade herrskap, kom den tredje dagens kväll in i grottan och satte sig bredvid Annesa.

— Vad har ni att berätta? frågade hon hastigt, och hennes röst hade blivit alltmera dov. Vad nytt?

— Jo, alla säga att du borde överlämna dig i rättvisans händer. Om hon gömmer sig, säga alla, så är det för att hon vet något. Även prästen Virdis är av den åsikten. Det var han som rådde Paulu att infinna sig, och han önskar också att du skulle följa hans exempel.

— Vad vet han om mig?

— Annesa, han vet att jag träffar dig.

— Ni... ni har förrått mig, utbrast hon och steg upp. Judas, Judas... ja, sämre än Judas... Ni har

förrått en stackars kvinna. Nu fattas det bara att ni binder mig och lämnar ut mig till soldaterna...

— Prata inga galenskaper, svarade gubben, lugn och nedslagen. Hör på mig. Jag har inte förrått dig. Jag gick till prästen Virdis, emedan han är den ende som frågar efter vårt stackars herrskap och vill rädda dem till vad pris som helst. Han har på egen bekostnad skickat efter en advokat från Nuoro. Det var han som rådde Paulu att anmäla sig hos polisen. Han sade till mig: »Jag skulle vilja offra tio år av mitt liv för att få tala med Annesa; hon är kanske den enda som kan rädda sina välgörare. Deras öde ligger i hennes händer som en leksak i händerna på ett barn. Annesa, lyssna till två hederliga mäns ord. Varken jag eller prästen ha någonsin begått en ohederlig handling, och vi ämna inte börja med att begå dåliga gärningar genom att förfölja en olycklig flicka. För resten säger du ju att du inte tänker på annat än att rädda dem, och det är vårt mål. Vi måste rädda dem, Annesa... vi måste rädda dem...

Hon grät med huvudet lutat mot klippan. Hon kände att gubben hade rätt. Vad väntade hon på? Tre dagar hade gått, och hon hade ej gjort någonting, hon hade ej försökt något för deras skull; hon måste gripa sig an, övervinna den naturdrift som tvingade henne att gömma sig som ett sårat djur.

— Om du är rädd för att gå ner till byn, skall prästen Virdis komma hit. För övrigt är det ingen som tvingar dig till att göra det du inte vill. Du

har ju i alla fall ett samvete, Annesa; vad råder det dig till?

— Det får jag inte säga till er! svarade hon och reste sig stolt. Låt prästen komma...

•

Deras möte ägde rum följande morgon, i gryningen, i vapenhuset utanför den lilla kyrkan.

Det var ännu nästan mörkt; månen gick ner vid den askgrå horisonten, som randades av mörka moln. I öster skymtade havet, vitt och töcknigt; man skulle kunnat tro att det var kvällskymning, om inte daggen här och där i den tysta skogen hade gjort löven blanka och våta.

Prästen Virdis hade kommit gående, och han hade fallit och gjort sig illa i ena handen. Nå, han var van vid dessa små olyckshändelser. Om han gick till fots, i synnerhet om natten, ramlade han omkull och stötte sig; om han red snavade hästen eller någon knottrig steneksgren klöste prästen i ansiktet eller ryckte av honom peruken. De elaka och gudlösa sade att dessa små missöden drabbade prästen Virdis sedan han ätit middag eller superat, men det är ett faktum att han denna gång varken hade ätit middag eller kväll, och ändå hade han fallit, trots månskenet och fastän han haft zio Castigu i sällskap.

Annesa fann honom sittande på muren under vapenhusets tak, med kaftanen uppskörtad till knäna och med handen omlindad med den vanliga röda och blå näsduken. Han bad nästan med hög röst och

tittade ut i fjärran, bort till horisonten, där månen gick ner, blek och melankolisk.

Då Annesa kom, fixerade han henne med sina små grå ögon, men tycktes ej se henne, ty han fortfor att bedja. Även hon betraktade honom häpen; han var som en annan människa, han var mindre pussig än vanligt, blek, nästan vit i ansiktet, och omkring hakan, från mungiporna och ner, sutto två nya, djupa rynkor. Han såg missnöjd och ledsen ut, men på ett naivt sätt, som om han varit ett olyckligt litet barn.

— Så där ja, sade han plötsligt och samlade ihop sitt lilla svarta radband i handen, nu äro vi här! Stig fram och sätt dig här.

Annesa tog plats bredvid honom på muren som var utbyggd från kyrkväggen, och från den stunden sågo de ej på varandra, utan stirrade bort till det dystra fjärran, där månen höll på att dö och himlen tycktes vara täckt av slöjor, som långsamt sjönko ner, en i sänder, bakom de sista bergen vid horisonten.

Annesa sade:

— Jag är ledsen att ni måste komma hit upp. Har ni gjort er illa också? Å, om jag hade vetat det! Men ända till i går kväll var jag rädd... jag är en svag kvinna, förlåt mig. Men i natt har jag riktigt tänkt mig in i mina förhållanden, och jag skulle ha gått ner till byn, om inte zio Castigu sagt till mig att inte lämna mitt gömställe. Jag vill anmäla mig hos polisen, eftersom de vilja arrestera mig också.

— Berätta mig allt till punkt och pricka, bad den gamle prästen, dölj ingenting.

Hon berättade hur hon hade flytt.

— Inte bara det. Tala om för mig hur det gick till, då den gamle mannen dog.

— Det vet ni ju redan...

— Det gör detsamma. Berätta.

Hon började berätta med sin klanglösa och kalla röst, upprepade allt vad hon hade sagt till sina välgörare.

— Det är dagens sanning. Min förseelse är att jag inte gjorde alarm genast, då gubben dog...

Prästen Virdis hörde på och andades tungt, nästan flämtande. Hon såg ej på honom, men hon hörde den trötte mannens andning och tyckte att han intresserade sig föga för vad hon sade.

— Du säger inte sanningen, Annesa, sade han slutligen utan att röra sig, med huvudet och ryggen stödda mot muren. Och jag är här för att höra sanningen, ingenting annat.

Hon svarade icke.

— Hör på, Annesa. Jag är varken domare eller biktfar. Domaren skall tvinga dig att säga sanningen mot din vilja, emedan det är hans yrke, han skall rycka den ur munnen på dig som en murken tand, och du skall inte ens märka det. Till biktfadern kan du vända dig när du vill. Jag är endast en människa, som älskar sina medmänniskor och vill hjälpa dem. Om du ser en stackars gubbe, som har fallit omkull, vill du hjälpa honom, eller hur? Om du inte gjorde det, skulle du tycka att du inte vore en människa, utan ett djur utan förnuft. Men nog nu, inga predikningar. Jag ville bara säga dig, att jag

vill hjälpa dina välgörare att resa sig från sitt fall, och du måste hjälpa mig.

— Jag vet allt det där, och jag är redo. Vad skall jag göra? Har jag inte hittills lytt mina välgörares vänners råd? De ha sagt till mig att gömma mig, och det har jag gjort; de ha sagt till mig att tiga, och det har jag gjort.

— Nåväl, nu skall du tala. Du skall säga sanningen. Ingenting annat.

— Jag har sagt den... jag har sagt den... envisades hon.

Då sänkte han rösten och sade:

— Nej, Annesa, du har inte sagt den. Men jag vet den, jag visste den förr än du, i många, många år, och jag har sett den växa på samma gång som du, och den är en färfärlig sanning; den är som en orm, som har växt med dig, som har slingrat sig om dig, om din kropp, dina armar, din hals... och är ett med dig. Kvinna och orm... den varelse som kallas Annesa.

— Tala inte så! utbrast hon, i det hon spärrade upp ögonen och höjde rösten, halvt förolämpad, halvt skrämd. Vad har jag gjort?

— Vad du har gjort? Det vet du utan att jag säger dig det. Du känner ju till historien om ormen, som bet och förgiftade den man, som hade gömt honom vid sitt bröst. Men jag vill inte predika, jag vill bara säga dig en sak: Paulu sökte sin tillflykt hos mig, då någon varnade honom för faran. Jag tog emot honom liksom zio Castigu tog emot dig. I prövningens stund sade han mig allt.

— Nå, vad kan han ha sagt? Att vi ha älskat varandra. Men har jag inte alltid hållit mig på min plats? Vad har jag gjort för ont?

— Nu är det ormen som talar! Vad du har gjort för ont? Du har syndat helt simpelt. Tycker du inte det är något?

— Nåja, må så vara, jag har syndat. Men därmed har jag bara gjort illa mot mig själv.

— Men du hade ingen rätt att göra illa mot dig själv, mindre mot dig själv än mot andra. Gud har givit dig en ren själ, men du har orenat den, och du vill lägga ner den inför Herren som en smutsig trasa. Du har trampat dig själv under fötterna, du har betäckt dig med smuts, du har behandlat dig själv som din värsta fiende.

— Det är sant... det är sant!

— Det är ditt största brott. Gud hade givit dig en människosjäl, och du har småningom vanställt den, ja, du har gjort något ännu värre, du har dödat din själ, strypt den, och din själ har multnat i dig som ett lik i en grav; den har fördärvat dig och gjort dig vidrig. En vitmenad grift; utvändigt ser den vacker ut, men inuti är den full av de dödas ben och förruttnelse...

— Herr kyrkoherde! suckade hon och satte händerna för ansiktet.

— Låt mig fortsätta. Om jag talar till dig så här, så är det emedan jag vet att du förstår mig. En annan kvinna skulle inte ha förstått mig, men du är olik de andra, du är klok, och kanske har du redan många gånger sagt till dig själv vad jag

nu säger dig. Kom ihåg, Annesa, hur många gånger jag har grälat på dig för att du inte gick i kyrkan och inte vände dig till Gud. I åratal har du farit vilse från den rätta vägen, och jag följde dig, eller rättare sagt, jag väntade på att du skulle komma tillbaka. Ack, men inte trodde jag att du skulle så blint falla i avgrunden. Vem kan rädda dig nu?

Hon svarade icke. Den gamle prästens ord voro enfaldiga, tarvliga, till och med banala, och han hade sagt henne dem många andra gånger, men hans ton var allvarlig och övertygad, och i hans röst skälvde, mer än förebråelsen, ett medlidande och, mer än medlidandet, en djup sorg. Och varje hans ord föll ner i Annesas hjärta som en sten i en damm och splittrade den grumliga ytans tjocka smutshinna.

— Endast Gud kan rädda dig, fortfor han med alltmera sänkt röst. Du har begått det ena felsteget efter det andra, emedan detta är dens öde som ger sig in på orätt väg. Endast de döda kunna icke resa sig; de levande falla och stiga upp igen, de sjuka kunna botas. Annesa, jag sade nyss att din själ är död, men jag hade orätt, ty själen dör inte, men din själ är sjuk och det av en pest, som förgiftar luften runtomkring. Låt oss söka bota den. Anna, svara på min fråga: Tror du på Gud? Du svarar inte? Jag säger dig ännu en gång: jag är nu varken din domare eller din biktfar, jag är din läkare.

— Jag vet inte, svarade Annesa. Det är sant, sedan många år tillbaka har jag inte trott på Gud, emedan för många olyckor drabbade vår familj, liksom blixtar slå ner i samma träd. För mycket, för

mycket! Och mina välgörare äro hederliga, gudfruktiga människor. Varför pinade Vår herre dem då och fortfar att plåga dem? Men i de här dagarna har jag tänkt på Gud... någon gång; och nu tänker jag att ni har rätt, herr kyrkoherde, men jag är inte så ondskefull som ni tror; jag har visserligen gjort illa mot mig själv, men jag har gjort det för... att göra väl mot andra. Och jag säger ännu en gång att jag är redo: säg mig vad jag skall göra. Skall jag anklaga mig för att ha dödat gubben? Jag är beredd. Skall jag säga: jag hatade honom och har dödat honom, fjättra mig, kasta mig i ett svart fängelse, liksom man kastar en sten i en brunn, och må sedan ingen höra talas om mig. Men ska de tro mig?

— De ska inte tro dig, därför att detta inte är sanningen. Du skall inte tala så, nej, nej. Det är inte sanningen.

— Nå, vad är sanningen då? utbrast Annesa i skarp ton. Vad begär man av mig? Säg mig det, ni.

— Ja visst, det skall jag säga dig. Du skall tala så här: jag ensam är den skyldiga, jag som har dödat inte av hat, inte av kärlek, utan av egennyttig beräkning. Jag är ormkvinnan, och jag har i åratal slingrat mig omkring den förbjudna fruktens träd, och jag har förlett den svage mannen att synda med mig. Och då jag tröttnade på den köttsliga synden riktade jag mina önskningar på annat; jag har sagt till mig själv: jag skall fjättra mannen vid mig med andra band...

— Jag förstår inte, jag förstår ingenting, mumlade hon. Säg det med andra ord.

— Du skall alltså säga så här: Jag har dödat gubben på ett sådant sätt att, om brottet upptäcktes, skulle man tro att Paulu var den skyldige och jag hans medbrottsling. Av detta brott ville jag göra mig ett vapen och en snara för Paulu, för att alltid hålla honom fast.

— Skall jag säga så? Och skall man tro mig?

— Ja visst, ty det är sanningen.

Hon sprang upp, blek och stel och med knutna händer, hon spärrade upp ögonen och riktade dem på prästen med glasartad och vild blick.

— Är det Paulu som har sagt er detta? stammade hon. Är det han, är det han? Det vill jag veta genast. Säg mig genast att det inte är sant... annars...

Prästen rörde sig icke och såg ej ens på henne. Men med hög röst, som lät ironisk men var sorgsen, helt olik den dämpade, medlidsamma röst, varmed han hittills talat, frågade han långsamt:

— Annars gör du kanske med mig som du gjorde med zua Decherchi?

Då tyckte hon sig förstå något förfärligt: att prästen var rädd för henne som för ett vilddjur, som för en galen hund, och att han sökte komma åt henne försiktigt och låtsa sig icke vara rädd för henne. Och i detta ögonblick förstod hon hela vidden av sitt brott, och hon tyckte att hon verkligen var lik den orm som prästen hade jämfört henne med.

— Se på mig, se på mig i Guds namn! sade hon hest och flämtande, i det hon ställde sig framför honom och tvingade honom att se på henne. Säg

ännu en gång att ni på samvete tror på vad ni har sagt. Om ni tror det, om Paulu har trott det, skall jag också tro det. Jag skall tro att jag är sämre än de vilda djuren, jag skall tro att jag liknar svinet som äter upp det späda barnet i vaggan. Säg det, men så säg det då... säg om det! Om ni säger om det bara en enda gång, skall jag inte tveka, jag skall rusa ner till byn, kasta mig på knä utanför fängelseporten och tigga och be dem öppna den för mig som dörren till en kyrka...

Prästen lyfte upp huvudet och betraktade den olyckliga med medlidsamma men även forskande blickar. Hennes förtvivlade ögon, hennes åldrade ansikte, hennes lilla gestalt, darrande av skräck, tillhörde ej en listig och grym brottsling.

— Lugna dig, Anna, sade han och lyfte upp sin förbundna hand, jag har kanske misstagit mig, alla kunna vi begå misstag. Hör nu på. Sätt dig ner igen och hör på. Paulu var, som sagt, hos mig en natt, så väl gömd att karabiniärerna ej kunde finna honom, hur de än sökte. Då vi blevo lugna, talades vi länge vid. Han anförtrodde mig allt, sade att han kommit hem kvällen förut och haft ett samtal med dig, medan gubben sov. Han sade dig att han hade skaffat pengar och anförtrodde dig sina planer för framtiden. Han lovade att gifta sig med dig, men du trodde honom inte, du uttalade dina farhågor att han skulle glömma dig, om han avlägsnade sig. Och efter detta samtal... dog gubben! Kan man då inte tänka sig att du hade begått brottet för att hindra Paulu från att ge sig i väg?

— Men vad sade Paulu? Vad sade han? frågade hon.

— Han tror dig vara oskyldig. Åtminstone säger han det.

Hon lade sin hand över ögonen och sade:

— Ni har bedömt mig som barnen bedöma häxor: sämre än jag är. Gubben var död, då Paulu kom hem. Nåväl, ja — återtog hon efter en stunds tystnad, i det hon tog handen från ögonen och höjde rösten — jag skall säga er allt. Jag har dödat honom. Jag dödade honom, emedan jag trodde att jag räddade Paulu. Och Paulu red förbi, men underrättade mig inte, och samma öde, som förde mig till denna fördömda trakt, tvingade mig att bli vad jag nu har blivit. Ville jag det kanhända? Nej, jag gjorde våld på mig, emedan ödet ville det så. Jag skulle ha velat vara en kvinna som andra, ha far och mor och leva hederligt. Varför har Gud velat annorlunda, om det är sant att han finns?

— Gud har givit dig förstånd, Annesa; känner du inte i detta ögonblick att du har förstånd och att du själv har skapat ditt öde? Varför har du inte alltid brukat ditt förstånd så som nu? Emedan du trodde dig vara din egen herre och kunna göra med dig vad du ville, föreföll allt dig tillåtet, emedan du inte hade någon herre över dig. Och nu, då du märker att du i stället är slav under det du kallar ödet, nu beklagar du dig. Och förstår du inte, Annesa, förstår du inte att den som leder dig är Gud?

— Gud! Säg inte så! Han skulle inte ha velat gubbens död...

Prästen började reta upp sig och pusta.

— Du kan inte döma över Guds beslut! Gubbens stund var naturligtvis inne, och det tillkommer inte oss att döma om hans öde. Tänk på dig själv, Anna; din stund är ännu inte kommen, och det är inte av någon vikt på vad sätt den kommer; om du skall dö på det ena sättet eller på ett annat behöver du inte tänka på. Tänk bara på att träda fram inför Herren med din själ botad från allt ont.

— Vad skall jag göra? Jag är beredd att anklaga mig, sade hon häftigt, och jag skall säga allt vad ni vill.

— Vad jag vill? Vad har jag med saken att göra? Du skall säga sanningen, ingenting annat.

— Men ska de tro mig? upprepade hon, åter gripen av sina tvivel. Ska de inte säga att jag bara har varit medbrottsling? Jag har alltid gjort illa det jag har gjort. Jag vill inte återigen skada... dem.

Hon vågade ej längre kalla dem sina välgörare.

Prästen skakade på huvudet och såg ut i fjärran med sorgsen blick, som om han sagt nej till någon långt borta.

— Du har ännu inte förstått mig, Anna! Sanningen, sanningen! Det är allt. Du måste säga sanningen och inte tänka på något annat. Skall du bli straffad eller inte? Skola de andra lida ännu mera för din skull? Allt detta är av ingen vikt. Det enda viktiga är att du går din väg rakt fram.

— Jag skall göra vad ni råder mig till, sade Annesa.

Men han tycktes ej höra på henne; han reste sig och gjorde en grimas av trötthet och bedrövelse och fortfor att se ut i fjärran.

— Nu är det inte bara fråga om detta, sade han med sorgsen och dämpad röst. Det största straffet, Annesa, måste du ålägga dig själv. Ser du, Herren är inte lika grym som människorna. Han säger till den som har fallit: Res dig och fall inte på nytt. Han säger till dig, Annesa: Kvinna, jag har öppnat dina ögon, jag har rensat din själ från mörkret, liksom jag i dagningen rensar himlen från nattliga töcken. Gå, och synda ej härefter.

Hon suckade och knäppte ihop händerna.

— Inte synda mer... inte synda mer...

Prästens sista ord upprörde henne mycket mer än de hotelser och liknelser varmed han smyckat sitt tal.

— Inte synda mer... upprepade hon. Jag har tänkt så mycket på det de här dagarna. Jag har tänkt, att jag inte vill synda mer, jag vill inte bedra någon, inte göra någon illa...

— Det är bra.

— Om jag blir dömd...

— Vänta litet! sade han otåligt och lyfte upp den förbundna handen. Det är god tid. Det kanske går bättre än vi tänka. Tänk under tiden på din själ.

Han fortfor att tala, sade att livet är kort och fullt av villor och att vår enda lycka består i att tro på ett annat evigt liv, på en värld där allt är sant, allt är

rent, och där rättvisan omfattar allt liksom luften insveper jorden; men Annesa behövde nu ej längre höra predikningar, en inre röst viskade tröstande ord till henne och antydde vilken väg hon hade att gå.

Han sade:

— För att din ankomst inte skall framkalla onödigt prat, skall du bege dig ner till byn i kväll, när ingen ser dig. Kom hem till mig, så skola vi bestämma vad som är att göra. Emellertid skall jag hålla mässa här för din skull. Jag har tagit med mig vad som behövs.

De ropade på zio Castigu, som hade nyckeln till den lilla kyrkan, och öppnade. Solen hade ännu ej gått upp, men östern lyste redan som rött guld, och denna starka morgondager trängde in genom kyrkans lilla fönster och förgyllde de dammiga väggarna. Allt var anspråkslöst och vänligt i denna ensliga lilla kyrka; den lilla madonnan i sin blekta gula klänning, med sitt knubbiga och dåsiga barn, tycktes vara en liten tiggerska som dragit sig tillbaka till denna helgedom för att leva av ekollon tillsammans med bergstraktens fattiga herdar. Varken tavlor eller statyer prydde väggarna, men en mängd råttor togo till flykten för zio Castigu, då han öppnade dörren, och prästen Virdis, som hyste en barnslig rädsla för de oskyldigaste små djur, blev förskräckt och tycktes hysa större fruktan för denna lilla flyende här än för Annesas synder.

— Var inte rädd, sade zio Castigu. Det är skogsråttor. Tänk, häromdagen hade jag lämnat kvar här en påse med bröd och ost, och de gnagde sönder

påsen, men rörde varken brödet eller osten. Det syntes att de aldrig hade sett sådant förr.

Men prästen Virdis gick försiktigt och lät kläda på sig av herden, som i en låda bakom altaret fann en mässkjorta och en mässhake som just var gnagd av skogsråttorna. Medan zio Castigu använde flinta och fnöske för att tända det enda vaxljuset på altaret, märkte Annesa att prästen såg sig oroligt omkring.

— Var inte rädd, sade herden mycket allvarsamt, jag skall ringa med klockan för att skrämma bort dem.

Mässan började; det var en komisk och pittoresk syn, denne tjocke officiant i den råttätna mässhaken och den gamle vilden, som assisterade genom att oupphörligt ringa med klockan, liksom för att skrämma bort en hel här av onda andar.

I bakgrunden av den ödsliga kyrkan, på vars väggar dammet och spindelvävarna blevo alltmera rosenröda och förgyllda av morgonrodnaden, mumlade Annesa brottstycken av glömda böner och böjde sig då och då ner och kysste golvet med lidelsefull iver. Hon såg ingenting framför sig, hörde inte mässan, visste inte vad det var hon omedvetet läste för sig själv; det var icke tro och gudsfruktan som böjde henne ner till jorden och förmådde henne att kyssa dammet mera i en känsla av kärlek än av ödmjukhet, men hennes själ grät och ropade, och hennes ansikte tycktes förvridet av ett slags religiöst raseri.

Zio Castigu ringde våldsamt. Det enda vaxljuset

på det melankoliska altaret såg på med sitt orörliga guldöga, men plötsligt förlängdes lågan, rörde sig, blev en liten gulaktig tunga och tycktes säga något till det sömniga Jesusbarnet, som stirrade på den.

•

Annesa stannade kvar hela dagen i den lilla kyrkan. Hon fortfor att mumla böner, men tänkte på annat.

— De komma att döma mig till trettio års fängelse, tänkte hon. Kanske jag dör innan de åren ha gått. De döma mig kanske till tjugu år. Då jag kommer tillbaka är jag gammal; vad skall jag då göra? Jag skall leva på allmosor. Kanske jag kan arbeta i fängelset och samla ihop en liten summa. Matteu Piras, som satt femton år i fängelset i Civitavecchia, hade med sig hem fyrahundra scudi och satte upp en fin butik. Och vad skall Paulu säga? Vad skall han göra? Skall han hjälpa mig? Skall han förneka mig? Han må göra vad han behagar; jag skall göra min plikt. Jag skall bli en bra människa. Å, min Gud...

Och hon grät då hon tänkte på Paulu, men det var ej längre tårar av blygsel och förtvivlan. Sedan föresatte hon sig att ej tänka vidare på honom; hon tyckte att hon ännu syndade genom att minnas honom. Hon ville aldrig mer synda. Och Gantine? Vad skulle Gantine säga och göra? Han var ung och lättsinnig, han skulle snart trösta sig.

Vid middagstiden knackade zio Castigu på dörren. Hon gick ut i vapenhuset, förtärde en bit rågbröd och litet sur mjölk och växlade några ord med herden.

— Är du fast i ditt beslut? frågade han henne. Går du dit ner i kväll? Vill du att jag skall följa dig?

— Det behövs inte; jag är inte rädd.

Han betraktade henne. Hon var blek, men hade återfått sitt vanliga utseende och sin vanliga litet naivt trotsiga blick. Zio Castigu började tro att han misstagit sig, då han ansett henne brottslig.

— I natt drömde jag att Anna Decherchi hade kommit hit upp. Hon hade på huvudet en korg full med druvor och ett brev i handen. Men det var inte Anna Decherchi, det var Paulu förklädd, men så väl förklädd att han såg ut som gumman. Så snart han fick se mig började han skratta och frågade mig: Var är Annesa? Jag vill skämta med henne...

— Druvor betyda tårar, sade Annesa, men herden fortfor·

— Men don Paulu skrattade, och det är ett gott tecken. Ja, det är något som säger mig att vi ska få en god nyhet i dag. Å, om det vore så väl, Maria Santissima! Då skulle jag gå hit varenda dag och falla på knä på den här heliga tröskeln och kyssa marken i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn.

Han föll på knä, kysste marken och gjorde korstecknet; Annesa ryckte till vid blotta tanken på att det kunde komma »en god nyhet» i dag. Ack, livet lockade henne ännu med alla sina förförelser, och hoppet att kunna rädda sig var så ljuvt och brinnande att det kändes nästan plågsamt.

Hon gick in i kyrkan igen och föll på knä i skug-

gan och i dammet. Bäst att inte hoppas; att rädda sig var detsamma som att återfalla i synd, att glömma, att störta sig i fördärvet för alltid. Och hon ville aldrig mer synda, aldrig mer.

— Gud, Gud, hjälp mig! Om jag skall återvända till världen, så hjälp mig, du. Jag vill inte längre ljuga, bedra, göra ont. Jag skall inte gifta mig med Gantine för att inte bedra honom, jag skall inte gifta mig med Paulu, jag skall inte mer synda med honom. Jag är inte värd att bli någons hustru; jag skall leva ensam, vårda sjuka, arbeta och ensam bära bördan av mina brott...

Hon lutade sig ner och kysste åter golvet, och då hon reste sig, tyckte hon sig se en skugga utanför det lilla fönstret.

— Se de mig? — Hon drog sig tillbaka och blev rädd. Tanken på fängelset, domen och inspärrningen behärskade henne ännu. Hon började åter bedja, men oändligt bedrövad. Den Gud, till vilken hon hade återvänt i en stund av förtvivlan, liksom barnet gömmer sig i knät på modern som har agat det, var en omutligt sträng Gud. Han kunde förlåta, men icke glömma, och han fordrade botgöring, botgöring.

— Nej, jag kan inte rädda mig från att bli dömd, tänkte hon och grät tyst med pannan lutad mot väggen. Det är inte möjligt. De skola rädda sig, och det får jag nöja mig med. Den goda nyheten är att de äro lösgivna, ingenting annat.

Hon tyckte sig se Paulu i den lilla fängelsecellen i Barunei; hon såg honom hopsjunken, blek av

förödmjukelse och raseri, ångrande sig att i onödan ha överlämnat sig i den dumma och blinda mänskliga rättvisans händer. Han hade hoppats bli försatt i frihet om några timmar jämte de sina; han hade anmält sig för att visa sin oskuld, men de hade ej trott honom. Timmarna gingo utan resultat, dagarna gingo, och nu hoppades han kanske ej längre.

— Och jag är ännu här, jag är ännu fri! Paulu, Paulu, min Paulu! Vad skall du säga om mig, då du får veta —? Och donna Rachele, vad skall hon säga? Hon kommer att gråta, och gubbarna skola säga Hon hade ingen gudsfruktan, och hon har fört oss till avgrundens rand. Genom hennes förvållande ha vi drabbats av vårt livs största sorg och förödmjukelse. Sedan ska de trösta sig och glömma. Och livet skall gå, jag skall leva långt, långt bort i ett okänt fängelse, och jag skall alltid se framför mig zio Zuas förfärliga ansikte och hämndlystna leende. Han ensam skall aldrig glömma mig, han skall alltid, alltid följa mig. Å, han visste redan att han skulle få hämnd, han visste det, men jag visste ingenting. Veta vi någonsin vad som kan hända? Vet jag vad som skall hända i morgon! O min Gud, barmhärtige Herre, förlåt mig! Nu yrar jag igen, jag hoppas ännu! Nej, nej!

Hon ville icke hoppas, men ändå väntade hon; varje litet buller kom henne att spritta till. Från det lilla fönstret inträngde nu middagens blåa och klara ljus; himlen var safirblå, skogen susade omkring den lilla kyrkan med ett svagt och dåsigt surr som av bin omkring kupan. En oändlig, vemodigt ljuvlig

frid fyllde den ensliga helgedomen, där den gammaldags madonnan med sitt sömniga barn, som föreföllo så lugna i sin fattigdom, tycktes vara så långt ifrån kvinnan, som grät vid deras fötter.

Inemot solnedgången kom som vanligt zio Castigus brorson, som varje kväll bar ner hjordens produkter till byn.

— Prästen Virdis skickade efter mig, sade han, och befallde mig säga er att han önskar tala med er ensam i kväll. Han bad mig upprepa: med er ensam.

Herden skyndade till Annesa och förde fram budskapet.

— Anna, sade han i rörd ton, jag tror att min dröm går i fullbordan. Det här betyder att prästen önskar att du inte skall gå ner; det är ett tecken till att det finns hopp.

Hon darrade i hela kroppen.

— Narra mig inte, zio Castigu... narra mig inte att hoppas... nej, nej... jag vill inte...

— Varför vill du inte hoppas? Efter natt kommer dag. Bed, bed, Anna; jag ger mig av ner till byn. Vill du gå till kojan?

Men hon ville stanna i den lilla kyrkan; i brådskan glömde herden bära till henne mat, men hon kände ej hungern, hon somnade inte, flyttade sig ej från sitt hörn. Genom det lilla fönstret såg hon en rödaktig stjärna glimma fram på skymningens grönblå himmel, sedan andra stjärnor, och skogen teg, och allt var tyst, svept i en hemlighetsfull väntans tystnad.

*

Zio Castigu kom tillbaka vid midnatt.

Då hon hörde nyckeln i det rostiga låset, erfor hon en underlig känsla: hon tyckte att en osynlig varelse, ett andeväsen, som kom upp ur djupet av en okänd värld, sökte tränga in i den lilla kyrkan för att få ett samtal med henne och yppa för henne hennes framtids hemlighet. Men det var den gamle herden som kom in i mörkret; hon kände igen hans steg, hon kände igen hans toviga huvud som avtecknade sig svart mot det lilla fönstrets grå och stjärnströdda fyrkant, men av det sätt varpå zio Castigu sade: Annesa? förstod hon att den gamle herden skulle, liksom andevarelsen från den dolda världen, röja hennes framtids hemlighet.

— Zio Castigu?

— I morgon... i morgon ska de bli försatta i frihet. Advokaten har sagt till prästen Virdis att resultatet av liköppningen är att gubben dött av kvävning i följd av sin sjukdom. Och att ingen har slagit honom och att ingen annan än Vår Herre har förorsakat hans död.

Hon föll på knä i mörkret, men ett bländande ljus bredde sig som solsken i hennes själ.

— Gud har förlåtit, Gud har sett mitt hjärta, vägt min synd och min smärta, och han har sett att den var störst... större än min synd...

Zio Castigu hörde i tystnaden hennes tänder skallra.

— Vad skall du nu göra, Anna? Följer du med mig ut? Prästen råder dig att inte ge dig av härifrån förrän de ha blivit fria. Hör du?

— Ja, jag hör.

— Men vad gör du nu?

— Jag ber.

— Nu kan du vara lugn, sade han helt naivt. Du kan komma till fårfållan.

— Nej, jag stannar här. Jag vill bedja.

— Du kan be där också, i kojan. Gud hör dig lika bra där. Och du har inte ätit något, Ljuslock.

Då hon hörde sitt smeknamn, erfor hon en häftig glädje; så hade inte zio Castigu kallat henne under alla dessa fasans dagar.

Allt var således över? Var det möjligt? Var det inte en dröm? För att övertyga sig därom reste hon sig, glömde sina böner, lydde gubbens uppmaning och sade ivrigt:

— Låt oss gå!

De gingo ut. Natten var ljus och myllrade av stjärnor; horisonten föreföll helt nära, tätt bakom skogarnas och klippornas svarta konturer; zio Castigus får betade dolda av buskarna ute på heden, och det taktmässiga pinglet av deras bjällror var som en hemlighetsfull, nästan trolsk musik, en kör av unga, dallrande röster som uppsteg från stenarna, trädstubbarna, buskarna.

Många stjärnskott randade den ljusnande himlen, och zio Castigu, som intet himmelskt fenomen undgick, sade i det han blickade uppåt:

— De stora stjärnorna tyckas gråta i natt. Se, så mycket tårar!

Annesa såg upp. Även hon grät. Hon kom ihåg S. Basiliofesten, raketerna som gingo över den mörk-

nade himlen bakom den tysta gården. Det hade gått fjorton dagar, fjorton långa dagar, förfärliga som år av pest och hungersnöd. Nu var allt förbi, och nu skulle allt börja på nytt.

— Vad sade prästen Virdis mera? frågade hon och följde försiktigt gubben, som gick lätt och vigt mellan stenar och tistlar.

— Att du skall hålla dig stilla, till dess...

— Jag skulle vilja tala med honom först, avbröt hon, sedan tillade hon sakta efter ett ögonblicks tystnad: innan jag återvänder till mina välgörare.

Hon uttalade åter det vanliga ordet, men plötsligt brast hon åter i gråt. Det var icke tårar av bitterhet och samvetskval, men ej heller glädjetårar; det var tårar av ånger och hopp, som föllo i hennes själs djupa natt och glänste som stjärnskotten i natten.

IX.

Det var den tredje kvällen efter familjen Decherchis frigivning. I byn talade man ej längre om händelsen, om icke för att kommentera Annesas försvinnande. Hon hade ej kommit tillbaka till byn.

Vart hade hon tagit vägen? Många säga att hon är gömd i zio Castigus fårfålla. Hon har sjuknat av skrämsel, hon har feber och kan inte flyttas. Andra försäkra sig ha sett henne i byn, i prästen Virdis' hus; där har hon varit hela tiden. Andra säga att formannen, han som för posten, har haft med sig från Nuoro ett brev från Annesa till donna Rachele. Varför kommer hon inte tillbaka? Varför är hon rädd för att bli arresterad? Obestämda och underliga rykten äro ännu i omlopp om henne bland de bäst underrättade. Läkarundersökningen har konstaterat att gubben dött en naturlig död i följd av ett astmaanfall, men anfallet, påstå väl underrättade personer, har framkallats av Annesas brutala sätt att behandla honom; dessutom har hon inte företagit de inandningar eller givit honom in de lugnande medikamenter som läkaren föreskrivit. Felet är icke stort, men även de minsta förseelser måste bestraffas. Annesa är

rädd och kommer icke tillbaka; ni ska få se att hon dröjer med att visa sig. Decherchis försäkra att de inte veta något om henne; de båda gubbarna, som vilja sörja Zua Decherchi trots det obehag han vållat dem, gå aldrig ut och ta ej emot många. Ej heller donna Rachele synes till; Paulu är frånstötande, och då man frågar honom efter Annesa svarar han:

— Sköt ert, ni. Hon är där hon behagar.

Den som gärna pratar är Gantine; då han fick veta händelsen, kom han tillbaka till byn. Då Paulu kom ut ur fängelset frågade han honom:

— Varför kommer du hit? Tag genast din packning och gå tillbaka till skogen.

— Varför jag kommer hit? Skall jag inte tänka på Annesa?

— Annesa reder sig nog utan din hjälp. Gå din väg.

Men Gantine trotsar. Han går omkring i byn, pratar, frågar och meddelar upplysningar. Han har varit uppe vid zio Castigus fårfålla, han har knackat på hos prästen Virdis. Annesa finns inte där. Folk börjar gyckla med honom; många säga till honom:

— Annesa har ju givit sig ut i skogen till dig! Ni ha kanske gått olika vägar.

Gantine, som lider i tysthet, men ej vill visa det, låtsar sig veta var Annesa gömmer sig.

— Hon har farit till Nuoro. Hon for med diligensen dagen efter mitt herrskaps arrestering. Hon bor hos en systerdotter till prästen Virdis, som är gift med en handlande i Nuoro.

— Men varför kommer hon inte tillbaka?

— Därför att hon är rädd för ert förtal, ni dumma och elaka människor!

Och den stackars Gantine går ur hus i hus, hör på sladdret och går sedan till donna Rachele och ber om råd, och inför henne, som har en martyrs magra och bleka men lycksaliga ansikte (ske Guds vilja!) gråter han av vrede och oro som ett sjukt barn.

*

Klädd i tröja, långbyxor och tofflor, utan peruk och utan näsduk i handen, satt prästen Virdis på sin träbalkong och läste i breviariet. Han var sig inte lik; han såg ut som en fågel, som man ryckt de bästa fjädrarna av.

»Torget», en stenbunden trekant framför det lilla huset, var ödsligt som en bergsplatå; i bakgrunden syntes profilen av ett avlägset landskap, en bergstopp, violett mot skymningens rosenfärgade horisont. Över torget och de små askgrå och tysta husen förlorade himlen färgen som en gammal illa medfaren blåaktig sammetsduk; en frisk bris, som doftade basilika, kom från gatan, men prästen var över sig given, liksom halvkvävd av hetta, och i brist på näsduk viftade han med handen för att jaga bort en inbillad flugsvärm.

Vad skulle han ta sig till? I två dagar hade Annesa varit gömd i hans hus. För två kvällar sedan, då han var på hemväg från casa Decherchi, hade hon, som väntat honom gömd bakom ett murutsprång på »torget», oförmodat trätt fram för honom.

— Herr kyrkoherde...

— Heliga änglar! Är det du? Är det du?

— Ja, här är jag. Jag måste tala med er.

— Kom.

Huset var tyst. Paula Virdis, prästens kusin, sov nu i ett rum på nedre botten bredvid köket. Trevande i mörkret följde Annesa efter gubben, vars litet flämtande andedräkt hon hörde; de gingo inåt en förstuga, uppför en liten brant trappa och kommo in i balkongrummet. Fönstret stod öppet; inne i rummet hördes en cikadas gnissel och kändes basilikedoft; långt i fjärran strålade en stjärna.

Prästen tände lampan. Annesa kände redan till detta tarvliga lilla rum, möblerat som en bondes sovrum. Trött och förbi, men med ögonen lysande av en inre eld sjönk hon tungt ner på den gamla kistan, som såg ut att vara gnagd av råttor. Hon lät huvudet sjunka, liksom överväldigad av trötthet och sömn. Prästen stängde fönstret, vände sig om och såg ond ut.

— Nå?

— Nu är jag här, sade hon och ryckte upp sig. Jag gick förbi d ä r och lyssnade vid fönstret.

— Var d ä r?

— D ä r, hon pekade ivrigt, liksom för att säga att det inte fanns något annat d ä r, något annat ställe där hon kunde stanna. Där ni var för en stund sedan! Sedan... gick jag hit, före er. Jag väntade på er. Såg ni?

— Ja, ja... jag såg.

Han började gå av och an i rummet. Vad skulle han göra? Vad ville den där kvinnan honom? Hon

ville ha hjälp, hon ville bli räddad av honom. Hur skulle det gå till? Det var inte nog med god vilja och goda ord. Man måste handla. Men hur?

— Jag har tänkt på dig i två dagar, sade han utan att se på henne. Och jag tror att luften här i byn inte längre är bra för dig.

— Nej, jag ämnar ge mig härifrån.

— Vart skall du ta vägen då?

— Det får ni bestämma.

— Jag? sade han och pekade på sitt bröst. Just jag? Ja visst; ni ställer till oreda, sedan skall jag reda upp den.

— Ni är vår herde, sade Annesa. Nej, bli inte ond och överge mig inte. Ni tänker för alla... och ni tänker nog för mig också.

— Det är för sent, det är för sent, invände han sorgset, men hon låtsade ej höra honom, utan fortfor:

— Er syster Paula beklagade sig en dag för mig, hon sade: Min bror tänker aldrig på sig själv, därför ser vårt hus ut som ett hybble, och folk förtalar honom och säger att han är snål och gömmer sina pengar. I stället tänker han alltid på andra, han är en far för illgärningsmän, dåliga söner, vildbasare, avsigkomna...

Prästen gick av och an, pustade och viftade med näsduken.

— Paula är en pratmakerska, det är just vad hon är, en riktig slammertacka.

— Jag vill ge mig av, herr kyrkoherde; jag vill aldrig vända tillbaka till det där huset. Ack, hjälp mig, ni! I kväll var jag nog stark att inte gå in

där, fastän jag var frestad. Men i morgon? Hur skall det gå i morgon? Jag vill ge mig av. Jag vill till Nuoro. Rekommendera mig hos er systerdotter; jag skall bli piga, jag skall arbeta och leva hederligt.

— Paulu far efter, och så faller du igen.

— Nej, nej, utbrast Annesa, i det hon knäppte händerna och sträckte ut dem med en bönfallande åtbörd. Säg inte så! Ni skall tala med Paulu och, om så fordras, säga honom allt...

— Jag? Hellre må mina läppar förtorka än de röja din hemlighet. Det kan ingen annan än du göra.

— Jag? sade Annesa också i sin tur. Jag?

Det knackade på porten. Hon tystnade och spärrade upp ögonen. Trots vad som hade hänt var hon rädd; det föreföll henne omöjligt att hennes brott kunde förbli hemligt och ostraffat. Sedan skalv hennes hjärta av en orolig förhoppning.

— Tänk, om det är Paulu! sade hon halvhögt.

— Ja, det skulle du nog vilja! — Var tyst nu.

Hon slog ned ögonen och tänkte på vad hon skulle göra, om Paulu oförmodat trädde fram för henne. Hon skulle kasta omkull sig på golvet med tillslutna ögon, händerna för öronen och munnen i dammet, för att inte höra honom, se honom, tilltala honom.

Men då prästen öppnade balkongdörren och en nästan gråtande gossröst bad: Herr kyrkoherde, min far är sjuk och vill bikta sig, suckade hon av besvikelse.

— Är han sämre? frågade prästen.

— Ja, mycket, han ser ut som ett lik. Han har hostat upp så mycket blod...

Gossens röst darrade; Annesa tyckte sig se mannen, som haft blodstörtning, och hon kom ihåg sitt löfte:

— Jag skall vårda de sjuka, jag skall tillsluta ögonen på de döende...

Hon reste sig, såg att prästen tog på sig hatten och gick mot dörren. Han glömde att stänga balkongen och tänkte ej längre på henne.

— Herr kyrkoherde, får jag sköta den sjuke?

— Heliga änglar! Rör dig inte ur fläcken, stanna här Den sjuke behöver dig inte. Jag kommer snart igen.

— Om zia Paula träffar mig här!

Den andre hade bråttom, han svarade henne icke, tog lampan, gick ut och stängde dörren i lås. Hon sjönk ner på kistan och rörde sig ej. Basilikedoften, cikadans gnissel och stjärnans skimmer trängde in från den öppna balkongen, och efter ett ögonblick hade hon en känsla av att hon åter satt på trappan som ledde ner till don Simones trädgård. Och hon överväldigades av sin ljuva, vemodiga längtan efter allt vad hon förlorat.

— Vem hindrar mig från att gå dit? Ack, om jag hade gått in! Varför, varför får jag inte gå dit? Vem förbjuder mig det? Prästen Virdis, som har låst in mig? Varför får jag inte gå dit?

Hennes längtan växte; hon var trött och sömnig, hon hade feber. Det var tid att gå hem och lägga sig i sin säng. Hon hade gått så mycket, i mörkret,

mellan stenar och törnbuskar, det var dags att vila sig. Hon sluter till ögonen, dåsar av. Plötsligt ser hon ett ansikte framför sig; det är zia Paula, prästens vresiga kusin.

— Vem är du? Vad gör du här? En kvinna här! Å, den Micheli, han håller på att bli tokig... riktigt tokig, för litet tokig har han alltid varit. Gå din väg.

— Jag är Annesa, kära zia Paula...

— Kära mig hit och kära mig dit! Gå din väg! Jag är utledsen på andras ledsamheter, jag har nog med mina egna...

Annesa stiger upp och går sin väg. Hon går, går, går på de mörka gatorna, kommer dit, till don Simones hus. Porten är stängd; hon skjuter på den, och den öppnar sig. Hon förstår att Gantine har smugit sig ut från sitt herrskap och lämnat porten öppen. Hon går in på gården, in i köket, in i rummet; nere vid dörren står nattlampan och brinner; zio Zua sitter på sängkanten och andas flämtande. Hon kastar sig på soffan och håller på att somna. Men plötsligt sätter hon sig upp och betraktar gubben oroligt. Vad vill det säga, dog han inte? Hade hon inte dödat honom? Vad gör han nu där, gubben? Varför ha de satt honom där? Lever han? Har han vaknat upp? Skall han säga något nu, anklaga henne? Hon måste fly, hon måste gå, gå långt bort...

Hon vaknade och tänkte genast:

— Jag måste gå, gå, gå...

*

Strax därpå hörde hon prästen komma hem; hon väntade på honom, men han dröjde litet med att komma upp.

— Han har väl gått in till zia Paula för att tala om för henne att jag är här. Vad hon skall gräla, den där gumman!

Men zia Paula grälade icke. Hon sov i en liten kammare på nedre botten, lika tarvligt möblerad som balkongrummet; då prästen kom in, väckte henne och sade att de måste hålla Annesa gömd åtminstone någon dag, nöjde hon sig med att svara:

— Jaså, vurmar du nu för att gömma människor, då du inte kan gömma dina pengar? Låt den där kvinnan komma hit.

Prästen förde ner Annesa i den lilla kammaren på nedre botten och lämnade de båda kvinnorna ensamma. Zia Paula var mycket lik prästen, som hon alltid hade bott tillsammans med. En gång hade hon tagit på sig prästrocken och peruken och gått till donna Rachele. Då Annesa fick se henne, trodde hon att det var prästen Virdis.

— Kläd av dig och lägg dig i sängen hos mig; om du inte vill ligga bredvid mig, så lägg dig nere vid sänggaveln, sade gumman helt lugnt.

Annesa lydde; sängen var ganska bred, och fastän bädden ej var särdeles mjuk, tyckte hon att hon låg på dun.

— Jag har sovit på golvet många nätter, sade hon. Nu är det som om jag låg i en båt och seglade långt, långt bort...

— Var var du, Annesa, kan man få veta det?

— Jo, kan ni tänka er, jag var gömd i sakristian i kyrkan S. Basilio.

— S. Basilio! utbrast den andra och gjorde korstecknet. Är det sant? Och varför har du inte nu gått hem?

— Jag har intet hem, zia Paula. Jag gick inte dit, därför att folk säger...

— Ja, det är sant. Folk säger att du har låtit Zua Decherchi dö; du retade honom och gav honom inte hans medikamenter. Är det sant?

Annesa svarade icke.

— Vart skall du ta vägen, Annesa? Går du inte tillbaka till ditt herrskap?

— Vem vet? Nu är jag sömnig, låt mig sova.

— Och Gantine? Har du inte träffat honom? Han driver omkring i byn och söker dig; han är som om han vore tokig.

— Stackars Gantine, han är så ung.

Gumman fortfor att prata, men Annesa slog dövörat till och hängav sig åter, tyst och feberaktig, åt sina sorgsna drömmar. I tre dagar var hon gömd i denna dystra kammare, som fick sitt ljus från ett litet takfönster. Därifrån hörde hon Gantines röst, då han, som han ofta gjorde, kom och frågade efter henne.

— Min gosse, sade zia Paula, Annesa har säkert givit sig av långt, långt bort. Och det har hon gjort rätt i. Jag skulle ha sprungit till världens ända, rusat i väg som en katt som har bränt sig.

— Varför det? frågade Gantine i ynklig ton.

— Varför? Därför! Seså, lugna dig. Annesa kommer kanske aldrig igen.

— Å, den gubben! Om han ännu levde, skulle jag slå ihjäl honom! Ännu efter döden plågar han oss!

— Ja, det är sant, suckade Annesa i sin dystra kammares halvmörker.

— Hon bryr sig inte om mig, fortfor Gantine. Hon har inte frågat efter mig på länge. Det har jag nog märkt. Annars skulle hon inte ha burit sig åt så där. Jag kan förstå att hon hyser agg till vårt herrskap och inte vill komma tillbaka till ett hus, där hon har lidit så mycket. För det är ju för deras skull...

— Seså, tyst, din pratmakare! utbrast zia Paula. För deras skull! Det är ju i stället de som skulle kunna säga...

— Vad skulle de kunna säga?

— Jo, om Annesa hade givit den sjuke in medikamenterna, skulle han inte ha dött.

— Medikamenterna? Hon borde ha strypt honom...

— Seså, håll nu din elaka tunga i styr!

Annesa undrade:

— Om Gantine visste hur det är, skulle han ursäkta mig då? Ja, kanhända. Även han hatade honom. Men han skall aldrig få veta något. Nej, nej, nej, gå din väg, Gantine, gå din väg. Jag vill inte längre bedra dig, jag vill inte bedra någon.

*

Då prästen Virdis slutat läsa sitt breviarium reste han sig och tittade ut från balkongen. Himlen hade grånat; stjärnan som sände in sitt grönaktiga skimmer i den lilla kammaren, hade trätt fram ovanför det avlägsna berget; cikadan gnisslade. Prästen väntade Paulu och formannen zio Sogos, som skulle lämna honom ett brev från Nuoro. Men båda dröjde, och ändå måste posten ha kommit för över en timme sedan. Slutligen kom en lång, kutryggig, fattigt klädd gubbe gående över det lilla torget och knackade på porten nedanför balkongen.

— Kom upp! Äntligen! sade prästen och drog sig tillbaka.

Han tände lampan, tog peruken, som han hade lagt på en stol för att torka, och satte den på sig, fastän den ännu var fuktig av svett. Sedan stängde han balkongen och öppnade dörren. Zio Sogos klättrade stönande uppför trappan.

— Vi ä gamla, herr kyrkoherde, vi ä gamla; vi gå långsamt nuförtiden.

Han kom in. Med sitt rynkiga, gråskäggiga ansikte såg formannen ut som en tiggare.

— Nå, träffade ni min systerdotter?

— Ja, jag träffade henne och lämnade henne brevet. Här är svaret.

— Sitt ner ett ögonblick. Vänta... sade prästen och öppnade brevet utan att märka att kuvertet redan var öppet.

— Det är bra, det är bra, sade han sedan, i det han vek ihop brevet och lät kuvertet ligga kvar på bordet. Hör nu på, ni måste göra mig en tjänst.

Gubben, som satt på kistan vid bordet, riktade sina små fuktiga och sorgsna ögon på kuvertet och sträckte långsamt ut handen.

— Befall bara, herr kyrkoherde. Ni har hjälpt mig så många gånger. Jag har alltid sagt: kyrkoherden har att befalla över mig, jag är hans tjänare.

— I morgon, nej, i övermorgon skall ni i er vagn skjutsa till Nuoro en person, som inte vill bli sedd, då hon lämnar Barunei.

— Ja, jag förstår, svarade gubben beredvilligt. Den personen behöver bara gå till fots till bron i övermorgon bittida och vänta mig där.

— Och om det är någon annan som vill resa?

— Det vet jag i morgon kväll, och i så fall skall jag komma och underrätta er.

— Det är bra. Och ni tiger ju? Ni förstår mig väl?

— Ja, var lugn för det.

Gubben reste sig och lade handen på kuvertet.

— Paula, ge oss något att dricka, ropade prästen i dörren. Men då ingen svarade skakade han på huvudet och sade: Låt oss gå ner, så skall jag laga att ni får ett glas vin. Eller vill ni ha brännvin?

— Vin, vin, svarade zio Sogos och kramade ihop kuvertet i sin hand. Brännvinet och jag ä inte goda vänner.

Från sitt kyffe hörde Annesa den gamle formannens röst och suckade. Äntligen! Nu hade visst svaret från Nuoro kommit. Å, att få ge sig av! Komma till ett obekant ställe, bland nytt folk, börja

ett nytt liv, arbeta, sörja, glömma! Hon tänkte ej på annat.

Knappt hade zio Sogos gått förrän prästen kom in till henne och sade:

— Sitter du i mörkret? Vad tänker människan på, som låter dig sitta i mörkret? Finns det inga oliver i år? Finns det ingen olja?

— Jag ser nog vad jag har för mig, svarade Annesa. Och här står ju ett ljus.

Hon steg upp och sökte efter tändstickorna.

— Här är svaret från min systerdotter Maria Antonia. Hon säger att hon har en plats åt dig, hos en familj i Nuoro.

Då hon hörde den goda nyheten, blev hon nästan utom sig av glädje, men började plötsligt darra och tappade den brinnande tändstickan. Den lilla blåaktiga lågan lyste till och slocknade. Prästen teg, och i tystnaden och mörkret glömde Annesa både det förflutna och det närvarande för att endast lyssna till Paulu Decherchis röst.

— Hur står det till, zia Paula? Var är kyrkoherden?

Han hade kommit in i köket; hans röst var allvarlig, nästan sträng.

— Jaså, är det ni, don Paulu? Micheli kommer strax. Stig upp i hans rum...

— Var är han?

— Kom med.

Zia Paula gick före med ljuset, och han följde efter.

— Vad vill han? frågade Annesa tyst, och prästen svarade halvhögt:

— Jag vet inte. Jag tror att han misstänker, liksom många andra, att du är här. Se här är brevet; läs det. Nu går jag. Var vid gott mod!

Hon tände en ny sticka och läste de få, illa skrivna raderna.

»Kära morbror.

Jag utförde genast ditt uppdrag. Det finns en bra plats för flickan som du rekommenderar. Husbonden är en förmögen husägare i Nuoro, som har en gammal hustru och inga barn. Men det blir arbete, baka mycket kornbröd åt tjänarna och också arbeta ute på åker och äng. Men herrskapet är snälla människor och skulle behandla den av dig rekommenderade pigan väl. Om hon vill kan hon komma redan i morgon. Vi må bra, o. s. v.

Din systerdotter

Maria Antonia.»

Annesa läste om brevet, men hade svårt för att förstå; hennes tankar voro där ute i kammaren, där prästen och Paulu säkerligen talade om henne. Vad sade de? Vad ville Paulu? Hon skulle ha velat offra tio år av sitt eländiga liv för att kunna få höra de båda männens samtal. Och hon upprepade för sig själv prästens sista ord: Var vid gott mod! Ja, mod, Annesa, mod, mod! Mod för att kämpa, för att segra, för att inte åter falla i syndens förslappande och mörka avgrund.

I köket hördes ej längre någonting; den nyfikna zia Paula stod säkert och lyssnade där uppe utanför dörren till balkongrummet. Måtte bara de båda männen ej häntyda på den förfärliga hemligheten! Nej,

det var inte möjligt: Paulu visste ingenting, misstänkte inte, kunde inte tro... och prästen Virdis hade sagt: Förr än jag talar om det där må mina läppar förtorka.

Nej, de talade kanske om hennes försvinnande; Paulu sade kanske:

— Jag vet att hon är här, jag vill träffa henne, tvinga henne att återvända hem.

Och prästen Virdis pustade och svarade:

— Heliga änglar, vad du är envis, min gosse! Har du inte förstått att Annesa har givit sig i väg långt bort och att det är bäst för henne att inte återvända till ditt hem?

Steg hördes i köket; sedan blev det åter tyst. Ja, zia Paula stod säkert utanför dörren och lyssnade, och Annesa avundades henne, även hon skulle ha velat gå dit upp och lyssna. Liksom givande vika för frestelsen vek hon ihop brevet, gick bort till dörren och öppnade den tyst på glänt.

Plötsligt fick hon se Gantine sitta orörlig på bänken längst bort i köket. Han riktade ögonen på farstudörren, men hörde tydligen något, ty han reste sig plötsligt och såg sig omkring. Han såg ingenting. Annesa hade hastigt dragit sig tillbaka och stängt dörren; hon tryckte sig hårt mot den, liksom för att hindra den unge mannen att komma in. Några ögonblick gingo; zia Paulas röst väckte henne ur domningen.

— Vad gör du här? frågade prästens kusin litet oroligt, då hon såg Gantine stå vid dörren till kammaren.

— Jag väntar på er. Men nu stod jag och funderade på att gå min väg med grytan som står där och kokar på spisen, svarade den unge mannen med en ansträngning att låta skämtsam.

— Det hade blivit en klen affär. Tror du att det är bönor och fläsk i den? Titta, det är bara potatis. Sitt ner, Gantine. Jaså, du har inte givit dig av till skogen igen?

— Nej, eftersom jag är här, är jag ju inte i skogen, sade han vasst.

Han satte sig. Åter blev det tyst ett ögonblick i köket. Annesa lyssnade oroligt, hon var rädd att Paulu, då han gick, skulle komma in i köket, få se Gantine och ställa till ett uppträde.

— Ja, sade drängen efter ett ögonblick, don Paulu ville att jag skulle ge mig av, men jag struntar i honom. Han är arg i de här dagarna, han är som den onde själv, men jag är också arg. Jag är arg på alla, framför allt på er!

— Maria Santissima! utbrast gumman litet ironiskt. Varför är ni så arg, Gantine?

— Ni vet nog varför, zia Paula. Annesa är här, hon är gömd här, hon står kanske innanför den där dörren. Må hon gärna höra mig, om hon är där; jag måste tala.

— Tala tyst, bad gumman. Tala gärna, men höj inte rösten. Annesa kan inte höra dig. Måtte satan vara lika långt ifrån oss som hon är!

— Hon är här, hon är här, i det här huset! upprepade Gantine i bedrövad men bestämd ton. Ljug inte och häda inte, zia Paula! Jag vill inte ställa

till bråk; vad skulle det tjäna till? Att göra mig till föremål för åtlöje och medlidande. Men tiga, det vill jag sannerligen inte! Jag har varit beskedlig alldeles för länge. Nu har jag förstått allting, allting, zia Paula, och det vill jag tala om för vederbörande.

— För mig?

— Ja, för er också. Och tala om det för den där kvinnan, säg henne att jag har förstått hela komedien. Jag skall inte bråka, det säger jag ännu en gång; jag skall inte spränga några dörrar, inte väsnas; jag är inte elak. Det finns andra som äro elakare än jag.

Han nästan grät. Annesa överväldigades nästan av den moderliga ömhet som Gantines ungdom och godmodighet alltid hade framkallat hos henne och kände sig frestad att öppna dörren, gå till den unge mannen och säga honom några tröstens ord, men den andre kunde överraska dem, få se dem, och hon ville inte mera återse den andre!

— I kväll, fortfor Gantine, såg jag Paulu prata med zio Sogos; de läste ett brev, de lade säkerligen råd om Annesas avresa; ja, de ha alltid varit tillsammans de här dagarna. Och han, Paulu, min husbonde, han tror att jag inte vet något, fastän jag vet allt. Jag har både ögon och öron att se och höra med.

— Men jag vet ingenting, kära min gosse, jag vet verkligen ingenting!

— Då skall jag tala om för er hur det hänger ihop. Paulu vill gifta sig med Annesa, och Annesa... skulle kanske inte ha något emot det. Hon har inte på länge varit samma Annesa som förr; hon älskar

mig inte längre, tänker inte längre på mig. Då jag gav mig av till skogen, ville hon inte ens kyssa mig. Jag gav mig i väg, ledsen, dyster, med en mörk aning i mitt sinne. Och sedan hände det som skulle hända. Nu vill Paulu gifta sig med henne, för han säger att hon har blivit förföljd och förtalad för familjen Decherchis skull...

— Hur vet du det där, Gantine? Inbillningen skenar i väg med dig, sade gumman, intresserad och nyfiken. Misstar du dig inte?

— Nej, jag misstar mig inte, zia Paula! Så här förhåller det sig. Varför vänder inte Annesa om hem? Emedan Paulu inte vill. Varför har han haft och har alltjämt långa och häftiga tvister med de båda gubbarna och med sin mor? De tro Annesa vara brottslig, och det tror Paulu också. Han säger att det är hans plikt att gifta sig med Annesa; de påstå att han är tokig. Han säger att han vill ge sig av långt bort, till gruvorna, och ta Annesa med sig; donna Rachele gråter alltjämt, don Simone ser ut som om han vore nära att dö av grämelse och förbittring. Så står det till, zia Paula, så står det till tyvärr!

— Men det är Annesa kanske okunnig om!

— Nej, nej, hon är överens med Paulu. Annars skulle hon ha kommit hem. Hon kommer inte därför att hon är... den hon är! En bedräglig och trolös vildkatta, en listig förräderska! Jag hatar henne nu, jag vill inte gifta mig med henne, nej inte ens om hon hade två gårdar som vore värda tusen scudi vardera!

— Men varför söker du henne då? Vad vill du henne? Låt henne vara...

— Jag hatar henne, hatar henne... sade Gantine entonigt och dystert.

Förvånad och upprörd viskade Annesa för sig själv bakom dörren:

— Det är bäst så!

— Söker jag henne? fortfor Gantine. Det är inte sant; jag bryr mig inte om henne vidare; jag vill bara träffa henne för att säga henne, att jag inte är något dumhuvud, att jag inte vill bli löjlig och att jag tycker synd om henne. Stackars kräk! Hon har aldrig sett spiken som skulle ränna in i hennes ögon; det är hon som alltid har varit dumhuvudet, men inte jag. Jag är man, jag lider och jag skall lida, men kanske skall jag gå igenom prövningen och glömma henne och träffa på en annan kvinna som tycker om mig. Men vad skall hon göra? Även om hon gifter sig med husbond, vad skall hon ta sig till? Hon förblir alltid pigan, Paulu kommer att slå henne redan den första dagen och låta henne umgälla all den otur han har haft. Annesa har alltid varit plågad och utnyttjad av dem, och hon skall fortfara att vara deras skottavla, deras offer. Då skall jag skratta; ni skall få se så jag skall skratta, zia Paula!

Men nu skrattade han icke; hans röst var så retlig och ynklig som om han varit en liten gosse nära att brista i gråt.

Zia Paula visste ej vad hon skulle säga till honom; hon gick av och an i köket, dukade till kvällsmåltiden och började, även hon, bli orolig vid tanken

på att Paulu kunde komma ner när som helst och höra drängens onda ord.

— För resten, fortfor han, försäkrar jag er att jag inte alls frågar efter det där. Jag kan få så många flickor jag vill. Vackrare, ärbarare, yngre än hon! Hon är nära fyrtio år, jag är inte ens tjugusju; hon kan dra för tusan. Då hon blir gammal, är jag ännu ung.

— Ja visst, det är just det jag säger! Varför tar du då vid dig så? Se dig om efter en annan flicka, förspill inte tiden, min lilla vän. Anna Decherchis brorsdotter Ballora skulle passa dig, hon är inte barskrapad heller...

Men Gantine slog ihop händerna och skrek ursinnigt.

— Tig! Varför talar ni med mig om det där? Jag har ingen tanke på sådant nu.

— Nej, hör nu, skrik inte så! Jag tror att de komma ner.

— Vilka?

— Micheli och don Paulu.

— Är don Paulu här? sade han och sänkte rösten. Då måste jag gå.

Han reste sig och stod och lyssnade. Bakom dörren lyssnade Annesa och sökte förgäves bli kvitt sin oro.

— Jag går, sade Gantine efter ett ögonblick i annan ton. God natt, zia Paula. Jag vet inte om jag kan komma igen i morgon. Om ni träffar Annesa, som jag vet att ni gör, så säg henne så här från mig: Annesa, du gör orätt i att behandla mig så här; du gör orätt, för om det finns någon som

verkligen vill dig väl, så är det jag. Annesa, skicka någon hälsning till mig; jag skall göra vad du vill. — Sedan skall ni säga till henne så här: Om det också är sant som folk säger, att du har tagit livet av gubben, så gör det mig ingenting. Jag skulle ha tagit livet av honom för ett år sedan, jag skulle ha strypt honom, vräkt honom i elden!

— Det är just sköna åsikter du har, min lilla ängel! utbrast zia Paula. Med dem kommer du livslevande i helvetet!

— Helvetet är här, i denna världen, zia Paula, sade han, i det han gick.

Just då han skulle gå ut hejdade han sig och fortfor:

— Sen skall ni säga till henne så här: Annesa, lita inte på Paulu; han är en orm. Han håller inte av dig; om han vill gifta sig med dig, så är det för att han tror att du har dödat gubben för hans skull, och han vill inte ha några samvetskval. — Å, don Paulu har samvete, han! En annan sak, som jag fick veta i morse, fortfor Gantine och gick några steg tillbaka i rummet. Sen skall ni säga så här till henne: Annesa, det bor en dålig kvinna i Magomadas, en lättfärdig och förmögen änka, som häromdagen skröt med att Paulu Decherchi är vansinnigt kär i henne och att hon har lånat honom mycket pengar dagen innan zio Zua dog, och att hon lånade honom dem därför att han lovade att gifta sig med henne. God natt, zia Paula.

— Vänta, vänta, bad den nyfikna gumman och

sprang efter honom, men han gick och lovade att komma tillbaka.

Annesa lutade sig mot dörren med de skälvande armarna hängande rätt ner och tyckte att hon kvävdes, liksom då hon under brottets natt fick veta att Paulu hade ridit förbi utan att underrätta henne. Hon bemödade sig att inte tro på Gantines ord, men i djupet av sitt hjärta kände hon, att han icke hade ljugit. Utom sig av smärta och ivrig att få pina sig själv sade hon:

— Ja, det är bäst så, det är bäst så!

X.

Sedan Paulu gått, lämnade prästen Virdis ej balkongrummet, oaktat kusinens upprepade kallelser. Med armbågarna på bordet och fingrarna instuckna i den röda peruken pustade han och sade högt:

— Vad skall jag göra? Vad skall jag göra?

Paulu hade förklarat att han absolut och mot allas önskan ville gifta sig med Annesa. Han ansåg henne brottslig, och just därför ville han gifta sig med henne. Men i detta beslut låg så mycket förbittring och groll att prästen hade blivit helt förskräckt.

— Det vore ett djävulskt giftermål! tänkte han och grävde i perukens hår.

Plötsligt steg han upp och började räkna på fingrarna.

— För det första tror jag inte på Paulus beslut. Han är i stånd att förfölja Annesa och söka upp henne i Nuoro. För det andra tror jag också mycket litet på den olyckliga flickans ånger och omvändelse. Framför allt skrämmer det mig att hon inte har några samvetskval. Hon är nu gripen av ett slags religiös extas, men om hon återser Paulu slår jag vad om att hon genast kastar sig i hans armar. För det tredje: om detta inträffar, äro vi alla förlorade; de båda olyckliga varelserna äro förlorade, de båda

gubbarna och den stackars modern äro förlorade, och jag står illa till boks inför Vår herre, jag som inte har kunnat rädda en vilsekommen själ. Alla äro vi förlorade...

— Ska vi inte ha någon mat i kväll, Micheli? Kom ner, allt är färdigt.

Zia Paula stod i dörren; han betraktade henne utan att se henne och upprepade förtvivlad:

— Förlorade!

— Vad har du förlorat? frågade gumman oroligt och sökte med blicken på golvet.

— Skicka upp den där flickan till mig, sade han, i det han åter tog av sig peruken och gick av och an i rummet.

— Kommer du då inte ner, Micheli? Du kan ju tala med henne medan vi äta.

— Vi ha inte tid att äta... gå nu!

— Jag tycker det är tid att sätta in en viss person på dårhus, mumlade zia Paula och gick utför trappan; även hon suckade och pustade.

Annesa gick dit upp, steg in tyst och bedrövad, men undergiven. Prästen fortfor att gå av och an i rummet och såg som vanligt icke på henne.

— Har du läst brevet, Annesa? Vad har du beslutat?

— Att resa.

— Paulu har varit här, och vi talades länge vid. Vet du vad han vill? Han vill gifta sig med dig; hans familj vill det inte, men han står fast vid sin föresats. Tänk, nu har han föresatt sig det,

heliga änglar! Vad säger du om det, Annesa? Vill du gifta dig med honom?

— Nej, svarade hon genast.

— Varför vill du inte gifta dig med honom?

— Det vet ni bättre än jag.

— Vet jag det? Ja, du har ju sagt att du vill leva som botgörerska. Så säger du i dag, men skall du också säga det om en månad, om ett år? Om du träffar Paulu, återfaller du inte då i dödssynden? Och är det kanske inte bättre att ni gifta er nu, efter han vill det?

— Nej, nej, aldrig! sade hon med eftertryck.

— Han vill träffa dig. Han vet att du är här, han vet vart du skall ta vägen, med ett ord, han vet allt. Han säger att han skall följa efter dig. Det är bäst att du träffar honom och säger honom vad du tänker.

— Nej, nej, upprepade hon bönfallande. Jag vill inte träffa honom. Förbjud honom det!

— Se där, du är rädd för att återse honom! Då är det bäst att du träffar honom och att ni komma överens. Och om du vill gifta dig med honom, så gör det, Annesa. Det blir kanske din bästa botgöring, men en botgöring som även skall kosta andra oskyldiga många tårar. Gud är barmhärtig, säger jag dig, han har förlåtit dig och tvingar dig inte att bestraffa dig över hövan, men han ålägger dig att inte längre göra illa mot de andra. Förstår du?

Hon följde honom med ögonen, såg att han var retlig, förstod att han fortfarande misstrodde henne.

Vad skulle hon göra? Vad skulle hon säga för att övertyga honom?

— Herr kyrkoherde, sade hon lugnt, tiden får svara för mig.

— Tiden, tiden! upprepade han entonigt och riktade sin blick mot den öppna balkongen, liksom för att läsa framtidens hemlighet där ute i mörkret.

Han stannade, sneglade på henne och skakade på huvudet.

— Du vill alltså inte träffa honom? Tänk dig väl för; du har hela morgondagen på dig.

— Jag har redan tänkt; jag vill inte träffa honom.

— Låt oss då gå ner och äta kväll.

De gingo ner. Zia Paula hade stängt porten och gått för att ta upp vin från källaren.

Prästen intog sina måltider i köket som en bonde; de voro tarvliga, men fuktades rikligt av ett ädelt Olienavin. Även i kväll drack han ganska mycket, sedan började han prata med zia Paula, som upprepade vad Gantine sagt.

Prästen blev förargad på drängen, som var »sladderaktig och tanklös som ett kvinnfolk», men han försvarade icke Paulu. Annesa hörde på och teg, som om hennes värdfolk ej talade om henne, utan om en person som hon aldrig känt eller som varit död länge. Men plötsligt, medan zia Paula åter gick ner i källaren, såg hon upp och sade:

— Jag ber om en nåd: låt mig få resa i morgon bittida.

— Heliga änglar, vad du har bråttom, Anna! Det går inte för sig förrän i övermorgon bittida.

— Låt mig resa! Annars går jag till fots i natt; jag måste ge mig av, det är hög tid.

Zia Paula kom tillbaka med buteljen och började åter knota.

— Vinfatet sjunger på sista versen, det ger bara ifrån sig en liten stråle. Vårt hus har blivit en krog...

— Då få vi slå upp det andra fatet, kusin; om alla olyckor vore så lätt avhjälpta! svarade prästen filosofiskt.

Efter måltiden gick han ut, och då han kom tillbaka knackade han på zia Paulas dörr. Annesa hade redan gått till sängs; hon hade feber och dåsade i ett töcken av pinsamma och dystra drömmar. Hon hörde mycket väl prästens röst, men hon tyckte att hon fortfarande drömde.

— Annesa, infinn dig tidigt i morgon bittida vid bron och vänta på postvagnen. Kom upp till mig, innan du går. Kom, Paula, jag har något att säga dig.

Zia Paula i underkjol och nattröja började åter tjata.

— Vad vill du? Kan jag inte ens få vara i fred om natten? Du sover inte och låter inte andra sova. Nu måste jag gå och lägga mig.

— Kom, kusin; bara två ord.

Då de voro ute på gården, sade han:

— Vi måste göra i ordning litet packning, tycker jag; vi få inte skicka bort henne så här. Har du en kjol och en blus att ge henne?

— Du är sannerligen tokig, Micheli. Nu vill du

klä av mig också, ta ifrån mig lintyget, ja till och med mitt eget skinn!

— Inför Vår herre ska vi träda fram utan lintyg och även utan skinn, sade han strängt, ehuru föga aktuellt. Prata inte så mycket, Paula; tänk på att du övar ett barmhärtighetsverk.

— Men förstår du inte att det ryms tre Annesor i ett av mina linnen?

Detta skäl tycktes övertyga gubben; han envisades icke, och han gick i mörkret uppför trappan. Och zia Paula stängde köksdörren och gick in i sin lilla kammare, men i stället för att lägga sig öppnade hon skåpet, sökte fram något och gjorde ett bylte, och i en näsdukssnibb knöt hon in ett silvermynt på två lire och lade in näsduken i byltet.

Prästen tände emellertid ljus och stängde sin dörr, sökte i sin byrå och räknade den smula pengar han hade. Bland dem fanns en guldtia som han hade fått av donna Rachele för att han läst fem mässor för Zua Decherchis själ. Och som resten av pengarna var av koppar och vägde för mycket, beslöt han sig för att ge Annesa guldmyntet.

•

Septembergryningen började göra himlen ljusare över monte San Giovanni. Den stora dalen sov ännu; dess klippor, granitväggar och stenkummel kunde knappast urskiljas från småskogens grönska, och med sina fantastiska monument av ljus stenart och sina dystra skogar föreföll den i gryningens melankoliska

tystnad som en cyklopisk kyrkogård, under vars klippor urtidens jättar sovo.

Himlen var grå, violett längst ner vid horisonten, strödd med gulaktiga små skyar över Nuoro- och Orunebergen, som beslöjades av molnfärgade dimmor. Den högtidliga sorgbundenhet, som präglar döda ting och jord där människor aldrig satt sin fot, vilade över landskapet, ända till den fjärran horisonten, som med sina orörliga små skyar föreföll att vara en dimmig slätt beströdd med av hösten gulnade skogsdungar.

Annesa gick ner till bron med ett bylte i handen och tycktes påverkad av landskapets och stundens dystra tystnad; hennes gråa, orörliga ansikte och de klara ögonens vidgade pupiller speglade den storartade, döda naturens och den höga, ödsliga himlens gravlika frid.

Då hon kom till bron, under vilken det ej längre fanns en enda liten vattenåder, gömde hon sig bakom en klippa, och som hon väl måste vänta ganska länge innan zio Sogos' vagn störde vägens tystnad med sitt buller, satte hon sig på en sten och lade ner byltet på marken.

Nära henne reste sig en stenek med förtorkad krona, och några murgrönsblad, som lossnat från stammen, lågo strödda på marken, ännu ej förtorkade, men redan trampade av någon förbigående.

Hon fick se dem och erinrade sig att Paulu många gånger hade liknat henne vid murgrönan. Farväl, farväl! Nu är allt förbi. Hon har åter slagit in på sin egen väg, som för alltid skall föra henne långt

bort från dessa ställen, dit hon en dag kommit liksom hon lämnar dem i dag, med ett bylte i handen och vägledd av en hemlighetsfull gammal man, som kanske är hennes sorgliga öde. Ännu för han henne vidare; han är osynlig, men han finns där vid hennes sida och kommer aldrig att överge henne.

Nära en timme gick. Himlen betäcktes med rödaktiga dunster, som bebådade en kvav och het dag. En lärka sjöng, först dämpat, sedan allt livligare; vagnsbuller hördes på vägen. Annesa reste sig hastigt och lyssnade. Vagnen närmade sig. Var det zio Sogos' vagn? Det var ännu tidigt, men den gamle formannen hade förmodligen givit sig i väg tidigare än han brukade. Då vagnen nalkades bron saktade den farten och stannade. Hon tog byltet och styrde kurs mot landsvägen, men knappast hade hon gått några steg förrän hon hejdade sig och blev brännhet i ansiktet. Paulu Decherchi stod ett litet stycke framför henne, bredvid en vagn med plats för två.

— Annesa!

Hon svarade icke, rörde sig icke och betraktade honom liksom förfärad, överväldigad av en underlig känsla av rädsla och glädje. Han var henne helt nära och sade några ord, som hon i sitt upprörda tillstånd icke hörde. Ett ögonblick glömde hon allt annat än honom; om han under detta omedvetna ögonblick hade fattat hennes hand och sagt: Vänd om hem! skulle hon fogligt ha följt honom.

Men han fattade icke hennes hand, föreslog henne icke att vända om hem, och hon hämtade sig, såg att han blivit åldrad och ful och att han betraktade

henne på ett underligt sätt med elaka, förtvivlade ögon.

— Vad vill du? frågade hon, som om hon vaknat ur en dröm.

— Det skall jag säga dig under resan. Seså, stig upp i vagnen nu. Vi få talas vid under vägen.

— Vad vill du? Vad vill du? Vart ämnar du dig? sade hon och blev åter blek och sorgsen.

— Vi fara vart du vill. Men skynda dig, vi måste ge oss av.

— Jag reser inte med dig.

Vrede tändes i hans ögon.

— Du reser med mig! Och det genast! Kom nu!

Han räckte ut handen, men drog den genast tillbaka, som om en avsky starkare än hans vilja hindrat honom från att vidröra Annesa, och hon märkte det, liksom hon uppe i berget märkt prästen Virdis' instinktlika rädsla. Hon tog ett steg tillbaka.

— Jag vill ge mig av, men inte med dig, sade hon dystert, men utan vrede, i det hon såg honom in i hans föraktfulla ögon. Varför kom du hit? Du visste att jag inte skulle lyda dig. Har inte kyrkoherden sagt dig det? Jag följer inte med dig, aldrig mera.

— Det gör du visst det! Jag skall binda dig...

— Du kan binda mig, släpa mig med dig, men jag rymmer vid första tillfälle, så mycket du vet det!

Han lade armarna i kors liksom för att tvinga tillbaka alla häftiga utbrott; han skalv i alla lemmar, han närmade sig henne och drog sig tillbaka igen, liksom driven fram och tillbaka av motsatta känslor,

av vrede och passion, av medlidande och fasa. Hon hade aldrig sett honom sådan, ej ens i hans mest förtvivlade ögonblick, då han sagt att han ville ta livet av sig, och hon betraktade honom, även hon mot sin vilja gripen av en känsla av medlidande och ödmjukhet.

— Du följer med mig, sade han, i det han följde henne bort till steneken, bakom vars stam hon sökt skydd. Du följer alldeles avgjort med mig, om inte i dag så i morgon. Res ensam nu, om du vill, men kom ihåg vad jag säger dig: jag förbjuder dig att ta tjänst. Jag är ingen lumprygg, förstår du, jag är Paulu Decherchi, och jag vet min plikt. Jag överger dig inte. Du förstår?

— Jag förstår. Du är ingen lumprygg, och du överger mig inte. Det är jag som skall göra min plikt. Och det skall jag göra.

— Låt bli att säga onödiga ord, Annesa. Det vill jag också göra. Jag överger dig inte, och du får inte plåga mig längre. Jag är trött nu, förstår du. Jag är trött på prästen Virdis' galenskaper och de idéer han har satt i dig. Jag är trött på allt; det är tid att få ett slut på detta!

— Ja, det är tid att få ett slut på detta, Paulu. Bli inte ond, tala inte så högt. Kyrkoherden har ingenting med våra angelägenheter att göra. Även de dina oroa sig i onödan; låt mig vara och vänd du om hem igen i lugn och ro. Handla inte tvärtemot någons vilja, inte heller mot din egen!

— Det är alltså mot d i n vilja jag måste kämpa?

— Ja visst.

— Varför det?

— Det vet du; tvinga mig inte att säga det.

Hennes slocknade ögon fingo plötsligt liv och uttryckte en nästan kroppslig smärta.

— Det vet du, upprepade hon med dämpad röst. Jag läser det i dina ögon. Seså, pina mig inte längre. Du har tänkt litet sent på din plikt. Men det är för resten bäst så; vad som har hänt skulle i alla fall ha hänt, och då hade du förbannat mig. Även nu är du förändrad mot mig, Paulu. Jag är inte längre Annesa; jag är en dålig varelse. Men ser du, min älskade, jag nöjer mig med att du inte förbannar mig. Det var jag rädd för. Jag är glad åt att du kom, och jag begär ingenting mera av dig. Du har inga skyldigheter mot mig, som du tror; jag har gjort det jag har gjort, emedan det var mitt öde; jag har inte gjort det bara för din skull, utan för allas, för allas ert bästa. Jag har handlat illa, men jag var som tokig, jag var utom mig, jag förstod ingenting. Efteråt har jag förstått, och jag har avlagt ett löfte. Jag har sagt: om de bli räddade, om jag blir räddad, skall jag straffa mig själv, jag skall avlägsna mig, leva långt ifrån honom... för att inte synda mera. Det är allt. Och jag har gjort rätt, ty du... du, Paulu... är så förändrad. Nu är du rädd för mig, och du har rätt...

— Du yrar, du är utom dig, sade han och tog sig om huvudet med bägge händerna. Ingenting är sant! Ingenting är sant! utropade han vilt, liksom från sina sinnen.

— Jo, allt är sant. Det som har hänt, det har hänt.

Hon skakade på huvudet och slog ut med händerna, liksom för att driva det förflutna långt ifrån sig. Han tycktes lugna sig, övertygad av hennes ord. Han böjde sitt huvud och betraktade, utan att se dem, de vissnade murgrönsbladen. Ovanför steneken spred sig i den tysta rymden lärkans drill liksom ett skratt från en osynlig varelse, halvt vemodigt, halvt gäckande, och det var som om det gjort narr av dessa båda obetydliga människor som grumlat det döda landskapets känslolösa storslagenhet med sin sorg.

Paulu såg upp och frågade:

— Vad skall du göra nu? Vart skall du ta vägen? Du är sjuk, du är åldrad. Vad skall du göra? Tjäna? Vet du vad det vill säga att tjäna? Vet du hurudan den familj är, som du ämnar dig till? Jag känner ditt herrskap. Snåla människor med stora anspråk, de komma inte att bli vänliga mot dig. Du blir sjuk, du faller och vissnar som den där murgrönan, som har lossnat från trädet.

— Murgrönan höll på att kväva trädet; det var bäst att hon rycktes bort, svarade hon, rörd över det medlidande han nu äntligen visade henne. Och hon sjönk ner på stenen och dolde gråtande ansiktet i händerna.

Paulu fortfor att tala, hon fortfor att gråta, men plötsligt lugnade hon sig och satt orörlig på stenen med armbågarna stödda mot knäna och huvudet mot händerna, som då hon satt på trappstegen ner till trädgården och spann på sina dystra tankar. Hon sade icke ett ord vidare; hon förstod att Paulu egentligen var glad åt att bli fri från henne, och Paulu

å sin sida kände att hans ord voro förgäves och ej längre trängde in i den olyckliga kvinnans själ.

På avstånd hördes dånet av postvagnens tunga hjul.

— Gå nu, bad Annesa, gå för Guds skull! Låt oss skiljas i frid. Här har du min hand; hälsa de dina, don Simone, zio Cosimu, donna Rachele. Säg dem att jag inte är otacksam; visserligen olycklig, men inte otacksam. Gå nu. Farväl!

Han rörde sig icke ur stället.

Postvagnen närmade sig, hade säkert redan passerat den sista vägkröken före bron.

Annesa steg upp och tog sitt bylte.

— Farväl, Paulu. Tag mig i handen.

Men han var dödsblek och slets tydligen mellan sin önskan att låta henne ge sig av, befria sig från henne, och den förödmjukelse hennes ädelmod beredde honom. Han vände ansiktet åt annat håll och började åter hetsa upp sig.

— Nej, nej, jag vill varken säga dig farväl eller trycka din hand. Vi ska återse varandra! Du kommer att bittert ångra vad du gör i dag. Ge dig av nu, jag hindrar dig inte, men jag förlåter dig inte. Jag kan inte förlåta dig, Annesa, ty i dag förolämpar du mig så som ingen någonsin har förolämpat mig. Ja, gå du!

— Paulu, min älskade! utbrast hon förtvivlad. Förlåt mig... se på mig! Låt mig inte gå förtvivlad. Förlåt mig! Förlåt mig!

— Kom med mig då! Seså, nu går jag och säger till zio Sogos att han kör förbi.

Då kastade hon sig om hans hals för att hindra

honom att röra sig, och i famnen på honom, som tryckte henne till sitt bröst i ett anfall av verkligt medlidande, skalv hon som en sårad fågel.

— Kom, kom, sade han, låt oss fara dit du vill. Överallt kan man göra bot. Vi ha syndat tillsammans, vi ska göra bot tillsammans.

Postvagnen kom, stannade på bron. Annesa förstod mycket väl att Paulu talade milt och medlidsamt till henne emedan han var säker på att hon skulle resa; det föll henne ej ens in att sätta honom på prov; hon lösgjorde sig från honom, och hon tyckte att hon hade syndat bara genom att röra vid honom. Utan att säga ett ord vidare tog hon sitt bylte och gick åt landsvägen till.

Han följde ej efter henne.

XI.

Åren gingo.

De gamla dogo; de unga åldrades.

Då familjen, hos vilken Annesa skulle tjäna, fick höra hennes historia, ville den ej veta av henne längre. Hon fick vänta ganska länge innan hon fick tjänst, och slutligen blev hon mottagen i en någorlunda välbärgad borgarfamilj. Husbonden försökte förföra henne; varje gång matmodern kom hem från kyrkan eller promenaden och hade sett någon dam, som var finare klädd än hon, urladdade hon sig på tjänarinnan, for ut i onda ord och till och med slog henne.

Det var ej det botgöringsliv som den brottsliga kvinnan tänkt sig, men det var ej heller något särdeles muntert liv; i alla händelser gick tiden. Gantine sökte upp sin forna fästmö, Paulu skrev till henne flera gånger, men sedan gifte Gantine sig, och Paulu tycktes resignera.

Annesa bytte ofta om herrskap; slutligen kom hon till en gammal domprost, som kallades Fjäriln, emedan han gick så lätt att han tycktes flyga. Domprosten Fjäril åtnjöt rykte som astrolog, emedan han varje natt betraktade stjärnorna från de små fönstren i sitt hus vid utkanten av byn; då det in-

träffade något fenomen på himlen sprungo alla till honom för att få förklaringar.

Han var en bildad man, men också mycket tankspridd. Snart blev Annesa allenarådande i huset och kunde göra vad hon ville. Då fick hon rykte om sig att vara gudfruktig; hon syntes i alla begravningsprocessioner, kallades att bistå de döende, att tvätta och kläda liken innan de lades i kistan; alla fattiga sjuka, fattiga barnaföderskor och fattiga epileptiker fingo hjälp av henne.

Så gingo åren. En gång kom donna Rachele till Nuoro på Frälsarens fest; hon gick och sökte upp Annesa, omfamnade henne, och de gräto tillsammans; sedan fattade den gamla damen — blek och sorgsen i sin svarta schal som madonnan, då hon söker sin döde son — tjänarinnans hand och började beklaga sig.

— Gubbarna äro döda, som du vet. Rosa är alltid sjuk; Paulu har åldrats, han lider av sömnlöshet och andra åkommor. Även jag blir alltmera krokryggig dag för dag och söker det ställe där min grav är. Vi behöva en trogen kvinnlig hjälp i huset, en tillgiven och oegennyttig kvinna. Vi ha haft en piga, som stal ifrån oss allting. Paulu duger till ingenting, och Rosa är vanför. Hur skall det gå med dem, om jag dör?

Annesa trodde att donna Rachele ville föreslå henne att komma tillbaka till dem, och fastän hon föresatte sig att säga nej, fick hon hjärtklappning. Men gumman sade ingenting vidare.

Någon tid därefter fick Annesa veta att Paulu

sjuknat i tyfus, och en dag mot slutet av hösten såg hon honom för sig som ett spöke. Han var verkligen en vålnad av sig själv, gammal, mager, med vitt hår, insjunkna ögon och utstående tänder. Under alla dessa år hade han fortfarit att leva i lättja, trassel och laster; tyfusen hade redan gjort honom litet virrig och framkallat en underlig fix idé hos honom: han trodde att han varit Annesas medbrottsling vid mordet på gubben och kände samvetskval däröver. Hon blev förskräckt, då hon fick se honom. Han berättade henne om sitt elände.

— Varje natt drömmer jag om gubben; ibland tycker jag att han är farbror Simone som ålägger mig att söka upp dig och tvinga dig att gifta dig med mig. Vad ska vi göra, Annesa? Har du inte samvetskval? Drömmer du inte om gubben?

Hon hade aldrig varit synnerligt plågad av samvetskval; hon hade ångrat sig, hon trodde att hon straffat sig tillräckligt genom att överge älskaren och välgörarnas familj, men efter den första tiden hade hon ej längre s e t t eller drömt om gubben.

— Vad ska vi göra? upprepade Paulu. Hemma hos oss behövs en trogen och tålig kvinna, min mor är gammal och sjuk, också hon. Rosa är så olycklig, och jag är ett vandrande lik. Kom tillbaka, Anna, om du vill ålägga dig botgöring.

— Donna Rachele är rädd för mig, svarade Annesa. Om hon vill, kan jag komma tillbaka, men så länge hon lever får du inte tala om giftermål.

— Då tjänar det till ingenting att du kommer tillbaka, sade han, plågad av sin fixa idé.

Och han gick utan att ens trycka hennes hand. Bägge hade blivit vålnader för varandra. Ännu ett år gick. Han ansatte henne ej vidare, men han hade säkert påverkat donna Rachele med sina samvetskval, sin förskräckelse och sina tvångsföreställningar, ty en dag fick Annesa ett brev, vari den gamla damen bad henne »komma tillbaka».

Hon övergav med sorg det lugna lilla huset, från vars fönster domprosten talade med stjärnorna, och »kom tillbaka». Det gamla casa Decherchi var som en ruin: porten murken, balkongerna rostiga och trasiga, taklisten full med ogräs, allt såväl utom- som inomhus var förfallet, oigenkännligt, färdigt att störta samman och begrava de tre usla varelser som bodde i denna ruin.

Annesa höll gråtande sitt intåg i detta fängelse. Hon såg donna Rachele ligga på sängen i matrummet och spratt till: bredvid sängen satt en liten gulhyad gumma, litet puckelryggig, med två stora blanka ögon som hade en underlig, misstrogen och kattaktig blick. Denna besynnerliga varelses besynnerliga dräkt — någonting mittemellan bond- och herrskapsdräkt — frapperade Annesa. Hon betraktade gumman närmare och såg att hon hade tjockt, rödaktigt hår.

— Rosa! Kära Rosa! utbrast hon gråtande.

Men Rosa kände ej igen henne, och då hon fick veta att denna lilla kvinna, som föreföll yngre än hon, var Annesa, det forna fosterbarnet, hennes blivande styvmor, betraktade hon henne ännu mera misstroget.

— Rosa, bad donna Rachele, gå ut i köket och värm litet kaffe.

— Jag kan gå! Jag måtte väl känna till köket! utbrast Annesa.

Men Rosa upptog demonstrativt ur fickan en nyckelknippa, öppnade bordslådan, tog fram socker och sade:

— Du vet inte var förråden äro. Jag går ut i köket; stanna här hos farmor.

Och hon stoppade åter nyckelknippan i fickan. Då de blevo ensamma, sade donna Rachele till sin före detta fosterdotter:

— Förarga inte den stackars Rosa. Hon håller på att hon rår om allt... den smula vi ännu ha kvar. Motsäg henne inte, Annesa, min flicka. Då den stackars Rosa blir missnöjd får hon konvulsioner. Säg inte emot henne.

I detta ögonblick kom Paulu in; han hade varit i mässan, och någon hade underrättat honom om Annesas ankomst.

— Vad nytt i Nuoro? frågade han helt lugnt och räckte Annesa handen. Är där mycket varmt?

— Inte mycket, svarade hon.

Hon betraktade honom. På ett år hade han blivit riktigt gammal; han hade vitt hår och gråa mustascher; han såg ut som zio Cosimu Damianu.

— Paulu, sade donna Rachele halvhögt. Jag bad Annesa inte säga emot den stackars Rosa. Bed henne du också. Säg henne...

— Ja visst, ja visst! sade han otåligt. Annesa vet redan att hon har kommit hit för att göra bot. Det

har jag visst sagt dig, Annesa. Har jag inte sagt dig det... ja eller nej?

— Ja, ja, svarade hon.

•

Liksom en kväll för länge sedan öppnar hon dörren, som leder till trädgården, och sätter sig på stentrappan.

Natten är varm, lugn, matt belyst av Vintergatans vita slöja; trädgården doftar basilika, träden stå orörliga, berget, vars profil liknar en människorygg, tycks sova, utsträckt på den stjärnströdda himlens oändliga ödemark.

Alla sova, även Paulu, som lider av långvarig nervös sömnlöshet. Men sedan några dagar har han varit lugn; hans samvete håller på att få ro. I morgon skall Annesa få ett namn, hon skall få heta Anna Decherchi. Allt är redo till det enkla, melankoliska bröllopet. Annesa har förberett allt, och nu sitter hon trött på trappsteget.

Och hon tänker, eller rättare sagt tänker icke men känner, att hennes riktiga botgöring, hennes verkliga fromhetsliv äntligen har börjat. I morgon skall hon heta Annesa Decherchi; murgrönan skall åter slingra sig om trädet och barmhärtigt betäcka det med sina blad. Barmhärtigt, ty den gamla stammen är nu död.

Av årets

NOBEL-

PRISTAGARE

GRAZIA DELEDDA

ha utkommit:

Murgrönan. Roman. Pris 4: 25.

De levandes Gud. Roman. Pris 3: 75.

Aska. Roman. Pris 4: 75.

Skuggan av det förflutna. Roman. Pris 4: 25.

Närmast utkommer:

Den gamle på berget. Roman.

BONNIERS